

Białostocki Garnizon Wojskowy 1919-1939

OŚRODEK BADAŃ HISTORII WOJSKOWEJ
MUZEUM WOJSKA W BIAŁYMSTOKU

Białostocki Garnizon Wojskowy *1919-1939*

Katalog zbiorów Muzeum Wojska w Białymstoku

opracowany przez:

Monikę Kościukiewicz, Marka Gajewskiego, Marcina Kozińskiego

Białystok 2009

02

WOLNY DOSTĘP

355(4/9)

Seria: KATALOG ZBIORÓW

Redakcja

Barbara Kuklik

Projekt okładki i opracowanie graficzne

Barbara Bielawiec

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

FUW0275721

Skład i łamanie

Jacek Chańko

Zdjęcia

Wojciech Hryń

Korekta

Autorzy, Barbara Kuklik

319763

Adres Redakcji:

Ośrodek Badań Historii Wojskowej Muzeum Wojska

ul. Jana Kilińskiego 7

15-089 Białystok

tel./fax 85 741 54 48 ; 741 64 42 w. 16

e-mail: obhw@muzwojska-bialystok.pl

ISBN 978-83-86232-12-3

© Muzeum Wojska, Białystok 2009

WYDAWCA

Ośrodek Badań Historii Wojskowej Muzeum Wojska w Białymstoku

Druk

Białystok, tel. 85 74 04 704

e-mail: druk@bialykruk.com

Żadna część tej książki nie może być kopiowana w żadnej formie ani żadnymi metodami mechanicznymi lub elektronicznymi, łącznie z wykorzystaniem systemu przetwarzania i odtwarzania informacji bez pisemnej zgody właściciela praw autorskich

W114/2010p

„Białostocki Garnizon Wojskowy 1919-1939” to pierwsze opracowanie przygotowane przez pracowników Muzeum Wojska ukazujące bogate zbiory białostockiej placówki muzealnej. Jest to katalog zbiorów z nowej serii wydawniczej, bogatej oferty prac naukowych i popularnonaukowych, które edytuje Ośrodek Badań Historii Wojskowe obok tak uznanych i cenionych przez historyków i miłośników „Broni i Barwy” Wojska Polskiego serii jak: monografie, biografie, historie pułków, pomniki, pomniki niepodległości, źródła i dzieje polskich orderów i odznaczeń.

Katalog zbiorów „Białostocki Garnizon Wojskowy 1919-1939” szeroko przedstawia, obok zgromadzonych zabytków muzealnych, dzieje jednostek wojskowych stacjonujących w Białymstoku. Autorzy opracowania koncentrują się przede wszystkim na znanych społeczeństwu Białegostoku i całego Regionu: 42. Pułku Piechoty im. Jana Henryka Dąbrowskiego; 10. Pułku Ułanów Litewskich i 14. Dywizjonie Artylerii Konnej.

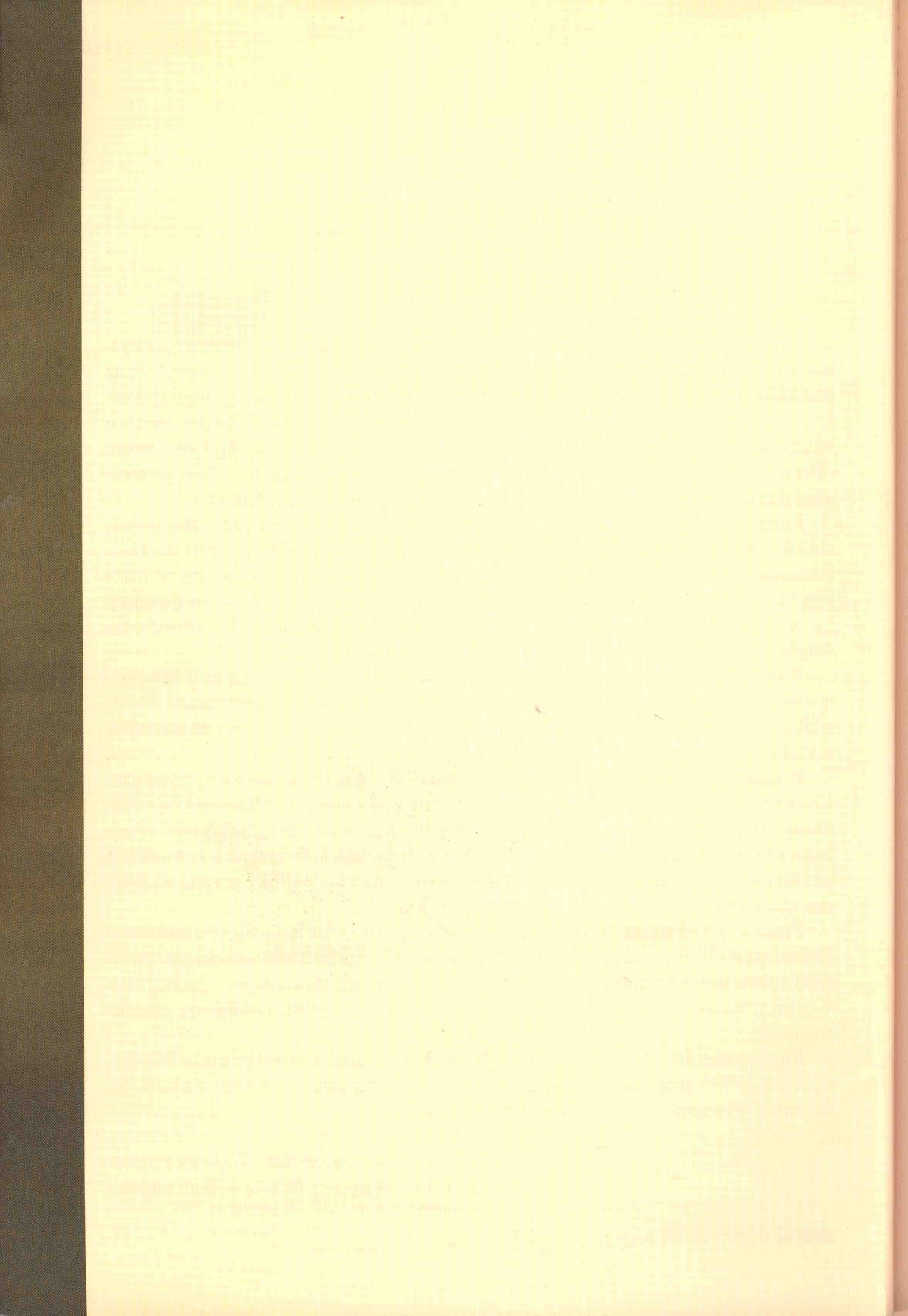
Warto jednak pamiętać o innych też jednostkach, które tworzone były lub miały swoje korzenie w grodzie nad Białą. Chylimy czoła przed kawalerzystami Pułku 4 Ułanów Zaniemeńskich, lotnikami 1. Eskadry Wywiadowczej czy też żandarmerii Inspektoratu Wojskowego i innych.

W czasie dwudziestolecia międzywojennego Białystok był jednym z licznych garnizonów wojskowych w centralnej Polsce. Nie należał z trzema pułkami do największych. Był m.in. siedzibą 1. Dywizji Kawalerii, Brygady Kawalerii „Białystok” i Podlaskiej Brygady Kawalerii. Po dawnych pułkach jazdy, piechoty, artylerii i związkach taktycznych pozostały jedynie budynki koszarowe (nie wszystkie) i przede wszystkim muzealne pamiątki.

Pracownicy Muzeum Wojska w Białymstoku przez 40 lat istnienia placówki muzealnej gromadzili skrupulatnie pamiątki związane z dziejami białostockiego garnizonu z dwudziestolecia międzywojennego. Ogrom zbioru ukazany jest selektywnie w prezentowanym katalogu ukazującym najciekawsze i reprezentatywne zabytki muzealne.

Katalog zbiorów Muzeum Wojska w Białymstoku „Białostocki Garnizon Wojskowy 1919-1939” dedykujemy obrońcom miasta we wrześniu 1939 roku z okazji 70. Rocznicy Wybuchu II Wojny Światowej.

prof. nzw. dr hab. Krzysztof Filipow
Dyrektor Muzeum Wojska w Białymstoku

Białostocki garnizon wojskowy

1919-1939

W okresie międzywojennym Białystok należał do grona średniej wielkości garnizonów wojskowych. Przez szereg lat miały w nim swą stałą siedzibę dowództwa wielkich jednostek taktycznych: 1 Dywizji Kawalerii, Brygady Kawalerii „Białystok” i Podlaskiej Brygady Kawalerii. W miejscowych koszarach przez prawie dwadzieścia lat szkolili się na wypadek wojny strzelcy 42 Pułk Piechoty, kawalerzyści 10 Pułku Ułanów Litewskich i artylerzyści 14 Dywizjonu Artylerii Konnej. Wielu starszych wiekiem mieszkańców miasta z przysłowio-*wą lezką w oku* wspomina sobie nieraz widok nieistniejących dziś, a kiedyś tak pięknie wyglądających koszar wojskowych przy ul. Traugutta, czy koszar przy ul. Wołodyjowskiego. Tam każdego dnia swoim normalnym biegiem toczyło się codzienne życie żołnierskie. Wiodok młodych mężczyzn w wojskowych

mundurach zawsze przyciągał uwagę społeczeństwa, a zwłaszcza w czasie niezapomnianych defilad z okazji świąt narodowych, tak uroczyście obchodzonych przed wojną w naszym mieście. Z tamtych dni pozostały nam już tylko archiwalne zdjęcia, prasowe doniesienia i ludzkie wspomnienia. Naocznie możemy zobaczyć jedynie to, co zostało z dawnego garnizonu: kompleksy koszarowe przy ul. Kawaleryjskiej i przy ul. Bema, symboliczne tablice czy pomniki. Poza wspomnianymi powyżej jednostkami w miejscowym garnizonie stacjonowało jeszcze szereg innych, mniejszych pododdziałów wojskowych, o których obecnie tak naprawdę niewiele się pamięta. Powrotem w tamte czasy niechaj więc będzie ten skromny katalog żołnierskich pamiątek przechowywanych w murach białostockiego Muzeum Wojska.

POCZĄTKI HISTORII...

Strategiczno-wojskowe położenie Białegostoku dostrzeżone zostało przez rosyjskich sztabowców dopiero w II połowie XIX w. Intensywna rozbudowa linii kolejowych sprawiła, iż w dość krótkim czasie miasto stało się niezwykle ważnym węzłem na mapie połączeń z Petersburga

do Warszawy, z Grajewa do Brześcia i z Białegostoku do Baranowicz. Walory obronne podnosiła także bezpośrednia bliskość naturalnych przeszkód wodnych w postaci rzek – Biebrzy, Narwi i Bugu, które z powodzeniem osłaniały z północnego i zachodniego kierunku zapla-

nowane na wypadek wojny z Niemcami rozmieszczenie rosyjskich wojsk wzdłuż granicy z Prusami Wschodnimi. Dlatego też ich dowództwo zdecydowało się ulokować w tym miejscu silny garnizon wojskowy, który dla kilku sąsiednich (Łomża, Zambrów, Osowiec, Grajewo, Sokółka) miał być jednocześnie ośrodkiem operacyjnego dowodzenia i materialowego zaopatrzenia. Na rok przed wybuchem I wojny światowej w Białymstoku stacjonowały następujące dowództwa i jednostki rosyjskiej armii: Sztab i Intendentura VI Korpusu Armijnego, Dowództwo i Intendentura 4 Dywizji Kawalerii, 4 Mariampolski Pułk Huzarów General-Feldmarszałka Księcia Witgensteina, 4 Charkowski Pułk Ułanów, 4 Dywizjon Artylerii Konnej, Sztab 16 Dywizji Piechoty, 64 Kazański Pułk Piechoty, Zarząd Powiatowego Komendanta Wojskowego, III batalion 62 Suzdalskiego Pułku Piechoty, Wydzielony Oddział 63 Uglickiego

Pułku Piechoty General-Feldmarszałka Grafa Apraskina, Białostocki Lazaret Garnizonowy i Białostockie Magazyny Żywnościowe (prawdopodobnie ulokowane przy dzisiejszej ul. Węglowej).

Po wymuszonej ewakuacji Rosjan na wschód miasto od 13 sierpnia 1915 r. do 19 lutego 1919 r. znalazło się pod ciągłą okupacją wojsk niemieckich. Podjęta przez miejscowych Polaków spontaniczna próba przejęcia władzy w listopadzie 1918 roku zakończyła się dla nich ostatecznym niepowodzeniem. Nieprzejednana postawa Niemców wykluczała jak na razie jakiekolwiek ustępstwa z ich strony. Przewożenie transportami kolejowymi ogromnej liczby jednostek wojskowych oraz całej masy zagarniętej zdobyczy wojennej z terytorium Białorusi i Ukrainy wymagało od niemieckiego dowództwa stałego utrzymywania w swym ręku białostockiego węzła jeszcze przez dłuższy czas. Prowadzone przez cały styczeń

Msza polowa odprawiona z okazji wejścia Wojsk Polskich do Białegostoku, 22 luty 1919 r., wym. 9 x 14 cm, nr inw. MWB/D/2209

1919 roku polsko-niemieckie pertraktacje dały w końcu pewność, że i w tej sprawie osiągnięty zostanie kompromis, za cenę oczywistych ustępstw każdej ze stron. Zawarta w dniu 5 lutego 1919 r. *umowa białostocka* pozwoliła Polakom na stopniowe przejmowanie władzy, a Niemcom dalszą niezakłóconą ewakuację wojsk do Prus Wschodnich, wykorzystując do tych celów linię kolejową z Brześcia do Grajewa.

Odznaka pamiątkowa 4 Pułku Ułanów
Zaniemeńskich, wym. 5 x 4 cm;
nr inw. MWB/1564

Pierwsze oddziały odradzającego się Wojska Polskiego wkroczyły do opuszczonego przez okupanta Białegostoku w dniu 19 lutego 1919 r. Uroczyste powitanie przybyłych pod dowództwem płk. Stanisława Dziewulskiego żołnierzy polskich odbyło się pod białostockim kościołem Farnym trzy dni później. W liczbie nowoprzybyłych jednostek, obok dywizjonu jazdy 4 Pułku Ułanów Zaniemeńskich, Wojewódzkiego Szwadronu Ziemi Mazowieckiej i jednej baterii artylerii konnej, znalazł się również batalion Białostockiego Pułku Strzelców, formowanego od 16 grudnia 1918 r. w pobliskich Łapach pod rozkazami ppłk. Stefana Paślowskiego. Na ochotniczą służbę w jego szeregach zdecydowało się już wcześ-

niej wielu mieszkańców Ziemi Białostockiej, słusznie przekonanych, iż pułk ten w niedalekiej przyszłości stanie swym garnizonem w rodzinnym mieście.

Z chwilą obsadzenia Białegostoku przez oddziały polskie, płk Dziewulski jako dowódca grupy operacyjnej i najstarszy stopniem oficer, objął stanowisko wojskowego komendanta miasta. Na jego rozkaz wszystkich nowoprzybyłych żołnierzy rozlokowano w miejscowych ko-

Odznaka pamiątkowa Dywizji Litewsko-Białoruskiej,
wym. 4,8 x 4,7 cm;
nr inw. MWB/3294

szarach: piechotę przy ul. Traugutta, a jazdę i artylerię przy ul. Bema. Dla zaprowadzenia ładu i porządku w mieście nowy komendant wydał szereg zarządzeń wojskowych, w których informował nie tylko o przejęciu władzy przez organa polskiej administracji państwowej, ale i w stanowczy sposób wzywał miejscową ludność do okazywania lojalności i posłuszeństwa. Przypadki przemocy lub niszczenia mienia państwowego podlegały odtąd karze śmierci. Celowe uszkodzanie dróg, linii kolejowych czy telefonicznych miało być z całą surowością karane. Dla zapewnienia porządku publicznego na ulicach kilka plutonów strzeleckich wyznaczonych zostało do pełnienia nocą i dniem stałej służby wartowniczo-patro-

lowej. Jeden z plutonów kompanii technicznej Białostockiego Pułku Strzelców ochraniał ponadto otwarte w Pałacu Brannickich biuro werbunkowe, dokonujące zapisu ochotników do służby wojskowej w różnych jednostkach. Dalszy pobyt oddziałów grupy płk. Dziewulskiego w białostockim garnizonie zakończył się dość szybko, bo już na początku marca 1919 roku. Na rozkaz dowództwa Dywizji Litewsko-Białoruskiej większość z nich skierowana została na pierwszą linię frontu, gdzie wzięła potem chlubny udział w walkach z bolszewikami o Słonim, Nowogródek, Baranowicze i Wilno.

Stopniowe przejmowanie ziem wschodnich pod zarząd polskich władz administracyjnych zbiegło się z równoczesnym instalowaniem na tych terenach pierwszych urzędów administracji wojskowej. Rozkazem Ministerstwa Spraw Wojskowych z 17 listopada 1918 r. obszar całego kraju podzielono na pięć okręgów generalnych. Białystok i jego najbliższe okolice znalazły się wówczas pod komendą Dowództwa Okręgu Generalnego Warszawa. Pojawiły się

nawet projekty ulokowania w Białymstoku siedziby samodzielnego okręgu wojskowego. 22 lutego 1919 r. do miasta przybył ze swym sztabem dotychczasowy zastępca dowódcy Dywizji Litewsko-Białoruskiej gen. Wincenty Odyniec, mianowany odgórnie na szefa powołanego z siedzibą w Białymstoku Dowództwa Okręgu Etapowego. Swym zasięgiem obejmował on w zakresie organizacji służb i etapów kilka powiatów: białostocki, bielski, sokólski, wołkowyski, słonimski, lidzki, nowogródzki, wileński, trocki, grodzieński, część oszmiańskiego, słuckiego i Barnowicze. Jeszcze pod koniec lutego 1919 roku utworzono w mieście zasilany z kraju magazyn etapowy dla Dywizji Litewsko-Białoruskiej. W następnych miesiącach urządzono w nim także szpital polowy na 250 łóżek oraz szpital zakaźny. Pod koniec maja 1919 roku siedzibę DOE Białystok przeniesiono bezpowrotnie do Wołkowyska.

Po odejściu na front jednostek grupy operacyjnej płk. Dziewulskiego w białostockim garnizonie pozostał z jej skła-

Oddziały grupy płk. Dziewulskiego podczas mszy polowej przed białostockim kościołem Farnym, 22 luty 1919 r., wym. 9 x 14 cm, nr inw. MWB/D/2211

du jedynie szwadron zapasowy 4 Pułku Ułanów, który stacjonował tu jeszcze przez szereg miesięcy. W lipcu 1919 roku w koszarach przy ul. Traugutta zakwaterował się natomiast na stałe batalion zapasowy 1 Pułku Instrukcyjnego strzelców Armii gen. Hallera. Nazwę własną jednostki pułk ten zmieniał w ciągu kilku najbliższych miesięcy jeszcze kilkakrotnie: z 13 Pułku Strzelców (13 VIII 1919 r.), na 150 Pułk Strzelców Kresowych (06 IX 1919 r.), dalej na 42 Pułk Strzelców Kresowych (28 X 1919 r.), by ostatecznie przyjąć nazwę 42 Pułku Piechoty (29 I 1920 r.). W listo-

czeń budynków koszarowych w czasie dramatycznych walk o miasto w dniu 22 sierpnia. Po wrześniowym powrocie baonu zapasowego do Białegostoku, pod komendą nowego dowódcy kpt. Alfreda Grefnera, przystąpiono z miejsca do odbudowy i kolejnego remontu całości koszar. Do czasu przyjazdu pierwszych żołnierzy w czerwcu 1921 roku zdołano je wyremontować tylko częściowo. Z tego też powodu tylko II batalion zdołano zakwaterować w Białymstoku. Pozostałe siły pułku jeszcze przez parę lat stały swym garnizonem w koszarach pobliskiego Osowca.

Szwadron 4 Pułku Ułanów Zaniemeńskich podczas uroczystości powitania Wojsk Polskich w Białymstoku, 22 luty 1919 r., wym. 9 x 14 cm, nr inw. MWB/D/2210

Bilet okolicznościowy upamiętniający wejście Wojsk Polskich do Białegostoku w dniu 19 lutego 1919 r., wym. 5 x 6,3 cm, nr inw. MWB/D/0049

padzie 1919 roku obowiązki dowódcy baonu po mjr. Lewandowskim przejął mjr Czesław Młot-Fijałkowski. Staraniem jego podkomendnych wyremontowano większość zniszczonych przez Niemców budynków oraz przygotowano całą infrastrukturę koszar na przyjęcie w przyszłości większej liczby żołnierzy. Całość prac remontowo-budowlanych przerwała na krótki czas ofensywa sowiecka, która doprowadziła pod koniec lipca 1920 roku do zajęcia miasta przez Armię Czerwoną i ponownych znisz-

Latem 1919 r. do białostockich koszar wojskowych przy ul. Bema przeniósł się z Wołkowyska szwadron zapasowy 10 Pułku Ułanów. Podstawą organizacyjną bytu oddziału był rozkaz najwyższych władz wojskowych o formowaniu tego typu formacji, w celu zapewnienia walczącym na froncie jednostkom liniowym stałego dopływu uzupełnień ludzkich oraz wszelkiego rodzaju zaopatrzenia i wyposażenia materiałowego. Z założenia był też punktem zbornym dla żołnierzy powracających z urlopów lub szpi-

talnego leczenia. W marcu 1920 roku szwadron pod dowództwem ppłk. Waleriana Jachimowicza przeniesiony został do koszar w Grajewie, gdzie dalej z powodzeniem kontynuował pracę na rzecz swego macierzystego pułku.

W kwietniu 1919 roku ofensywę wojsk polskich na Wilno, Nowogródek i Baranowicze wspierała z powietrza 1 Eskadra Wywiadowcza, operująca z lotniska polowego w podbiałostockich Dojlidach. Na przełomie lipca i sierpnia 1920 roku wycofano ją do Warszawy, gdzie po przeprowadzonej reorganizacji wyposażono ją w nowe samoloty typu Bristol. Na mocy rozkazu z 18 stycznia 1921 r. miejscem tymczasowego postoju eskadry ponownie stał się Białystok, a jej dowództwo z kpt. Augustynem Domesem na czele ulokowało się w Pałacu Rüdygierów w Dojlidach.

W kwietniu 1919 roku powołano również w Białymstoku Inspektorat Żandarmerii Wojskowej. Swym działaniem obejmował on powiaty: szczuczyński, białostocki, sokólski, grodzieński, wołkowyski, słonimski, bielski, kobryński i piński. Od października 1919 roku kierowany przez ppor. Pituleja białostocki pluton żandarmerii podlegał Dowództwu Dyonu Żandarmerii Wojskowej Nr 1 w Warszawie. Kolejna reorganizacja struktur przyniosła utworzenie w dniu 12 lutego 1921 r. samodzielnego Dowództwa Dyonu Żandarmerii Białystok, w skład którego weszły później dwa miejscowe plutony żandarmerii oraz plutony żandarmerii Bielsk, Grodno, Brześć nad Bugiem, Kobryń i Wołkowysk. Dowódcą oddziału mianowano mjr. Bronisława Batscha. Z chwilą likwidacji ekspozytury DOG Warszawa w Białymstoku i powołania DOK III z siedzibą w Grodnie dowództwo dyonu przeniesiono ostatecznie do tego miasta.

W latach 1919-1920 dla potrzeb remontowych najrozmaitszego uzbrojenia wojskowego ulokowano w Białymstoku zakłady zbrojeniowe pod nazwą Okręgowych Warsztatów Uzbrojenia. Ich urzędową likwidację zarządzono rozkazem 1 lipca 1921 r., a sprzęt i wyposażenie przekazano nowoutworzonym zbrojowniom wojskowym.

Zakończenie wojny na wschodzie spowodowało przejście organizacji Wojska Polskiego ze stopy wojennej na pokojową. W konsekwencji wymuszało to nie tylko wewnętrzną przebudowę centralnych instytucji wojskowych, ale i konieczną reorganizację funkcjonujących dotąd władz terenowych. Zanim jednak do tego doszło jesienią 1920 roku utworzono w Białymstoku ekspozyturę DOG Warszawa, kierowaną przez płk. Ryszarda Bitnera. W początkach 1921 r. zlikwidowano ją, powołując w jej miejsce samodzielne DOG Białystok. Stanowisko dowódcy okręgu sprawował wówczas gen. Władysław Frankowski, a jego szefem sztabu był ppłk Adam Korytowski. W takim kształcie organizacyjnym DOG Białystok pracowało jeszcze przez parę miesięcy. Zarządzona rozkazem z 22 sierpnia 1921 r. pokojowa organizacja sił zbrojnych wprowadziła szereg istotnych zmian, czego najważniejszym odzwierciedleniem na szczeblu organizacji terenowej było przekształcenie istniejących Dowództw Okręgów Generalnych w Dowództwa Okręgów Korpusów. Od tego momentu garnizon wojskowy miasta Białystok podlegał w zakresie podległości służbowej Dowództwu Okręgu Korpusu Nr III, z siedzibą w Grodnie. Formalnemu przemianowaniu uległa również miejscowa komenda okręgu poborowego, przekształcona w myśl odgórnych zarządzeń w Powiatową Komendę Uzupełnień.

KOMENDA GARNIZONU

Niższym szczeblem terenowej organizacji władz wojskowych były komendy garnizonów. W nich to właśnie koncentrował się całokształt spraw związanych z pobytem żołnierzy w garnizonie. Na jej czele stał zawsze dowódca garnizonu, który w zakresie służby garnizonowej podlegał bezpośrednio dowództwu okręgu korpusu. Zostawał nim najczęściej najwyższy stopniem i lokatą starszeństwa dowódca jednostki liniowej, stacjonującej w danym garnizonie. W skład służby garnizonowej wchodziły najczęściej: wojskowe organa porządkowe, oficer inspekcyjny garnizonu, dowódca aresztu garnizonowego, pododdział warty, pododdział alarmowy i lekarz dyżurny garnizonu.

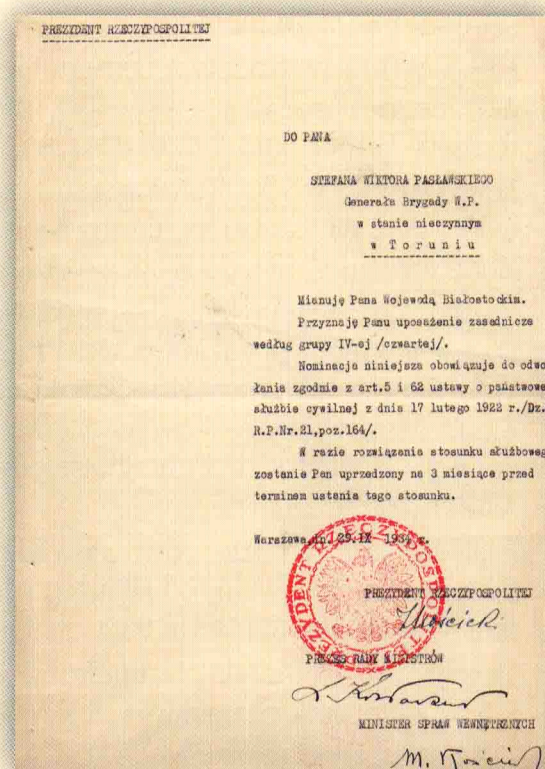
Do najważniejszych zadań komend garnizonowych należało przede wszystkim:

- regulowanie miejscowej służby inspekcyjnej,
- ustanawianie przepisów alarmowych i zarządzeń o udzielaniu pomocy władzom cywilnym,
- regulowanie podziału obiektów wojskowych,
- wydawanie zarządzeń przeciwpożarowych,
- nadzór nad urządzeniami lub zakładami w obrębie garnizonu (wartownie, areszty, kościoły, cmentarze, place ćwiczeń, pralnie),
- opieka nad garnizonowymi instytucjami kulturalno-oświatowymi i instytucjami pracującymi bezpośrednio na potrzeby wojska,
- wydawanie zarządzeń ograniczających lub zabraniających uczęszczania do różnych lokali,
- nadzór nad ogólną karnością podległych żołnierzy.

Organem wykonawczym Komendy Garnizonu w Białymstoku było początkowo stanowisko funkcyjne oficera placu. W okresie międzywojennym istniały dwa typy tego urzędu:

- typ I – oficerowie placu funkcjonowali we wszystkich garnizonach, w których nie było komend miast, a które były siedzibami dowództw dywizji piechoty, kawalerii oraz samodzielnych brygad kawalerii
- typ II – oficerowie placu funkcjonowali we wszystkich pozostałych garnizonach, w których stacjonowała tylko jedna jednostka.

Siedziba komendy garnizonu miasta Białystok znajdowała się w okresie międzywojennym na terenie koszar im. gen. Sowińskiego przy ul. Wołodjowskiego. W tym samym miejscu ulokowano pod koniec lat trzydziestych utworzoną ko-

Nominacja gen. Stefana Pasławskiego
na stanowisko Wojewody Białostockiego,
Warszawa, 29 września 1934 r.,
wym. 22 x 31,5 cm, nr inw. MWB/D/3600

mendę placu, którą kierował wyznaczony przez dowódcę garnizonu komendant. Pod jego bezpośrednią kontrolą funkcjonowało otwarte w budynku przy ul. Sienkiewicza 1 garnizonowe Kasyno Podoficerskie. W okresie 1919-1920 r. funkcję wojskowego komendanta miasta sprawowali m.in.: płk Stanisław Dziewulski i płk Adam Szymanowski.

W latach 1921-1939 stanowisko dowódcy garnizonu wojskowego miasta Białystok pełnili kolejno po sobie: płk Stefan Strzemieński, od 1924 r. gen. Juliusz Rómmel, od 1927 r. gen. Mikołaj Warkasiewicz, a od 1929 r., aż do września 1939 r. płk/gen. Ludwik Kmicic-Skrzyński.

JEDNOSTKI I URZĘDY WOJSKOWE

Kompletny brak dokumentacji archiwalnej uniemożliwia precyzyjne odtworzenie liczby jednostek, jakie w latach 1919-1921 wchodziły w skład białostockiego garnizonu wojskowego. W oparciu o szczątkowe wiadomości ustalono, iż w tym okresie przez krótszy lub dłuższy czas stacjonowały bądź przebywały w miejscowych koszarach następujące dowództwa, urzędy, jednostki i pododdziały wojskowe:

- Dowództwo Okręgu Generalnego Białystok – dowódca gen. Władysław Frankowski (1921 r.), przekształcone w tym samym roku w DOK III Grodno
- Ekspozytura Dowództwa Okręgu Generalnego Warszawa – dowódca płk Ryszard Bitner (lata 1920-1921)
- Dowództwo Okręgu Etapowego – dowódca gen. Wincenty Odyniec (przeniesione w maju 1919 r. do Wołkowyska)
- grupa operacyjna płk. Stanisława Dziewulskiego (dywizjon jazdy 4 Pułku Ułanów, Wojewódzki Szwadron Ziemi Mazowieckiej, bateria artylerii konnej, Białostocki Pułk Strzelców – luty/marzec 1919 r.)
- Białostocki Pułk Strzelców – dowódca ppłk Stefan Paślowski (od 19 lutego do pierwszych dni marca 1919 r.)
- Powiatowa Komenda Uzupełnień – komendant ppłk Stanisław Czajewski (1921 r.)
- Dyon Żandarmerii Wojskowej – dowódca mjr Bronisław Alfred Batsch (1921 r.)

- Baon zapasowy 42 Pułku Piechoty – dowódca mjr Czesław Młot-Fijałkowski (od połowy 1919 r.)
- Szwadron zapasowy 4 Pułku Ułanów (1919 r.)
- Szwadron zapasowy 10 Pułku Ułanów – dowódca ppłk Walerian Stefan Jachimowicz (1919-1920), od lipca 1921 r. ponownie w Białymstoku – dowódca – rtm. Feliks de Rosset
- Kompania sztabowa DOG Białystok (1921 r.)
- Kompania etapowa DOG Białystok (1921 r.)
- Baon przewozowy (1921 r.)
- Szpital Wojskowy nr 1 – mjr Emil Lew (od 1919 r.)
- Szpital koni – dowódca rtm. Podcętowski (1921 r.)
- Bateria zapasowa 20 Pułku Artylerii Polowej (1921 r.)
- Kolumna przewozowa – dowódca ppor. Roman Rypsoń (1921 r.)
- Stacja Rozdzielcza dla jeńców i internowanych – dowódcy: por. Stanisław Tylicki, ppor. Józef Smoliński (1919-1920)
- Obóz koncentracyjny Nr 21 dla jeńców – dowódca płk Bolesław Antoszewicz (1921-1922)
- Szwadron zapasowy 1 Pułku Ułanów (1921 r.)
- 1 Eskadra Lotnicza (1919-1921) – dowódca kpt. Augustyn Domes.

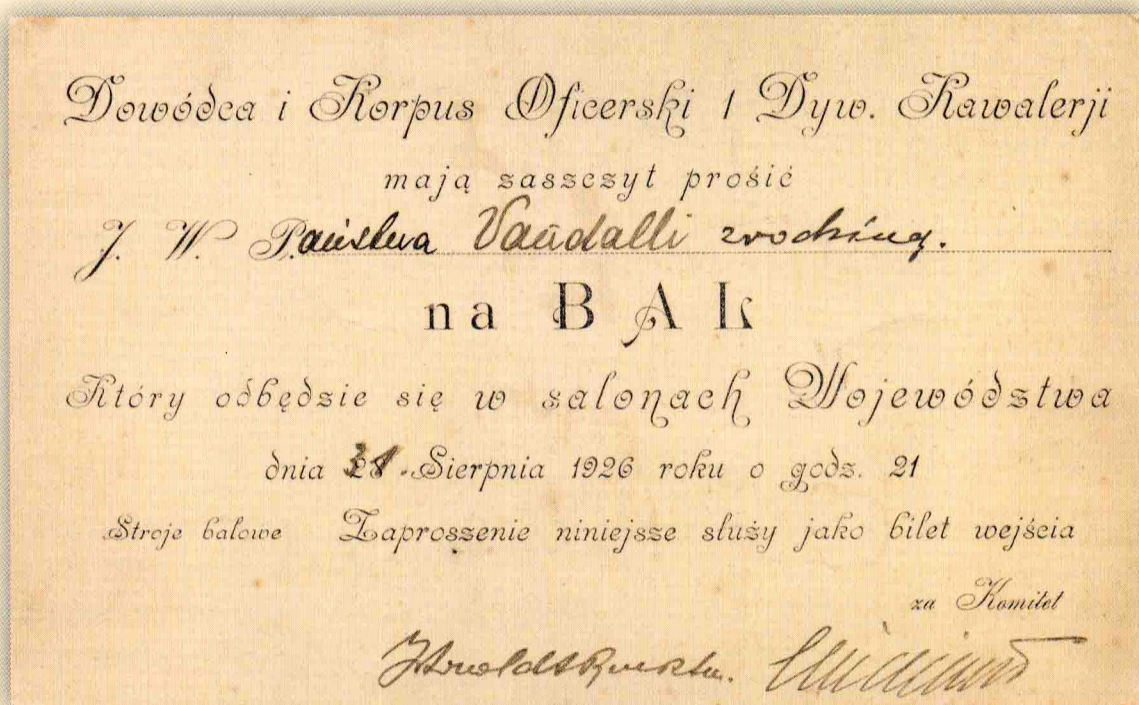
Zakończenie działań wojennych na wschodzie spowodowało przejście oddziałów wojskowych z norm wojennych na etaty pokojowe. Wycofywane z nadgranicznych rejonów jednostki liniowe wracały według określonego planu do swych macierzystych garnizonów. Białostockie koszary zapelniały się więc stopniowo powracającymi z frontu żołnierzami z 42 Pułku Piechoty, 10 Pułku Ułanów i 8 Dywizjonu Artylerii Konnej. W oparciu o dane zamieszczone w Roczniku Oficerskim z 1923 r. garnizon wojskowy miasta Białystok tworzyły:

- Dowództwo VIII Brygady Jazdy – dowódca płk Stefan Strzemiński (skład brygady: 5, 10 i 11 Pułk Ułanów oraz 8 Dywizjon Artylerii Konnej)
- 42 Pułk Piechoty – dowódca ppłk Henryk Pomazański (I i II baon oraz baon zapasowy - Białystok, III baon - Osowiec)
- 10 Pułk Ułanów – dowódca ppłk Terencjusz O'Brien de Lacy (1 i 2 szwadron oraz szwadron zapasowy – Białystok, 3 i 4 szwadron – Grajewo)

- 8 Dywizjon Artylerii Konnej – dowódca ppłk Witold Majewski
- Szwadron zapasowy 1 Pułku Ułanów
- Szwadron zapasowy 2 Pułku Ułanów
- Powiatowa Komenda Uzupełnień – komendant płk Michał Zienkiewicz
- Szpital rejonowy – mjr Emil Lew
- Kapelan garnizonu - ks. Marian Lewicki.

W 1924 r. nastąpiła reorganizacja dotychczasowych struktur kawalerii. W miejsce istniejących brygad jazdy utworzono cztery samodzielne dywizje kawalerii. Każda z nich składała się odtąd z 6 pułków, zorganizowanych taktycznie w trzy dwupułkowe brygady. Siedzibą dowództwa jednej z nich został i Białystok, przez co znacznie wzrósł prestiż i siła miejscowego garnizonu wojskowego, którego skład stanowiły wówczas:

- Dowództwo i sztab 1 Dywizji Kawalerii (skład jednostki: IV Brygada Kawalerii, VIII Brygada Kawalerii, XI Brygada Kawalerii, 4 i 8 Dywizjon Artylerii Konnej – dowódca gen. Juliusz

Zaproszenie na bal organizowany przez Dowódcę i Korpus Oficerski 1 Dywizji Kawalerii, Białystok, 31 sierpnia 1926 r., wym. 11 x 18 cm, nr inw. MWB/D/1313

Rómmel, od 1927 r. dowódcą dywizji mianowany został gen. Mikołaj War-
kasiewicz)

- 1 Szwadron Samochodów Pancernych (1 DK)
- 1 Szwadron Pionierów (1 DK)
- Szwadron Łączności (1DK)
- 42 Pułk Piechoty – dowódca płk Bolesław Fijałkowski (18 Dywizja Piechoty)
- 10 Pułk Ułanów – dowódca ppłk Terencjusz O`Brien de Lacy (VIII Brygady Kawalerii)
- 8 Dywizjon Artylerii Konnej (prze-
mianowany w 1927 r. na 14 Dywizjon
Artylerii Konnej) – dowódca ppłk
Adam Sielicki (1 DK)
- Szwadron zapasowy 1 Pułku Ułanów
- Szwadron zapasowy 2 Pułku Ułanów
- Powiatowa Komenda Uzupełnień
– komendant ppłk Paweł Wierzbicki

- Szpital rejonowy – mjr Bogumił Łada.

Przeprowadzona w lutym 1929 roku kolejna reorganizacja wielkich jednostek kawalerii doprowadziła do zlikwidowania 1 Dywizji Kawalerii i utworzenia z części jej pułków Brygady Kawalerii „Białystok” (skład brygady: 1 Pułk Ułanów Krechowieckich, 10 Pułk Ułanów Litewskich, 9 Pułk Strzelców Konnych i 14 Dywizjon Artylerii Konnej). Jej dowódcą mianowano płk. Ludwika Kmicic-Skrzyńskiego. Siedzibą dowództwa brygady ponownie został Białystok. Korzystając z danych zawartych w Roczniku Oficerskim na 1932 r. wojskowy garnizon miasta tworzyły:

- Dowództwo i sztab Brygady Kawalerii „Białystok” – dowódca płk Kmicic-Skrzyński

Świadectwo ukończenia przez Leonarda Łuszczewskiego Szkoły Podoficerskiej 1 Szwadronu Pionierów Brygady Kawalerii „Białystok”, 13 lipca 1936 r., wym. 41,5 x 29,5 cm, nr inw. MWB/D/3105

- 42 Pułk Piechoty – dowódca ppłk Kazimierz Bogacewicz
 - 10 Pułk Ułanów Litewskich – dowódca płk Witosław Porczyński
 - 14 Dywizjon Artylerii Konnej – dowódca ppłk Włodzimierz Arwaniti
 - 1 Szwadron Pionierów – dowódca rtm. Tadeusz Waśniewski
 - Szwadron zapasowy 1 Pułku Ułanów Krechowieckich
 - Szwadron zapasowy 2 Pułku Ułanów Grochowskich
 - Szwadron zapasowy 9 Pułku Strzelców Konnych
 - Pluton telegraficzny BK „Białystok” – dowódca por. Eugeniusz Trzeciak
 - Pluton Żandarmerii Wojskowej
 - Powiatowa Komenda Uzupełnień – komendant mjr Jarosław Kretowicz (przy ul. Lipowej 54)
 - Garnizonowa Izba Chorych
 - Składnica materiału intendenckiego – zarządca kpt. Jan Dziekoński
 - Parafia wojskowa Białystok – ks. Teofil Wdzięczny
 - Komenda Placu – komendant mjr Stanisław Rychter.
- W 1939 r. skład garnizonu wojskowego miasta wyglądał następująco:
- Dowództwo Podlaskiej Brygady Kawalerii (przemianowana w 1937 r. z Brygady Kawalerii „Białystok”, skład jednostki: 5 Pułk Ułanów Zasławskich, 10 Pułk Ułanów Litewskich, 9 Pułk Strzelców Konnych, 14 Dywizjon Artylerii Konnej, 32 Dywizjon Pancerny, 1 Szwadron Pionierów, 10 Szwadron Kolarzy,
 - 10 Szwadron Łączności i inne mniejsze pododdziały) – dowódca gen. Ludwik Kmicic-Skrzyński
 - 42 Pułk Piechoty – dowódca ppłk Wacław Malinowski (18 Dywizja Piechoty)
 - 42 obwód PW przy 42 pp – komendant mjr Tadeusz Riedl
 - 10 Pułk Ułanów Litewskich – dowódca ppłk Kazimierz Busler
 - 14 Dywizjon Artylerii Konnej – dowódca ppłk Tadeusz Żyborski (3 bateria w Ostrołęce, jeden działon na Westerplatte)
 - Szwadron Łączności Podlaskiej Brygady Kawalerii – dowódca kpt. Jan Jurewicz
 - Szwadron zapasowy 1 Pułku Ułanów Krechowieckich
 - Szwadron zapasowy 2 Pułku Ułanów Grochowskich
 - Szwadron zapasowy 9 Pułku Strzelców Konnych
 - Pluton Żandarmerii – dowódca kpt. Michał Łotecki
 - Komenda Placu – komendant kpt. Marian Białasik
 - Komenda Rejonu Uzupełnień – komendant ppłk Zygmunt Szafrankowski (znajdowała się przy ul. Piłsudskiego 54)
 - Rejonowy Inspektorat Koni – dowódca mjr Modest Romiszewski
 - Składnica materiału intendenckiego – dowódca kpt. Stanisław Jastrzębski
 - Garnizonowa Izba Chorych – mjr dr Tadeusz Czarnecki.

LOKALIZACJA KOSZAR

Z chwilą odzyskania niepodległości w lutym 1919 roku Białystok dysponował czterema, w znacznej mierze zniszczonymi przez byłych zaborców, kompleksami porosyjskich koszar wojskowych. Dla mieszkających w nich żołnierzy stawały się one z czasem nieraz drugim domem.

W nich też, obok ciężkiej służby i pracy na rzecz wojska, rozwijały się również elementy życia towarzyskiego każdego garnizonu. Oprócz typowego wyglądu koszar, jakim przeważnie był widok żołnierskich baraków czy placów ćwiczeń, pojawiły się z czasem nieco miłsze dla

Uczestnicy IV Kursu Szkoły Podoficerskiej 1 Szwadronu Samochodów Pancernych, Białystok, 1929 r., wym. 20,5 x 16 cm, nr inw. MWB/D/3715

ducha żołnierzy – kasyna i świetlice. Ważnym elementem infrastruktury koszarowej były także budynki specjalnego przeznaczenia – magazyny, składnice uzbrojenia, pralnie, piekarnie, łaźnie oraz wszelkiego rodzaju specjalistyczne warsztaty naprawcze – szewski, rymarski, krawiecki, rusznikarski itp. Dużo ożywienia w codziennym życiu wniosło również zakwaterowanie w budynkach koszarowych rodzin oficerów i podoficerów kadry zawodowej danego oddziału.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego największe jednostki liniowe białostockiego garnizonu wojskowego stacjonowały w koszarach przy ul. Traugutta, przy Szosie Zambrowskiej i przy ul. Bema. Natomiast zespół koszarowy, przy ówczesnych ulicach: Wołodyjowskiego, Szpitalnej i Plutonowej, był siedzibą dowództw jednostek taktycznych, urzędów garnizonowych i mniejszych oddziałów pomocniczych.

1. Koszary wojskowe im. Romualda Traugutta przy ul. Traugutta (w latach 1919-1939 miejsce stacjonowania 42 Pułku Piechoty im. gen. J. H. Dąbrowskiego) – wybudowane przez Rosjan w 1884 roku dla potrzeb 64 Kazańskiego Pułku Piechoty z 16 Dywizji Piechoty. Od lipca 1919 roku stacjonował w nich baon zapasowy 42 Pułku Piechoty, który ciężką pracą własnych żołnierzy odnowił znajdującą się w opłakanym stanie całą infrastrukturę koszar. Większość budynków wyremontowano, wybudowano bramę wjazdową, a cały teren koszar dla zabezpieczenia zgromadzonego w nich materiału wojskowego ogrodzono drutem. Całość dalszych prac adaptacyjnych przerwała na miesiąc okupacja miasta przez Armię Czerwoną w lipcu 1920 r. Po powrocie baonu zapasowego do koszar wszelkie prace porządkowo-remontowe nabrały jeszcze większego rozmachu, bowiem

zakończenie wojny na wschodzie spowodowało stopniowy powrót jednostek liniowych do macierzystych garnizonów. Pierwszych żołnierzy z II batalionu 42 Pułku Piechoty zakwaterowano w odnowionych częściowo koszarach dopiero w czerwcu 1921 roku. Do czasu wyremontowania reszty budynków dwa pozostałe baony pułku jeszcze przez kilka lat kwaterowały czasowo w oowieckim garnizonie wojskowym.

Cały obszar koszar oparty był na planie prostokąta i zamykały go od północy – szosa do Zielonej i ul. Zacisze, od południa – ul. Traugutta, od zachodu – ul. Świeża, a od wschodu – ul. Zacisze i miejscowy folwark Zacisze. Centralnie położony plac pułkowy ze stadionem sportowym otoczony był czterema blokami żołnierskimi i dwoma budynkami sztabowymi. Na jego bezpośrednim zapleczu znajdowały się w kilku różnych punktach niezbędne magazyny i składnice wyposażenia, pralnia, piekarnia, strzelnica, rusznikarnia, a dla żołnierzy – kasyna: oficerskie i podoficerskie. Dla potrzeb kwaterunkowych rodziny kadry zawodowej i dowódcy pułku przeznaczono kilkanaście budynków mieszkalnych. Koszary dysponowały również prowizorycznie przygotowaną siecią niezbędnych urządzeń sanitarnych. Swe oddzielne pomieszczenia miały także: spółdzielnia, warsztaty szewski i krawiecki oraz słynna na cały garnizon pułkowa orkiestra. W pobliżu południowego sektora koszar, tuż przy ul. Traugutta, znajdował się kościół garnizonowy p.w. Najświętszego Serca Jezusowego, brama wjazdowa i wartownia. W celu sprawnego zaopatrywania pułku w różnorodny materiał wojskowy koszary połączone zostały kolejką wąskotorową z położonym opodal Dworcem Poleskim.

2. Koszary wojskowe im. Marszałka Józefa Piłsudskiego za Swobodą przy Szosie Zambrowskiej (w latach 1922-1939 miejsce stacjonowania 10 Pułku Ułanów Litewskich) – wybudowane przez Rosjan w 1890 r. z przeznaczeniem dla 4 Charkowskiego Pułku Ułanów z 4 Dywizji Kawalerii. Brak dokumentacji archiwalnej wyklucza dokładne zidentyfikowanie jednostek wojskowych, jakie w latach 1919-1921 przeprowadziły na ich terenie większość prac adaptacyjno-remontowych. Pewnym jest natomiast, że od lipca 1921 roku przebywał w nich szwadron zapasowy 10 Pułku Ułanów, który całością swych sił ściągnął do Białegostoku z pogranicza z Litwą Kowieńską dopiero we wrześniu 1922 roku. Wobec faktu, iż część budynków koszarowych zajęta była nadal przez Rejonową Składnicę Intendentury dwa szwadrony liniowe (3 i 4) do 1925 roku stacjonowały czasowo w pobliskim Grajewie. Po jej zlikwidowaniu oba pododdziały wróciły z powrotem do Białegostoku.

Karta powołania do wojska wystawiona na nazwisko Kazimierza Kulgawika, Białystok, 3 października 1923 r., wym. 21,3 x 16,8 cm, nr inw. MWB/D/00314

Cały kompleks koszarowy położony był w lesie, w odległości kilku kilometrów od ówczesnych granic miasta. Składał się z szeregu zbudowanych z drewna parterowych baraków, dwóch murowanych budynków żołnierskich, drewnianych stajen i dużej, murowanej ujeżdżalni dla koni. Od samego początku większość z nich wymagała jednak gruntownego remontu i modernizacji. Dzięki ogromowi wykonanej pracy w końcu i z tym problemem dość szybko uporano się. W odremontowanych pomieszczeniach mogła ze spokojem zamieszkać większość kadry zawodowej pułku oraz odbywający służbę żołnierze. Własnym sumptem zbudowano łaźnię, pralnię i dezynfektor. Ponadto zorganizowano warsztaty naprawcze: krawieckie, szewskie, rymarskie i stolarskie, w których pracowali nie tylko ułani, ale i cywile. W miarę upływu czasu na terenie koszar otwarto dwa kasyna: oficerskie i podoficerskie oraz świetlicę ułańską. Fachowej modernizacji poddano również strzelnicę szkolną oraz skanalizowano i zaopatrzone w bieżącą wodę wszystkie budynki koszarowe. Odrestaurowano miejscową cerkiew z przeznaczeniem na rzymskokatolicki kościół p.w. św. Stanisława. Znaczna liczba oficerów i podoficerów pułku zaangażowana była ponadto w działalności własnej spółdzielni wojskowej. Odpowiednie pomieszczenie posiadał także pułkowy pluton trębaczy konnych. Budowę nowych imponujących koszar dla 10 Pułku Ułanów Litewskich, o którą tak bardzo zabiegał w MSWojsk. płk Porczyński, a po nim i ppłk Busler, przerwała nieszczęsna dla Polski wojna 1939 roku.

3. Koszary wojskowe im. gen. Józefa Bema przy ul. Bema (w latach 1921-1939 miejsce stacjonowania 9/8/14 Dywizjonu Artylerii Konnej)

– wybudowane przez Rosjan w 1887 roku dla Mariampolskiego Pułku Dragonów, przemianowanego na początku XX w. na Mariampolski Pułk Huzarów. W latach I wojny światowej częściowo zdewastowane przez stacjonujące w nich oddziały niemieckie. Od 19 lutego 1919 r. kwaterowały w nich różne jednostki polskie. Do marca 1920 roku przebywał tu m.in. szwadron zapasowy 10 Pułku Ułanów, a w późniejszym okresie bateria 20 pułku artylerii polowej. Dopiero od maja 1921 roku na stały garnizonowy pobyt w tych koszarach wyznaczony został 9 Dywizjon Artylerii Konnej, przemianowany wkrótce na 8 dywizjon, a w 1927 roku ostatecznie na 14 Dywizjon Artylerii Konnej. Do 1939 roku z jego pododdziałów stacjonowały tu: 1 i 2 bateria, pluton łączności, drużyna dowódcy i oddział kwatermistrzowski. Koszary wojskowe przy ul. Bema były również w okresie międzywojennym miejscem postoju dla innych jednostek: szwadronów zapasowych ułanów 1 i 2 pułku, strzelców konnych 9 pułku oraz 1 Szwadronu Pionierów 1 Dywizji Kawalerii, Brygady Kawalerii „Białystok” i Podlaskiej Brygady Kawalerii.

Cały kompleks koszarowy wybudowano na planie prostokąta, którego centrum stanowił plac ćwiczebny (męnaż letni). Budynki mieszkalne kadry zawodowej i sztabowe usytuowane były z północno-wschodniej strony placu, a kwatery żołnierzy służby zasadniczej, szwadronów zapasowych i szwadronu łączności z trzech pozostałych. W południowej i zachodniej części koszar znajdowały się: ćwiczebny staw pionierski, plac szkoleniowy, magazyny, stajnie, działownie i kryta ujeżdżalnia (męnaż zimowy), a w północnej: warsztaty puszkarskie, budynki – wydziału mobilizacyjnego, aresztu, izby chorych, izby weterynaryjnej oraz fundamenty po spa-

*Odznaka pamiątkowa 1 Pułku
Ulanów Krechowieckich z Augustowa,
wym. 4,7 x 4,7 cm;
nr inw. MWB/1402*

*Kopia odznaki pamiątkowej
2 Pułku Ulanów Grochowskich
z Suwałk (wersja II),
wym. 4 x 3 cm; nr inw. MWB/3643*

*Odznaka pamiątkowa 9 Pułku
Strzelców Konnych z Grajewa,
wym. 4,2 x 4,2 cm;
nr inw. MWB/3027*

lonych w czasie I wojny cerkwi i dzwonnicy prawosławnej. Wejścia na teren koszar strzegły od strony ul. Bema i ul. Depowej dwie wartownie. W siedzibie sztabu dywizjonu mieściło się również kasyno oficerskie, z odpowiednią salą bankietową i zapleczem kuchennym. W jednym z budynków funkcjonowała ponadto kantyna żołnierska, świetlica i zakład fryzjerski.

*Medal pamiątkowy z Rajdu Brygady
Kawalerii „Białystok”, Polska, 1931 r.,
wym.: średnica 3 cm; nr inw. MWB/178*

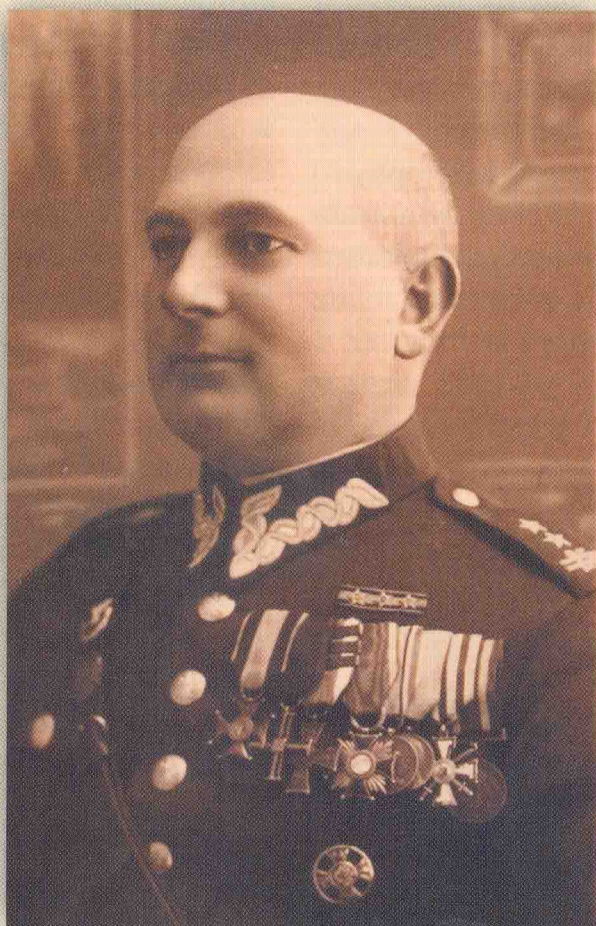
4. Koszary wojskowe im. gen. Józefa Sowińskiego przy ul. Wołodziejowskiego, Szpitalnej i Plutonowej (w latach 1921-1939 siedziba dowództwa miejscowego garnizonu wojskowego i dowództw jednostek taktycznych) – wybudowane przez Rosjan w 1879 roku z przeznaczeniem dla Włodzimierskiego Pułku Piechoty. Przed I wojną światową stacjonowały w nich: III batalion 62 Suzdalskiego Pułku Piechoty oraz wydzielony oddział 63 Uglickiego Pułku Piechoty. W koszarach ulokowano również siedzibę garnizonowego lazaretu. Brak dokumentacji archiwalnej uniemożliwia całkowicie jakiekolwiek odtworzenie losów koszar w czasie okupacji miasta przez Niemców.

Od lutego 1919 roku koszary znalazły się pod zarządem polskich władz wojskowych. Po wykonaniu niezbędnych prac adaptacyjno-remontowych stały się one do 1939 roku siedzibą Komendy Garnizonowej, dowództwa i sztabu 1 Dywizji Kawalerii, Brygady Kawalerii „Białystok” i Podlaskiej Brygady Kawalerii, Komisji Nadzoru Technicznego i Odbioru Robót DOK III oraz Garnizonowej Izby Chorych. W budynkach koszarowych kwaterowały ponadto 1 Szwadron

Samochodów Pancernych (do 1930 r.) oraz pluton Żandarmerii Wojskowej. W bezpośredniej bliskości Izby Chorych znajdowała się kaplica wojskowa p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej. Na terenie kompleksu koszarowego swą siedzibę miało także stowarzyszenie Rodzina Wojskowa oraz ośrodki mobilizacyjne w ramach Podlaskiej Brygady Kawalerii. Na miejscowym stadionie rozgrywano niejednokrotnie zawody sportowe z udziałem jednostek białostockiego garnizonu wojskowego. Do dzisiejszego dnia praktycznie żaden z obiektów byłych koszar im gen. Sowińskiego nie zachował się w całości.

Losy białostockiego garnizonu wojskowego okresu międzywojennego nie doczekały jak się do tej pory naukowego opracowania. Niniejsze wydawnictwo niech będzie więc początkiem szerszych badań naukowych w tej kwestii. Mamy nadzieję, iż zawarte w nim wiadomości pozwolą nieco inaczej spojrzeć na historię wojskową naszego miasta, o której dziś tak czasami nieświadomie zapominamy.

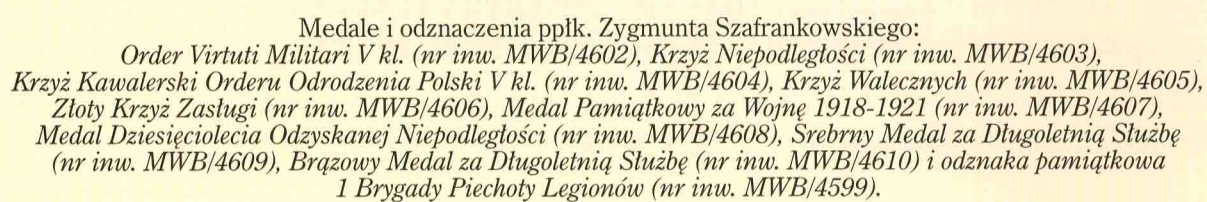
mgr Marek Gajewski

*Płk Zygmunt Szafrankowski
– ostatni komendant PKU/KRU Białystok, 1937 r.,
wym. 13,5 x 8,5 cm, nr inw. MWB/D/3876.*

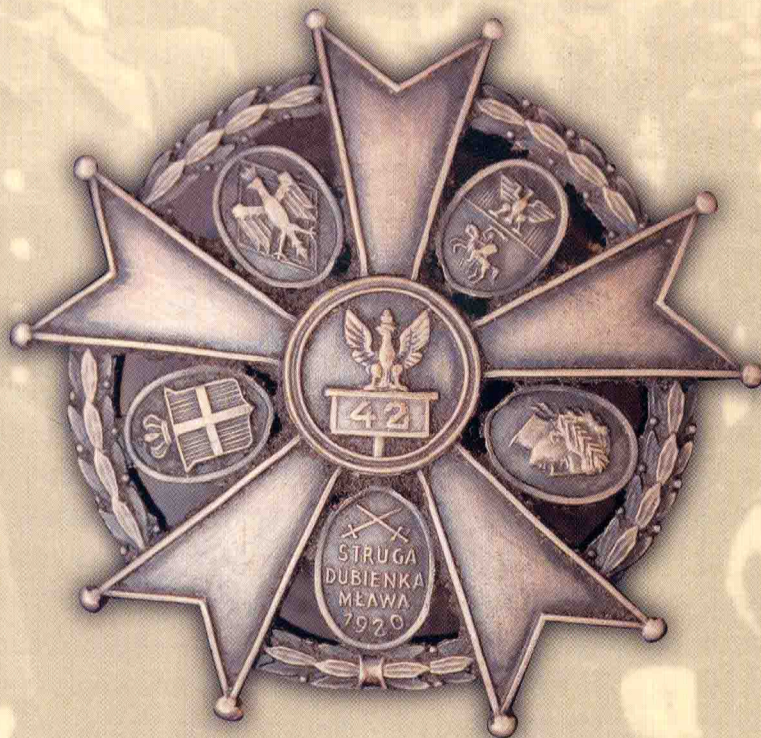
Do opracowania tekstu wykorzystano następującą literaturę:

- Bajer S., *Zarys historii wojennej 4 Pułku Ułanów Zaniemeńskich*, Warszawa 1929.
- Białystok ilustrowany*, pod red. A. Lubkiewicza, Białystok 1921.
- Białystok. Przewodnik po mieście i okolicy*, Białystok 1939.
- Białystok w 80-leciu. W rocznicę odzyskania niepodległości 19 II 1919-19 II 1999*, Białystok 2000.
- Böhm T., *Z dziejów naczelných władz wojskowych II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1994.
- Buszyński H., *Zarys historii wojennej 10 Pułku Ułanów Litewskich*, Warszawa 1929.
- Cieplewicz M., *Wojsko Polskie w latach 1921-1926*, Wrocław 1998.
- 42 Pułk Piechoty. W dziesiątą rocznicę powstania pułku 1918-1928*, Białystok 1928.
- Dąbrowski A. J., *Historia 10 Pułku Ułanów Litewskich*. Londyn 1982.
- Dobroński A., *Białystok. Historia Miasta*, Białystok 1998.
- Dobroński A., Filipow K., *Dzieci białostockie*, Białystok 1993.
- Dobroński A., Filipow K., *Dziesiątacy z Białegostoku*, Białystok 1992.
- Filipow K., Gajewski M., *Białystok wyzwolony 1919*, Białystok 2003.
- Gajewski M., *Białostocki Pułk Strzelców*, Białystok 2007.
- Jednodniówka 42 Pułku Piechoty*, Białystok 1996.
- Karpus Z., *Jeńcy i internowani w Białymstoku i Brześciu Litewskim w latach 1919-1921* [w:] „Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska”, nr 6, Białystok 1992.
- Konopka A., *Garnizon Białystok w 1913 roku* [w:] „Gryfita”, nr 9, Białystok 1995.
- Księga adresowo-handlowa m. Białegostoku na 1932/33 r.*
- Łoś R., *Artyleria polska 1914-1939*, Warszawa 1991.
- Maciejewski J., *Saga o 1 Pułku Ułanów Krechowieckich im. Pułkownika Bolesława Mościckiego*, Dąbrowa Górnicza 2003.
- Mościcki H., *Białystok. Zarys historyczny*, Białystok 1933.
- O Niepodległą i granice. Komunikaty Oddziału III Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego 1919-1921*, Warszawa 1999.
- Podhorski Z., *Tak zapamiętałem ... Wspomnienia i dokumenty*, Grudziądz 2002.
- Poźniakowska-Hanak D., *Żandarmeria Polowa i Wojska w latach 1918-1939* [w:] Zbiory Centralnego Archiwum Wojskowego w Warszawie.
- Rocznik Oficerski 1923*, Warszawa 1923.
- Rocznik Oficerski 1924*, Warszawa 1924.
- Rocznik Oficerski 1932*, Warszawa 1932.
- Rocznik Oficerski 1939*, Kraków 2006.
- Rostworowski S., *Organizacja kwatermistrzostwa Frontu Litewsko-Białoruskiego* [w:] „Wojskowy Przegląd Historyczny”, nr 3-4, Warszawa 1995.
- Spis abonentów białostockiej sieci telefonów*, Białystok 1929.
- Stawecki P., *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918-1939*, Warszawa 1994.
- Szczygieł-Rogowska J., Boćkowski D., *Zdarzyło się dnia...*, Białystok 2001.
- Wojciechowski J.S., *10 Pułk Ułanów Litewskich*, Pruszków 2007.
- Zarzycki P., *Plan mobilizacyjny „W”*, Pruszków 1995.

42 Pułk Piechoty

im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego

Odznaka pułkowa (wersja żołnierska), wym. 4,8 x 4,8 cm, lata 1928-1938, nr. inw. MWB/2723; zatwierdzona wraz z regulaminem przez ministra spraw wojskowych w 1928 r. (Dziennik Rozkazów MSWojsk. nr 26 z 1928 r., poz.326). Jej projektantem był mjr Aleksander Kunciov. Odznaka wykonana w formie krzyża pięcioramiennego o równych, lekko wciętych ramionach zakończonych kulkami. W centrum okrągły medalion z głowicą sztandaru pułkowego wraz z cyfrą pułkową 42. Po między ramionami krzyża pięć owalnych tarcz nawiązujących do tradycji pułku: odznaka Armii gen. Hallera, herb miasta Białegostoku (Orzeł i Pogoń), głowa Minerwy; nazwy pól bitewnych w czterech wierszach: *STRUGA – DUBIENKA*

– *MŁAWA – 1920*; herb Sabaudii. Głowa Minerwy oraz herb Sabaudii nawiązywały do włoskiej tradycji pułku formowanego w Santa Maria Capua Vetere, zaś odznaka hallerczyków do francuskich dziejów w ramach Armii Błękitnej. Ovalne tarcze ażurowe połączone z wieńcem laurowym przechodzącym pomiędzy ramionami krzyża. W wersji oficcerskiej ramiona krzyża i tło medalionu pokryte było białą emalią. Nakrętka z napisem wykonawcy: *JAN KNEDLER, WARSZAWA, NOWY ŚWIAT 45*.

W 1938 roku wprowadzono nowy wzór odznaki: nieco mniejszy, z dodatkowym napisem „Krzemieniec”. Odmienny był też orzeł na głowicy sztandaru w medalionie.

Historia jednostki

W końcu 1918 roku, staraniem Polskiego Komitetu Narodowego w Paryżu działającego w porozumieniu z rządem włoskim, przystąpiono do formowania oddziałów polskich stanowiących integralną część Armii gen. J. Hallera. W ich skład weszło ponad 35 tysięcy Polaków służących do tej pory w armii austriackiej, przebywających w obozach jenieckich koło Turynu i Neapolu. Do kwietnia 1919 roku powstało w ten sposób osiem pułków piechoty, pułk artylerii, pułk saperów, pododdział karabinów maszynowych i mniejsze pododdziały. Wśród nich – w niewielkim włoskim miasteczku Santa Maria Capua Vettera – sformowano także 3 pułk strzelców im. Księcia Józefa Poniatowskiego, który dał początek późniejszemu 42 pułkowi piechoty.

W pierwszych dniach marca 1919 roku pułk przetransportowano do Francji, gdzie *wchłonawszy w siebie* trzy kompanie instrukcyjne został przemianowany na 1 instrukcyjny pułk grenadierów-woltyżerów. Stanowiska dowódców objęli oficerowie armii francuskiej mając przy sobie oficerów polskich. Po krótkim okresie szkolenia pułk przetransportowano kolejną drogą Montereux-Luneville-Saarbrücken-Moguncja-Frankfurt-Erfurt-Lipsk-Głogów-Kalisz-Łódź-Łowicz do Włocławka, gdzie usytuowano jego pierwszy garnizon. *Dzień 23 maja w którym pierwszy transport pułku osiągnął ziemię polską i od którego w służbie Ojczyźnie mógł pułk otworzyć ofiarę życia, krwi,*

znoju i zdrowia swe karty honoru i sławy – został obrany za dzień święta pułkowego [42 pułk piechoty..., s. 2].

Po rozkwaterowaniu pułk zaczął stopniowo przechodzić na organizację administracyjną polską, uzupełniany był osobowo, doskonalił wyszkolenie. W lipcu dowództwa baonów, a w październiku 1919 roku dowództwo pułku objęli z rąk francuskich Polacy. Pierwszym polskim dowódcą został płk Bolesław Szyszkowski. Jednocześnie dochodziło do kolejnych zmian nazwy pułku, który nosił kolejno miano: 13 pułku strzelców (13.08.-5.09.1919 r.), 150 pułku strzelców kresowych (6.09.-27.10.1919 r.), 42 pułku strzelców kresowych (28.10.1919-28.01.1920 r.), 42 pułku piechoty (od 29.01.1920 r.)

W pierwszych dniach stycznia 1920 roku pułk wyruszył na Pomorze, celem zajęcia ziemi zwróconej Polsce traktatem wersalskim. Przemarsz odbywał się bez walk, a przyjęcie przez miejscową ludność było wspaniałe. *Witano nas wszędzie owacyjnie z brawami, a drogi ozdobione były kwiatami, nie wyłączając bram tryumfalnych i napisów serdecznie tchnących słowami. Wszędzie witano nas z prawdziwym entuzjazmem, z uczuciem serdeczności, a niejednemu z nas łzy w oczach stanęły lub serce zadrgało – żywym uczuciem radości i wdzięczności [Księga chwały piechoty, bns].* Szczególnie uroczyście wyglądało powitanie w Grudziądzu, gdzie w dawnych pruskich koszarach przygotowano miejsce postoju. Żołnierzy 42 pułku pie-

choty nie zabrakło również na uroczystościach zaślubin z morzem. 9.02.1920 r. wysłano reprezentację pułkową do Pucka, gdzie podniesiono maszt z polską banderą, wbito w morze słup graniczny, a gen. J. Haller wrzucił w morze dwa platynowe pierścienie. Po wypełnieniu zadań na kresach zachodnich pułk został przerzucony do działań na wschodnich rubieżach Polski, gdzie wszedł w skład 18 dywizji piechoty.

W czasie wojny polsko-bolszewickiej pułk wielokrotnie udowodnił doskonale przygotowanie i męstwo. Za czyny dokonane na polu chwały orderem *Virtuti Militari* odznaczono 32 oficerów i szeregowych, a Krzyżem Walecznych 52 oficerów i 137 szeregowych. Do historii pułku przeszły: jego chrzest ogniowy w wypadku na Świerzbowiec i Kuryłowce Murowane (19.03.1920 r.), zmagania o Nową Uszycę (21.03.1920 r.), potyczki podczas wyprawy kijowskiej, gdzie *robił marsze po kilkadziesiąt kilometrów dziennie, często o głodzie i boso, a po marszach stawał znowu oko w oko do walki z nieprzyjacielem. Otoczony ze wszystkich stron przez przeważające siły torował sobie drogę bagnietem wśród ciemnej nocy, a nie mogąc podolać całości niszczył mniejsze jednostki wroga osłabiając jego siły i czekając odpowiedniej chwili, aby mu zadać ostateczny i śmiertelny cios* [42 pułk piechoty..., s. 3]. Miejsca największych triumfów – Krzemieniec (12.07.1920 r.) i Mławę (21.08.1920 r.) upamiętniono w odznakach pułkowych, na sztandarze, wybierając datę święta pułkowego (od 1930 obchodzone 12 lipca).

Po wojnie, a dodatkowo także rocznej służbie na granicy, na stałe miejsce postoju 42 pułku piechoty wyznaczono Białystok. O wyborze decydowało kilka powodów. Po pierwsze już od lipca 1919 roku w mieście przebywał baon zapasowy pułku, a jego D-ca płk. Młot-Fijałkowski

i Korpus Oficerski potrafili zadzierzgnąć serdeczne stosunki z przedstawicielami miasta. Odczuwał to pułk na froncie otrzymując dość często różne upominki w postaci dzienników, bielizny, papierosów itp. rzeczy [42 pułk piechoty..., s. 9]. Po wtóre, Białystok posiadał rozbudowaną infrastrukturę wojskową, magazyny, dobre połączenia kolejowe. Zniszczone podczas działań wojennych dawne koszary 64 Kazańskiego Pułku Piechoty przy ul. Traugutta systematycznie remontowano. W początkowym okresie stacjonowała w nich kadra baonu zapasowego i drugi baon, dowództwo i pozostała część pułku natomiast w pobliskiej twierdzy Osowiec. Od roku 1920 stanowisko dowódcy pułku kolejno pełnili: ppłk Jan Tabaczyński (od 26.08.1920 roku), ppłk Henryk Pomazański (od 16.11.1922), ppłk Bolesław Fijałkowski (od 15.10.1923), płk Stefan Iwanowski (od maja 1926), płk Stefan Błocki (od maja 1928), płk Kazimierz Bogaczewicz (od 1932), płk Antoni Stanisław Engel (od 1936), płk Wacław Malinowski (od 1937).

Uroczyste powitanie 42 pułku piechoty w mieście miało miejsce 21 sierpnia 1921 r. Honorowym gościem był Naczelnik Państwa Józef Piłsudski, który wręczył pułkowi sztandar ufundowany przez społeczeństwo. Wielka życzliwość mieszkańców pomogła żołnierzom w szybkiej adaptacji, a sam pułk z czasem doczekał się miana *Dzieci Białostockich*. Hasło „Wojsko z narodem i Naród z Wojskiem” znalazło pełne zrozumienie w 42 pułku [42 pułk piechoty..., s. 10]. Dziś trudno wyobrazić sobie dzieje Białegostoku z lat 1921-1939 bez wojskowego klubu sportowego, orkiestry, chóru czy zespołu teatralnego. Corocznie obchodzone święta pułkowe należały do najważniejszych wydarzeń w mieście, niezwykłą oprawę miały kolejne rocznice powstania pułku w 1928 i 1938

roku. Wyrazem sympatii i szacunku białostoczan stał się pomnik *Ku czci żołnierzy 42 pułku piechoty im. Jana Henryka Dąbrowskiego poległych w wojnie polsko-bolszewickiej* uroczyste odsłonięty 30 listopada 1930 r.

Historię pułku w okresie międzywojennym przedstawiają zebrane w katalogu muzealia. Znaczną część stanowią fotografie, których typowy opis muzealny wzbogacono o zapis identyfikacji umundurowania, uzbrojenia i odznaczeń. Między nimi znajdują się reprodukcje zdjęć będących własnością osób prywatnych (oznaczone sygnaturą MWB/N/), które zostały udostępnione muzeum do udokumentowania. Zebrane w większości podczas organizacji wystawy czasowej w 1993 roku *42 pułk piechoty im. Jana Henryka Dąbrowskiego*, stanowią cenny fragment naszych zbiorów. Fotografie uzupełniają oryginalne dokumenty żołnierzy 42 pułku piechoty. Miłośników militariów bez wątpienia zainteresują prezentowane mundury, elementy oporządzenia i uzbrojenia.

Najtrudniejszy okres w dziejach pułku rozpoczął się z chwilą ogłoszenia mobilizacji w sierpniu 1939 roku. Włączono go w skład Samodzielnej Grupy Operacyjnej *Narew*, którą tworzyły cztery wielkie jednostki: 18 i 33 Dywizja Piechoty oraz Podlaska i Suwalska Bry-

gada Kawalerii. SGO *Narew* otrzymały zadanie obrony odcinka Łomża – Nowogród – Ostrołęka. W kampanii wrześniowej do najważniejszych potyczek z udziałem pułku doszło pod Ostrołęką (1-6.09.), Nowogrodem (10.09.), Sierputami (11.09) i Krajewo-Borowem (12-13.09). Ostatnim bojem zwartego, większego pododdziału 42 pułku piechoty była obrona Białegostoku. Załoga miasta składała się początkowo z baonu marszowego 42 pułku piechoty, baonu wartowniczego nr 32 (bez kompanii, wysłanej do Osowca) oraz z komp. ckm. p-lot. nr 38, która 10.09. odeszła do dyspozycji Naczelnego Wodza. Tego samego dnia do miasta przybyły resztki spod Wizny (trochę piechoty, plutony artylerii i pionierów 71 pułku piechoty) i niedobitki różnych oddziałów. Z młodzieży sformowano pluton motocyklistów. Dowódcą obrony był Komendant Komendy Uzupełnień ppłk Zygmunt Szafrankowski. 14.09. nawiązano pierwszą styczność z oddziałami nieprzyjaciela na przedpolu, właściwe walki obronne rozegrały się dnia następnego. Po sześciu godzinach starć słaba załoga miasta wycofała się na Królowy Most-Wołkowysk, skąd w kolejnych dniach przewieziono ją do Lidy.

mgr Marcin Koziński

Do opracowania tekstu wykorzystano:

1. *42 pułk piechoty. W dziesiątą rocznicę powstania pułku 1918-1928*, Białystok 1928.
2. Dobroński A., Filipow K., „*Dzieci Białostockie*”, *42 pułk piechoty im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego*, Białystok 1993.
3. *Księga chwały piechoty (reprint wydania z 1939 roku)*, Warszawa 1992.
4. *Księga pamiątkowa 42 pułku piechoty im. Gen. J. H. Dąbrowskiego*, Białystok 2000.
5. Chodorowski E., *Pułk piechoty. Tradycje i pamięć w regionie podlaskim*, [w:] *42 pułk piechoty. Jednodniówka z okazji Święta Pułkowego*, 12.07.2003.
6. „*Piechota 1939-1945*”, zeszyt 6, Londyn 1971.
7. „*Piechota 1939-1945*”, zeszyt 16, Londyn 1974.
8. *Wspomnienie st. sierż. J. Kracha*, [w:] *42 pułk piechoty. Jednodniówka z okazji Święta Pułkowego*, 12.07.2003.

42 Pułk Piechoty

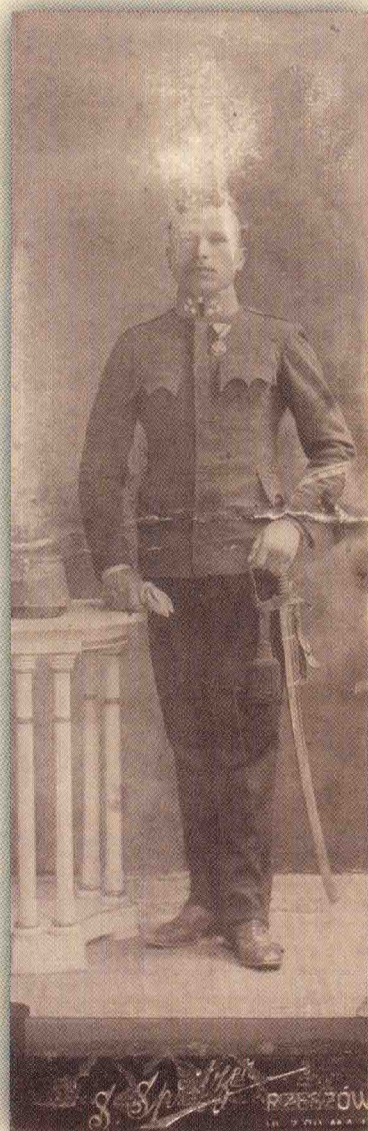
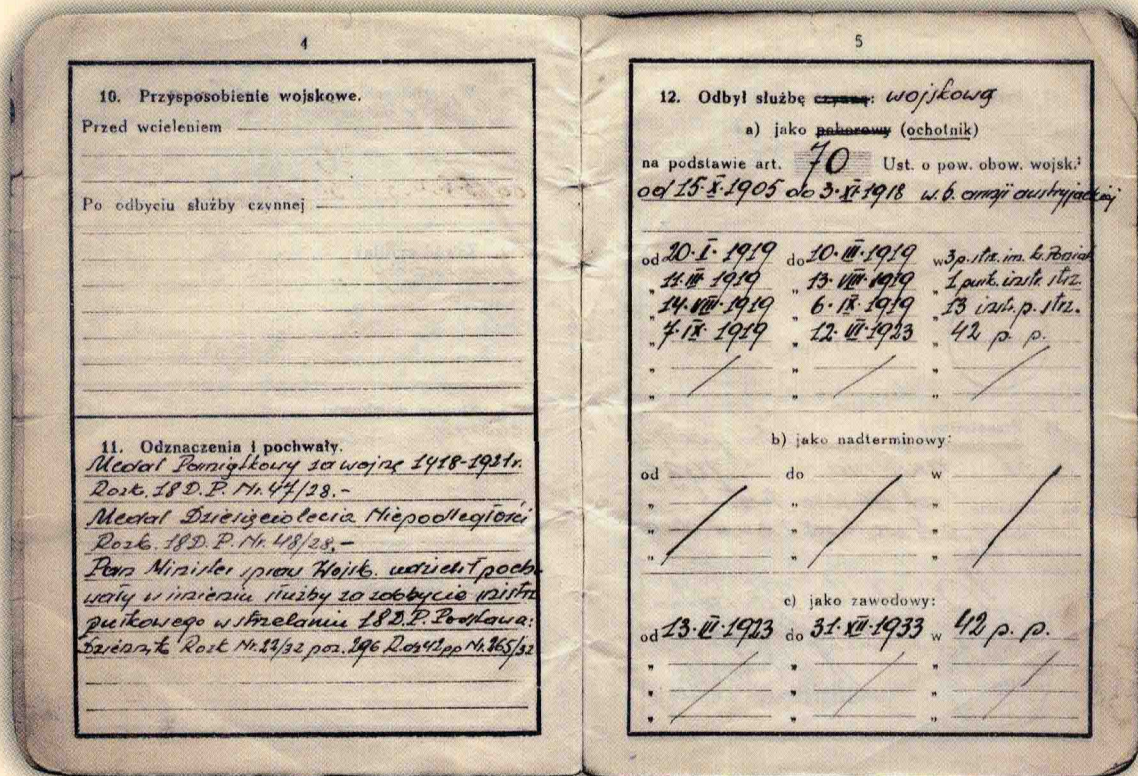
Jan Krach, 1919 r., wym. 8,7 x 12,7 cm, nr. inw. MWB/N/415, umundurowanie: Armia Polska we Francji; na kołnierzu trąbka strzelecka.

Oficer i grupa podoficerów 42 pułku piechoty, lata 1932-1935, wym. 8,7 x 12,7 cm, nr. inw. MWB/N/430, umundurowanie: podoficerowie wz.19, oficer w płaszczu wz.24. Siedzą od lewej: 3 - kpt. Stefan Drewnowski, 4 - st. sierż. Jan Krach.

Książeczka wojskowa chor. Piotra Koćmierskiego, 1933 r., wym. 10 x 13 cm, nr. inw. MWB/D/001105. Na stronie 5 przebieg służby; w armii Monarchii Austro-Węgierskiej, Armii Polskiej we Francji oraz Wojsku Polskim II RP.

Piotr Koćmierski, 1916 r., wym. 5,3 x 15,4 cm, nr. inw. MWB/D/001106, umundurowanie: piechota armii Monarchii Austro-Węgierskiej, na piersi Krzyż Wojskowy Karola; uzbrojenie szabla austriacka piechoty wz.1861 z temblakiem.

Pior Koćmierski, 1919 r., wym. 6,6 x 10,5 cm, nr. inw. MWB/D/001107, umundurowanie: Armia Polska we Francji; na kołnierzu trąbka strzelecka i cyfra pułkowa 13 instrukcyjnego pułku strzelców, czapka oficera sztabowego z oznaką stopnia podporucznika.

Chor. Piotr Koćmierski, ok. 1930 r., wym. 5,8 x 8,5 cm, nr. inw. MWB/D/001108, umundurowanie wz.19.

Od lewej:

- Szabla węgierska (wg. innych źródeł nazywana austriacką) oficera piechoty wz. 1837, druga połowa XIX w., dł. całkowita 101 cm, szer. głowni przy zastawie 3 cm, krzywizna 5,5 cm, nr. inw. MWB/3069

Głownia stalowa niklowana, szlifowana w szeroką bruzdę sięgającą piora. Rękojeść zamknięta z charakterystycznym kabłąkiem wyraźnie rozszerzonym i wybrzuszonym w górnej partii. Krzyż jelca z szerokimi wąsami, tylne ramię zgięte ku dołowi, z lezką w formie baryleczki. Kapturek przechodzący w warkocz o lekko wyprofilowanych siedmiu płaszczyznach, sięga do tylnego ramienia jelca i jest mocowany nitami. Uchwyt z drobnymi karbikami.

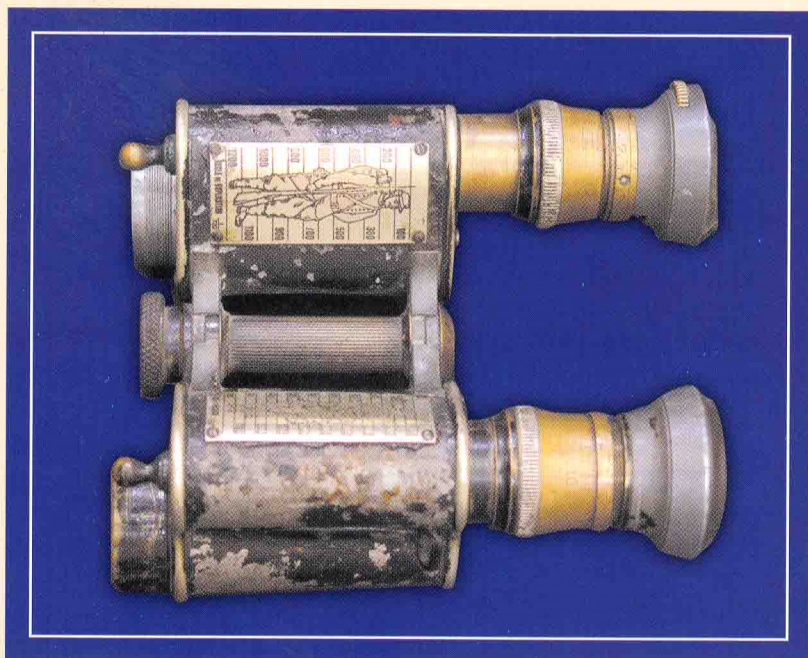
- Szpada francuska oficera piechoty wz. 1882, 1913 r., dł. całkowita 104 cm, szer. głowni przy zastawie - 2 cm, nr. inw. MWB/2686

Głownia stalowa, z asymetryczną, głęboką bruzdą obustronnie szlifowaną, na wewnętrznym płacie napis kursywą: „Manufacture/nationale/d'armes de/ Chatellerault/8bre1913/Offer d' Infrie/Mle1882”. Rękojeść zamknięta z jalcem czterokabłąkowym. Tylne ramię zgięte ku dołowi, z lezką. Kapturek sięgający dolnego okucia, zwieńczony owalnym guzem z wkrętką mocującą. Na kapturku monogram „CC”. Uchwyt z ciemnego rogu, nacinanego w drobne karbiki.

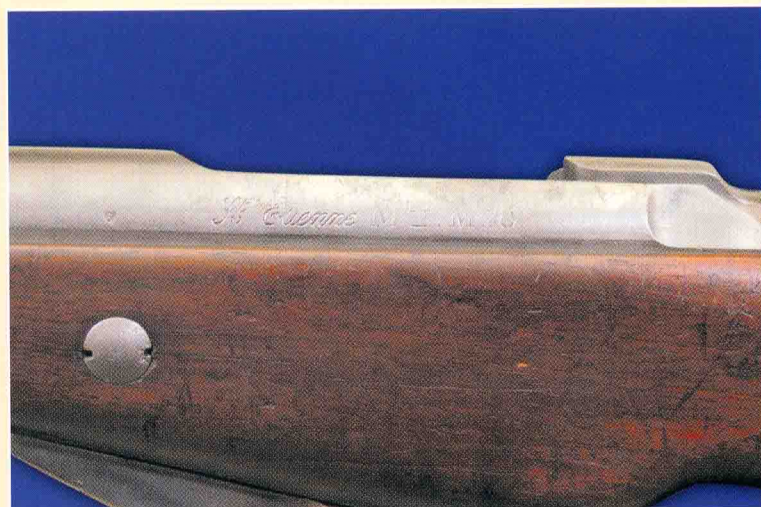
- Szabla polska oficera piechoty wz. 1917, lata 1917-1921, dł. całkowita 94,5 cm, szer. głowni przy zastawie 3 cm, krzywizna 1,8 cm, nr. inw. MWB/2492

Głownia obustronnie szlifowana we wklęsłą szeroką bruzdę. Sztych centryczny. Nasada głowni z progiem po stronie ostrza. Na nasadzie po stronie wewnętrznej cecha wytwórcy: hełm rycerski z napisem „SOLUS”. Rękojeść zamknięta, z jalcem trójkabłąkowym, esowate kabłąki boczne zbiegają się w górnej połowie pierwszego. Krzyż jelca szeroki, płaski z tylnym ramieniem zakończonym lezką. Wąsy trójkątne. Kapturek w kształcie tarczy z wypukłym tłoczonym orłem na tarczy amazonek. Warkocz kapturek zwężający, sięga tylnego ramienia jelca. Nakrętka w kształcie rozetki. Uchwyt wykonany z drewna i obciągnięty czarną skórą. W dziesięciu karbach opłot z drutu mosiężnego.

Odznaka pamiątkowa Ochotniczej Armii J. Hallera, lata 1920-1930, wym. 3 x 3,6 cm, nr. inw. MWB/302, nakrętka niesygnowana.

Francuska lornetka wojskowa 30 x 7, lata 1914-1918, wym. 12,5 x 11 cm, nr. inw. MWB/2236, nr. fabr. „IC9137*”, sygnowana „Huet/Paris”, skala celownicza w postaci tabliczek z wizerunkami żołnierza piechoty i kawalerii.

Karabinek Berthiera Mle1892 M16 (Berthier Mle1916), ok. 1918 r., kal. 8 mm, dł. broni 94,5 cm, pojemność magazynka 5 sztuk, nr. inw. MWB/93, nr. fabr. „AE 25066” powtórzony na ręczce zamka, kabłąku i kolbie. Na lewej płaszczyźnie komory zamkowej „ST.Etienne Mle M16”.

Broń produkcji francuskiej stanowiła istotną część uzbrojenia strzeleckiego odradzającego się WP. Pochodziła ona z uzbrojenia wracającej do kraju armii gen. J.Hallera, oraz została dostarczona w ramach umów międzysojuszniczych, przede wszystkim w wyniku działań polskiej Misji Zakupów Wojskowych w Paryżu. Do 1920 roku sprowadzono do kraju ponad 205 tysięcy francuskich karabinów i karabinków. Z uwagi na to, że broń nie pochodziła bezpośrednio z fabryk uzbrojenia lecz głównie ze składów demobilizacyjnych, jej stan techniczny był bardzo zróżnicowany.

Od góry:

- *Bagnet francuski wz. 1892 do kbk Berthier wz. 1892 i 1892/27, w pochwie, z żabką, lata 1914-1918, dł. całkowita 51,4 cm, dł. głowni 40 cm, szer. głowni 2,2 cm, nr. inw. MWB/2108, nr. fabr. „56662”.*

Rękojeść nożowa, okładki drewniane mocowane do trzonu dwoma nitami. Jelec z ramieniem wygiętym w kierunku głowni, mocowany do trzonu dwoma nitami, w części grzbietowej z pierścieniem o średnicy 1,2 cm. Głownia jednosieczna, zwężana w kierunku szczytu. Zbrocze dwustronne, płaskie. Pochwa stalowa, zakończona gałką ochronną. Żabka skórzana.

- *Bagnet francuski wz. 1886 do kb Lebel wz. 1886 i kolejnych modeli tej broni, w pochwie, ok. 1890 r., dł. całkowita 64 cm, dł. głowni 52 cm, szer. głowni 1,5 cm, nr. inw. MWB/3092*

Rękojeść wykonana z białego metalu. Jelec z ramieniem wygiętym w kierunku głowni. Głownia czwórgraniasta, zwężająca się w kierunku zaostrego szczytu. Pochwa stalowa, dostosowana do kształtu głowni, zakończona dużą gałką ochronną.

Rewolwer MAS Mle 1892 (nazywany rewolwerem Lebela), 1901 rok, kal. 8 mm, dł. broni 25,4 cm, nr. inw. MWB/4530, nr. fabr. 75656.

Jeden z pierwszych rewolwerów ze szkieletem jednoczęściowym. Bęben sześciopojowy, ładowany po wychyleniu w prawą stronę. Przyrządy celownicze stałe. Mechanizm spustowy kurkowy, z samonapinaniem. Na prawej płaszczyźnie: na pudełku szkieletu „M.Armes St Etienne”, litery „F” i „G”, pod bębniem nr. fabryczny, na kurku litera „S”. Na lewej płaszczyźnie: na języku spustowym litera „M”, na kurku cyfra „2”. Na lufie „Mle 1892” i „S1901”.

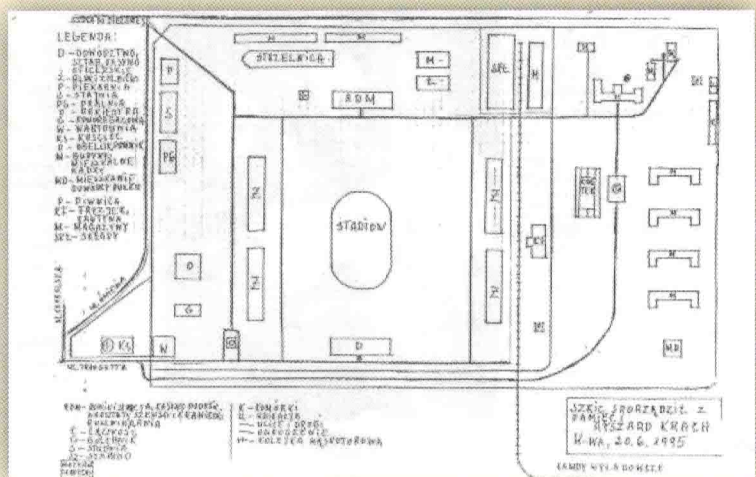
Plan miasta Białegostoku w skali 1:15000, lata 30 XX w., wym. 60 x 40 cm, MWB/D/54, tereny koszar 42 pułku piechoty przy ulicy Traugutta z zaznaczonym kościołem garnizonowym.

Brama wjazdowa do koszar 42 pułku piechoty, lata 30 XX w., wym. 8,7 x 12,7 cm, nr. inw. MWB/N/136

W okresie międzywojennym plac pułkowy otaczały cztery bloki koszarowe i dwa budynki sztabowe. Był też stadion, kort tenisowy i niewielka strzelnica. Na zapleczu znajdowały się magazyny, warsztaty, pralnia, fryzjer, kasyno oficerskie i podoficerskie, kantina żołnierska itd. Na terenie koszar stało kilkanaście budynków mieszkalnych dla kadry. [w: 42 pułk piechoty. Jednodniówka z okazji Święta Pułkowego, 14.07.1996]

Szkic koszar 42 pułku piechoty (sporządził z pamięci Ryszard Krach) [w: 42 pułk piechoty. Jednodniówka z okazji Święta Pułkowego, 14.07.1996, s.6, Biblioteka MWB, sygn. 985/Cz.]

Dowódca 42 pułku piechoty płk. Stefan Iwanowski ze zwycięzcami Marszu majowego Białystok-Grodno. W tle budynek dowództwa, 1928 r., wym. 8,7 x 12,7 cm, nr. inw. MWB/N/1553; oficerowie umundurowani wg wzoru 19 i 27, żołnierze w większości w letnich bluzach polowych wz.24. Na piersiach żołnierzy medal pamiątkowy.

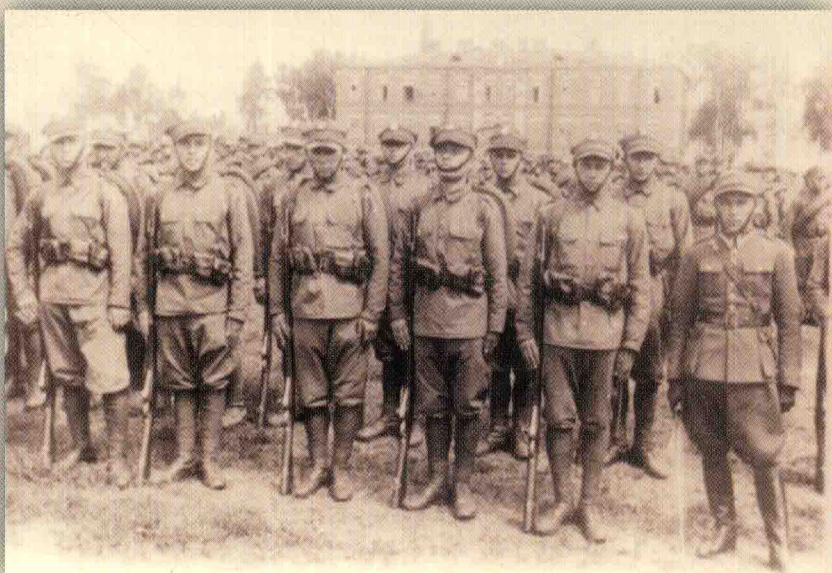
42 Pułk Piechoty

Medal pamiątkowy Marsz majowy 1928 r., 1928 r., średnica 3,9 cm, nr inw. MWB/2166, na awersie sylwetki trzech maszerujących żołnierzy; na rewersie: gałązka oliwna i napis „Marsz majowy/Białystok-Grodno/1928 rok/Kom.Org.Zaw.Strz.Grodno”.

W Marszu majowym Białystok-Grodno (82 km) w 1928 roku drużyna 42 pułku piechoty zajęła 1 miejsce (na 16 startujących drużyn) w czasie 9 godzin 35 minut 6 sek. Zdobyła, jako nagrodę przechodnią puchar srebrny, na własność – figurę „Strzelec”, 12 zegarków, 13 żetonów i dyplomów [w: W dziesiątą rocznicę powstania pułku 1918-1928, Białystok 1928, s.6]

Żołnierze 42 pułku piechoty przed wymarszem na manewry. W tle budynek koszar, 1935 r., wym. 8,7 x 12,7 cm, nr. inw. MWB/N/273, umundurowanie: żołnierskie bluzy drelichowe wz.26, czapki wz.19 i 27, oficer w mundurze wz.27; uzbrojenie: kb. Berthiera 07/15 M16, oficer z szablą polską oficerską piechoty wz.21/22. Pierwszy z prawej stoi ppor. Stanisław Uniśkiewicz.

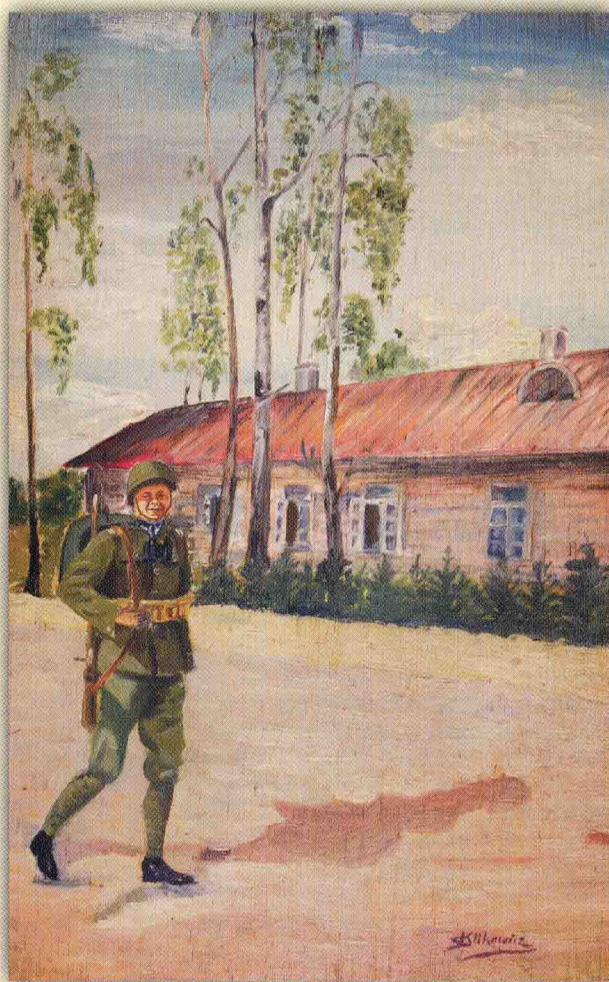
Podoficerowie 42 pułku piechoty przed budynkiem intendenty, lata 1925-30, wym. 8,7 x 12,7 cm, nr inw. MWB/N/10; umundurowanie wz.19, dwaj podoficerowie w hełmach francuskich wz.15. Pierwszy z lewej stoi sierż. Romuald Majewski.

42 Pułk Piechoty

Klikowicz, „Żołnierz 42 pułku piechoty na tle budynku świetlicy”, olej, sklejka, 1.03.1939 r., wym. 75 x 49 cm, nr inw. MWB/2814

Na odwrocie: *Na pamiątkę koledze/Klikowicz/Białystok/dn.1.III.39 r.* Według relacji ofiarodawcy obraz został uratowany z płonącego budynku świetlicy w koszarach przy ul. Traugutta, we wrześniu 1939 roku.

42 Pułk Piechoty

Replika sztandaru 42 pułku piechoty im. J.H.Dąbrowskiego, 2002 r., wym. 100 x 51 cm, nr. inw. MWB/4266

Sztandar wykonany według wzoru obowiązującego w WP do 1939 roku. Dwustronny, z tkaniny bawełnianej w kolorze białym i czerwonym, zdobiony haftem srebrną nicią i barwnym jedwabiem. Na stronie lewej, pośrodku krzyża kawalerskiego orzeł w koronie, pomiędzy ramionami krzyża w wieńcach laurowych cyfra „42”. Na stronie prawej w środku „Honor i Ojczyzna”, na ramionach krzyża: „Struga/18-III-1920, Dubienka/11-IX-1920, Mława/21-VIII-1920, Krzemieniec/12-VII-1920”. Pomiedzy ramionami krzyża tarcze herbowe: z wizerunkiem Matki Boskiej Ostrobramskiej, herbem 18 DP, historycznym herbem Białegostoku i włoskiego miasta Sante Maria Capuavetterae.

Miniatura sztandaru 42 pułku piechoty im. J.H.Dąbrowskiego, lata 30 XX w., wym. 30 x 30 cm, MWB/110, sztandar w pluszowym etui, z centralnie położonym srebrnym wizerunkiem grotu.

Sztandar 42 pułku piechoty, ufundowany przez społeczeństwo miasta, został wręczony dowódcy pułku przez Józefa Piłsudskiego, podczas wizyty Marszałka w Białymstoku 21 sierpnia 1921 roku. Sztandar z rąk prezesa Filipowicza [prezesa Rady Miejskiej] otrzymał pierwszy żołnierz Rzeczypospolitej – Józef Piłsudski. Zgodnie z ceremoniałem wojskowym przekazał go kłęczącemu dowódcy pułku. Ten zaś sztandarowemu, który zaprezentował go wojsku. Matkami chrzestnymi pułku były: Maria Szamańska (żona Prezydenta miasta, Antonina Żołątkowska – prezes Koła Polek oraz Jadwiga Klimkiewicz – sekretarz Rady Miejskiej. Uroczystość zakończyła defilada wojskowa przed Naczelnikiem Państwa.[w: A. Dobroński, K. Filipow, *Dzieci białostockie*, Białystok 1993, s.18].

Uroczyste powitanie gości 42 pułku piechoty na dworcu kolejowym w Białymstoku., w środku poczet sztandarowy, lata 1921-1934, wym. 8,8 x 13,7 cm, MWB/D/906/5, umundurowanie: wz.19, hełmy francuskie wz. 1915, uzbrojenie kb. Berthier wz.1907/15.

Defilada żołnierzy po złożeniu przysięgi wojskowej, z lewej poczet sztandarowy, 1938 r., wym. 8,3 x 13,3 cm, MWB/N/456, umundurowanie: żołnierze wz.19, czapki garnizonowe wz.27; oficerowie: wz.36, czapki garnizonowe wz.35, hełmy wz.31, uzbrojenie kb. Berthier wz.1907/15.

572

42 pułk piechoty

42 PUŁK PIECHOTY

PODPULKOWNICY

Bogaczewicz Kazimierz, d-ca pułku
Głowacki Michał

MAJOROWIE

Brodowski Stanisław
Mikiewicz Bolesław Zygmunt dypl.
Smidowicz Edmund
Kubasiewicz Ludwik

KAPITANOWIE

Kosiński Tadeusz II (10.6.1801)
Piątkowski Bolesław Zygmunt
Buchcik Julian
Babiński Ludwik
Łapiński Michał
Wiśniewski Jan IV (8.7.1899)
Bujak Władysław
Muliński Antoni
Owslany Stanisław
Kaczkowski Marjan
Wanic Ignacy

PORUCZNIKI

Barcik Zygmunt
Jaworski Feliks III (2.7.1898)

Kobordo Stanisław
Kosiński Henryk II (12.7.1893)
Bogucki Stefan Tadeusz
Kaliszek Jan Adam
Bittmar Józef Ludwik
Porowski Włodzimierz
Pracki Antoni
Gienjusz Romuald
Perlitz Zygmunt
Gula Albin
Pałęcki Jerzy Zenon
Abramczyk Stanisław Lucjan
Borowski-Kieczyk Franciszek K.
wery
Suwała Władysław

PODPORUCZNIKI

Zawadzki Kazimierz
Jarocki Wacław
Łukawski Alojzy Ferdynand
Średnicki Józef
Kornacki Antoni
Chorocej Antoni
Wysocki Władysław
Zniszczyński Roman
Moniuszko Witold

OFICEROWIE SŁUŻB I OFICEROWIE ADMINISTRACYJNI

SŁUŻBA ZDROWIA (Sanitarna)

Machniewicz Władysław, dr., kpt. lek.

SŁUŻBA ADMINISTRACYJNA

Wiszniewski Stanisław por. gosp. — płatnik

KAPELMISTRZ

Żołobiefński Adam kpt.

Miejsce postoju: Białystok.

Kadra oficerska 42 pułku piechoty, [w: Rocz-
nik oficerski 1928, Warszawa 1928; Bibliote-
ka MWB, sygn. 156.]

Tablo pamiątkowe oficerów 42 pułku
piechoty, lipiec 1938 r., wym. 17,5 x 12,5
cm, MWB/N/167, fotografie portretowe
50 oficerów ułożone wg starszeństwa
stopnia, umundurowanie wz.36.

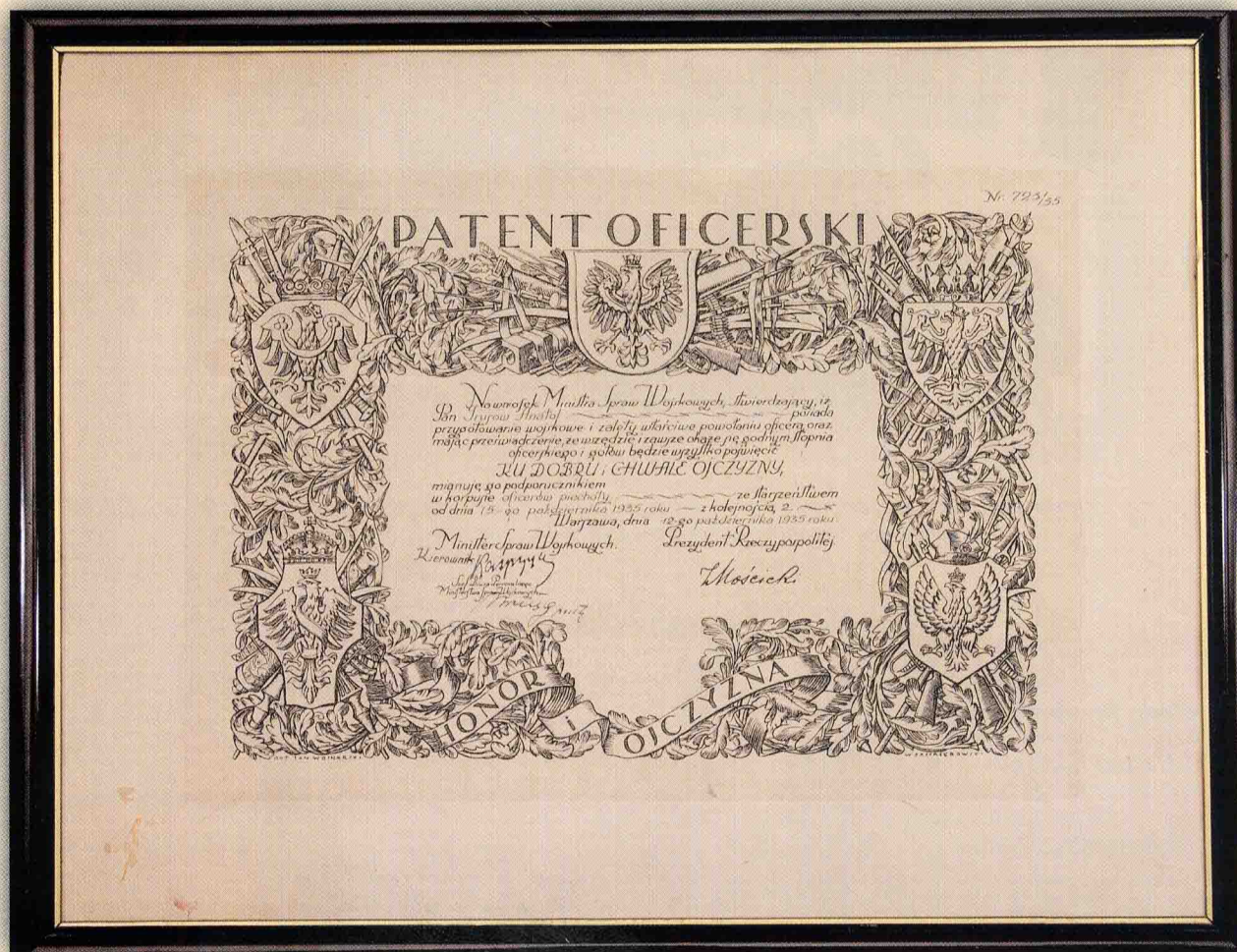

Dowódca 42 pułku piechoty płk Wacław Malinowski przed wyjazdem na poligon letni w Czerwonym Borze, 1938 r., wym. 8,5 x 6 cm, MWB/D/3607/3, umundurowanie wz.36, czapki garnizonowe wz.35, furażerki wz.23. Drugi z prawej strony stoi por. Stanisław Uniskiewicz (adiutant dowódcy), w samochodzie za kierowcą płk. Malinowski.

Mjr Feliks Chmielewski z córką Danutą, kwiecień 1937 r., wym. 6,5 x 8,5 cm, nr. inw. MWB/D/3535 [album], umundurowanie: płaszcz oficerski wz. 36, czapka garnizonowa wz.35. W zapięciu płaszcza wstążka orderowa Krzyża Walecznych.

Patent oficerski nr 723/35 na podporucznika w korpusie oficerów piechoty Anatola Trusowa, 12.10.1935 r., wym. 48 x 63 cm, nr. inw. MWB/D/573.

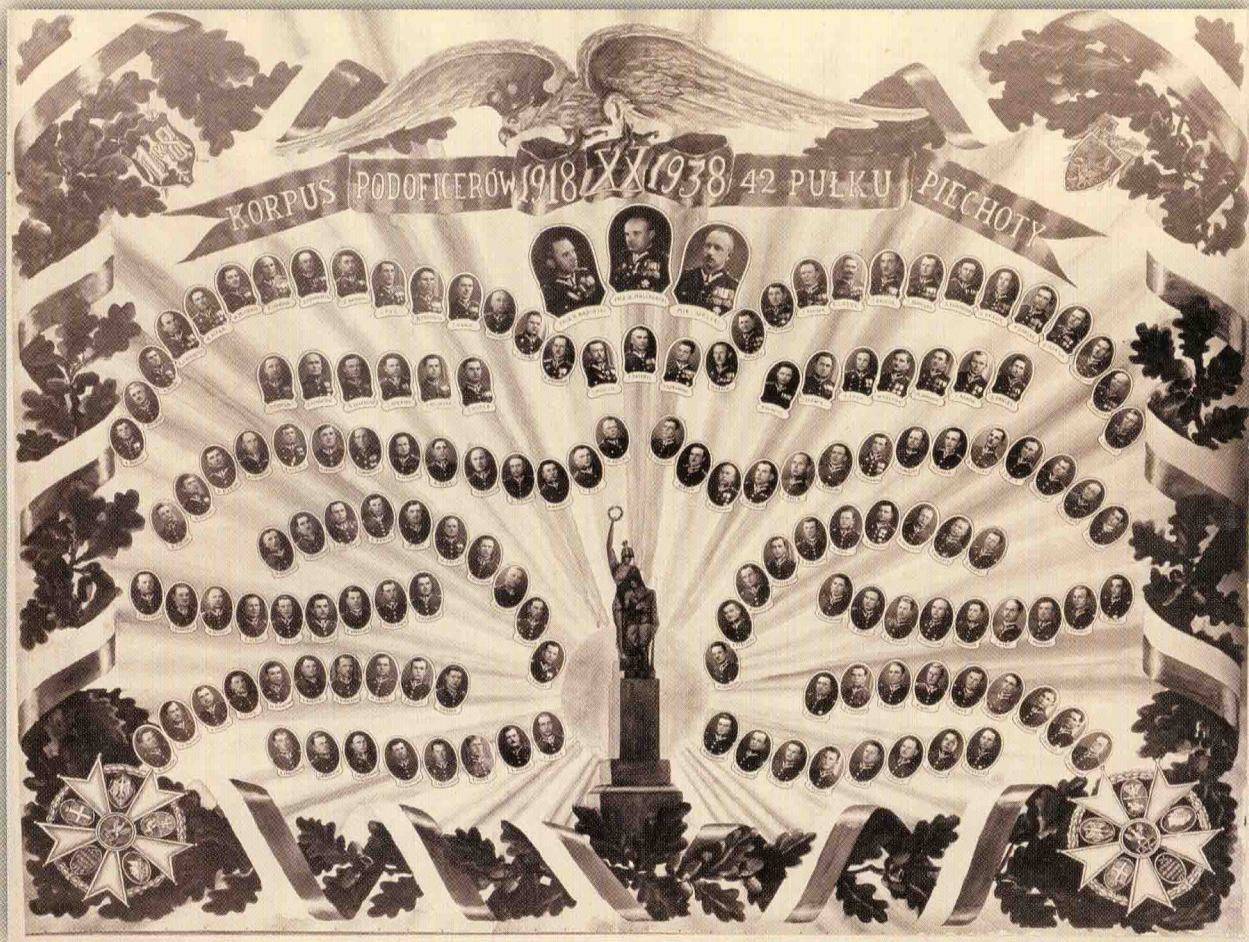
Tekst: Na wniosek Ministra Spraw Wojskowych stwierdzając, iż/ Pan Trusow Anatol posiada/ przygotowanie wojskowe i zalety właściwe powołaniu oficera oraz/ mając przeświadczenie, że wszędzie i zawsze okaże się godnym stopnia/ oficerskiego i gotów będzie wszystko poświęcić/ ku dobru i chwale Ojczyzny/ mianuję go podporucznikiem w korpusie oficerów piechoty ze starszeństwem/ od dnia 15-go października 1935 roku z kolejnością 2/ Warszawa dnia 12-go października 1935 roku/ Minister Spraw Wojskowych Kierownik Kasprzycki/ Prezydent Rzeczypospolitej I. Mościcki/ Szef Biura personalnego Ministerstwa Spraw Wojskowych [podpis nieczytelny].

Grupa podporuczników 42 pułku piechoty, lata 1927-1935, wym. 6,5 x 8,5 cm, nr. inw. MWB/D/3606/9, umundurowanie: płaszcze wojskowe wz.24, czapki garnizonowe wz.27. Stoją od lewej: 1- ppor. Bolesław Zielenkiewicz, 2 – ppor. Władysław Moniuszko, 3 – ppor. Stanisław Uniśkiewicz.

Legitymacja oficerska por. Zygmunta Perlicza, 1935 r., wym. 10 x 15 cm, nr. inw. MWB/D/347, na zdjęciu oficer w umundurowaniu wz.19, obok pieczęć 42 pułku piechoty.

Tablo pamiątkowe Korpus Podoficerów 42 Pułku Piechoty 1918-1938, 1938 r., wym. 29,3 x 22,3 cm, nr inw. MWB/D/3196, fotografie portretowe 149 podoficerów, umundurowanie wz.19 i 36.

Kprł Bolesław Szymański, 1936 r., wym. 5,2 x 7 cm, nr inw. MWB/D/3194, umundurowanie wz.19, na piersi odznaka 42 pułku piechoty (wersja żołnierska), na rękawie odznaka celowniczego ckm.

Oznaka dobrych celowniczych ckm, 1938 r., wym. 3,5 x 5 cm, nr. inw. MWB/569.

Lp. 32

ŚWIADECTWO

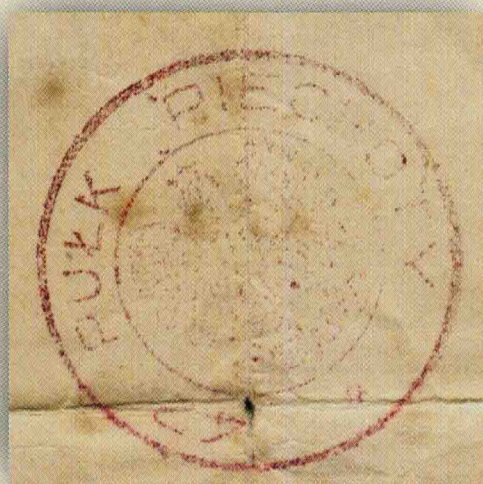
st. strzelec Winnicki Henryk URODZONY DNIA 1 IX 1912 R.
w Białymstoku POWIATU Białostockiego WOJEWÓDZTWA Białostockiego
UKOŃCZYŁ W CZASIE OD DNIA 19 IX 1934 R. DO DNIA 7 III 1935 R.

SZKOŁĘ PODOFICERSKĄ
w 4 kompanii strzeleckiej szkolnej 42 p.p. lok. 32/83
z WYNIKIEM *dobrym* I OTRZYMAŁ NOMINACJĘ NA starszego strzelca
Białystok
DNIA 8 III 1935 ROKU

DOWÓDCA PUŁKU
[Podpis]
D-CA KOMPANII PODOFICERSKIEJ

HONOR WALECZNYM
OJCZYŻNA NA DOŁU CHWAŁY

42 Pułk Piechoty

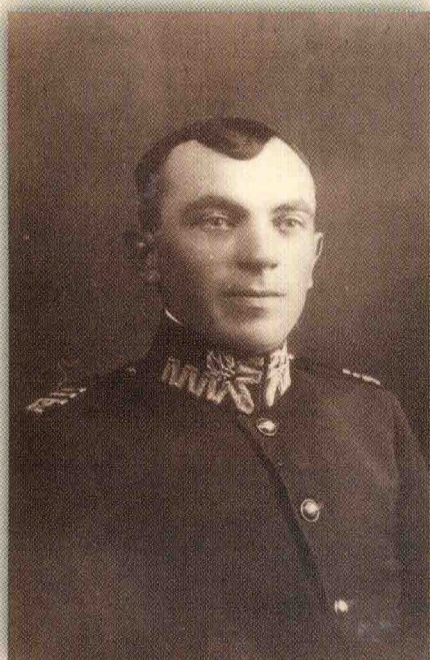
Świadectwo Szkoły Podoficerskiej st. strzelca Henryka Winnickiego, 8.03.1935 r., wym. 29 x 43,6 cm, nr inw. MWB/D/384.

Tekst: Świadectwo/ st. strzelec Winnicki Henryk urodzony dnia 1 IX 1912 r/ w Białymstoku, powiatu Białostockiego województwa Białostockiego/ukończył w czasie od dnia 19 IX 1934 r. do dnia 7 III 1935 r./Szkołę Podoficerską/ w 4 kompanii strzeleckiej szkolnej 42 p.p. lok. 32/83/ z wynikiem dobrym i otrzymał nominację na starszego strzelca/ Białystok/dnia 8 III 1935 roku/D-ca Kompanii Podoficerskiej [podpis nieczytelny] Dowódca Pułku ppłk. Bogaczewicz. Brak zdjęcia.

Pieczęć okrągła 42 pułku piechoty, 8.03.1935 r., nr inw. MWB/D/384 [na Świadectwie Szkoły Podoficerskiej].

Oficerowie i grupa elewów Szkoły Podoficerskiej 42 pułku piechoty, 19.04.1925 r., wym. 22,5 x 16 cm, nr. inw. MWB/D/501, umundurowanie: żołnierze wz.19, oficerowie: płaszcze ogólnowojskowe wz.19, oficerskie wz.24, uzbrojenie: ciężki karabin maszynowy Maxim wz.08, lekki karabin maszynowy Maxim wz.08/15, ręczny karabin maszynowy Chauchat wz.15.

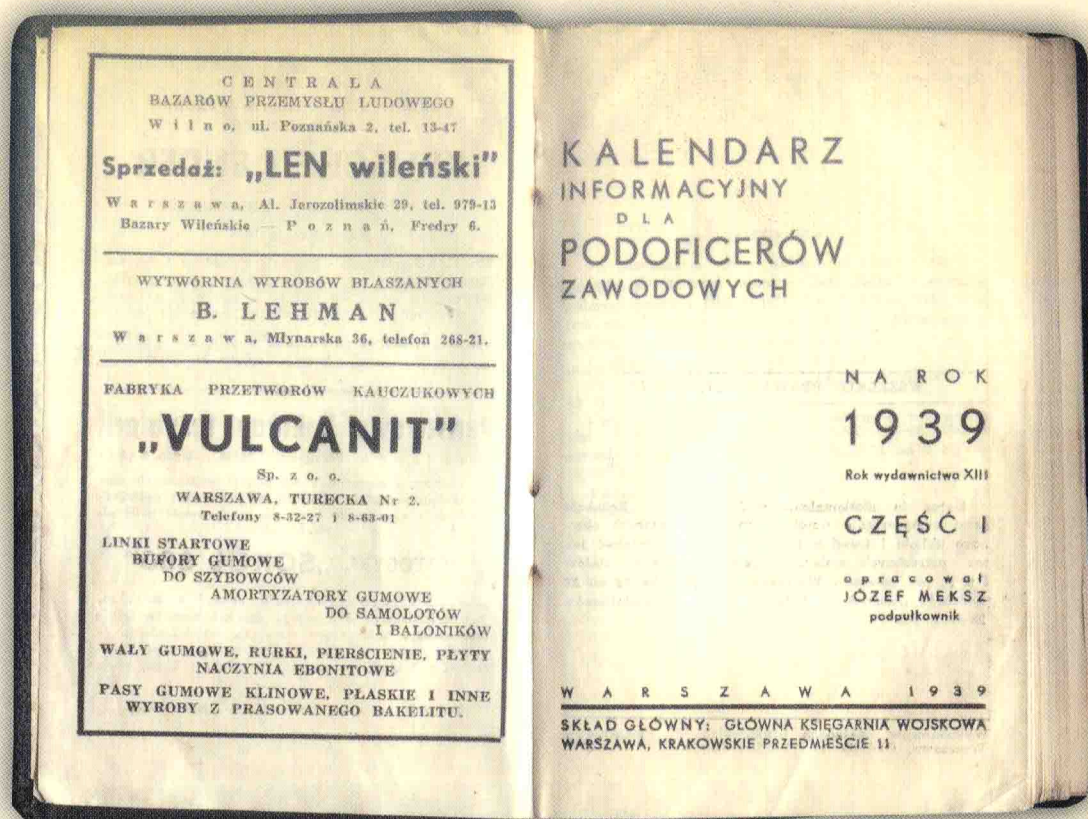

Plut. Józef Szlisik, 1924 r., wym. 8,4 x 13,2 cm, nr. inw. MWB/D/906/2, umundurowanie wz.19, na kołnierzu oznaka szkół podoficerskich piechoty.

Pluton 42 pułku piechoty, 1934 r., wym. 13,7 x 8,2 cm, nr. inw. MWB/D/906/3, umundurowanie: wz.19, czapki garnizonowe wz.27, uzbrojenie karabin Berthier wz.1907/15.

Orszak weselny plutonowego 42 pułku piechoty na schodach kościoła garnizonowego św. Stanisława, ok. 1921 r., wym. 8,3 x 13,3 cm, MWB/D/906/6, umundurowanie wz.19.

Kalendarz informacyjny dla podoficerów zawodowych na rok 1939, Warszawa 1938, wym. 8,5 x 13 cm, nr. inw. MWB/D/3843.

Oficer i grupa podoficerów w kasynie podoficerskim 42 pułku piechoty, 22.03.1931 r., wym. 8,7 x 12,7 cm, MWB/N/162, umundurowanie: podoficerowie wz.19, oficer wz.27, u niektórych na rękawach widoczna oznaka służby zawodowej podoficerów. Siedzą od lewej: 3-st.sierżant Loska, 6-st.sierż. Jan Krach. W środkowym rzędzie stoją od lewej: 1- st.sierż. Jan Ryndak, 2- st.sierż. Antoni Stachurski.

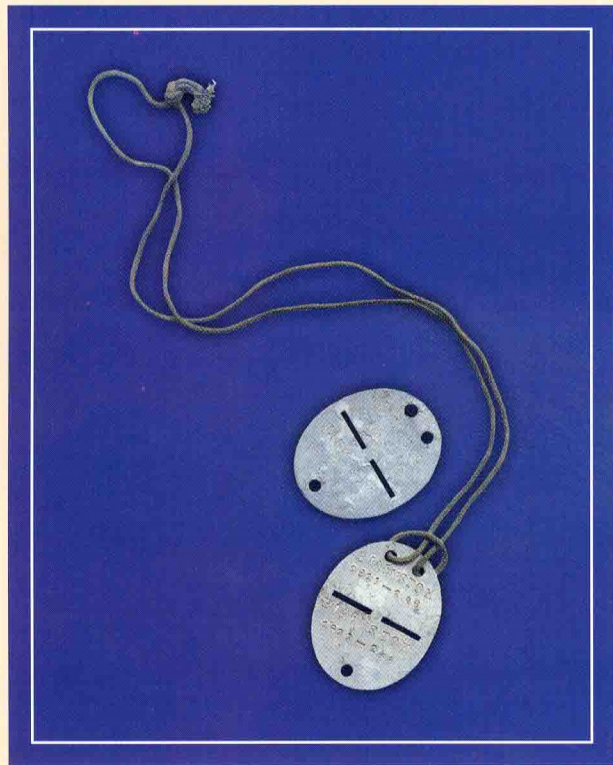
Komisja poborowa w Białymstoku
Komisja poborowa dodatkowa w _____
Starostwo Powiatowe (Grodzkie) w Białymstoku
Nr. listy poborowej 243

Z A Ś W I A D C Z E N I E.

Sosnowski Franciszek syn Piotra i Małguszy
urodzony w roku 1912 zamieszkały w Białymstoku Biagoloczek 64 ul
powiat _____ stanął dnia 22 CZER 1933 193 r. przed komisją
poborową w Białymstoku i został uznany za:

ZDOLNEGO DO CZYNNEJ SŁUŻBY WOJSKOWEJ Kat. A.
Białystok dnia 22 CZER 1933 193 r.
Przewodniczący Komisji Poborowej [Signature]

Zaświadczenie komisji poborowej o zdolności do służby wojskowej Franciszka Sosnowskiego, 22.06.1933 r., wym. 21 x 14 cm, nr. inw. MWB/D/411.

Od lewej:

- Znak tożsamości wz.31 Wacława Jasińskiego, 1939 r., wym. 4 x 5 cm, nr. inw. MWB/4460.
- Znak tożsamości wz.31 Adolfa Stawowego, na sznurku, wrzesień 1939 r., wym. 4 x 5 cm, nr. inw. MWB/D/2991, na stronie głównej: „Adolf/ Stawowy/1911-KAT” [imię, nazwisko, rok urodzenia, wyznanie], na odwrocie: „Białystok/1911-248” [nazwa rejonowej komendy uzupełnień, rok urodzenia, nr ewidencyjny].

Książeczka wojskowa Michała Polaka, 14.04.1923 r., wym. 10 x 14 cm, nr. inw. MWB/D/3102.

KSIĄŻECZKA WOJSKOWA

Rok urodzenia: 1887
Imiona: Michał
Nazwisko: Polak

Przysięga żołnierzy wyznania rzymsko-katolickiego w 42 pułku piechoty, lata 1924-27, wym. 13,6 x 8,8 cm, nr. inw. MWB/D/906/8, umundurowanie: oficerowie wz.19, żołnierze w bluzach drelichowych wz.24, uzbrojenie karabin Berthier wz.1907/15.

Uroczyste wręczenie broni żołnierzom 42 pułku piechoty, lata 1935-1939, wym. 8,7 x 12,7 cm, nr. inw. MWB/N/18, umundurowanie: płaszcz ogólnowojskowy wz.19, czapka garnizono-wa wz.35, hełm polski wz.31; uzbrojenie: karabin Mauser 98a, szabla polska wz.21/22. Stoją od lewej: 2-kpt. Bazyl Buryłło, 5-st.sierż. Romuald Majewski.

42 Pułk Piechoty

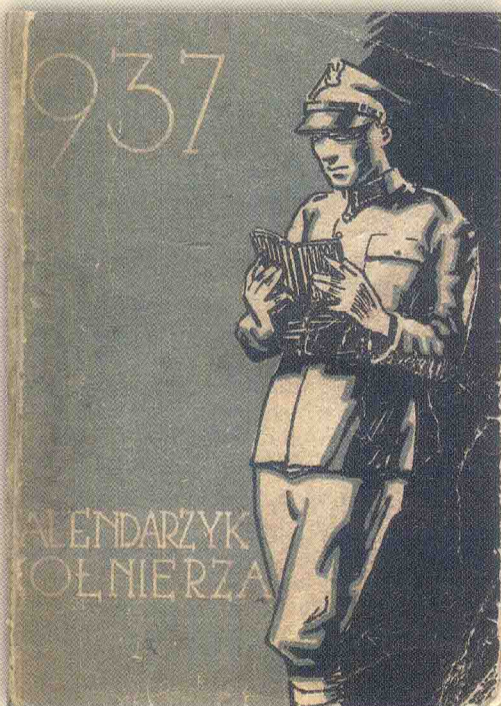
Grupa żołnierzy 5 kompanii 42 pułku piechoty, lata 1920-27, wym. 13,8 x 9 cm, nr. inw. MWB/D/906/4, umundurowanie wz.19, hełmy francuskie wz.15, uzbrojenie: szabla polska wz.21 z temblakiem, bagniet Lebel wz.1886/93, karabin Berthier wz.1907/15, garłacz karabinowy V.B. stosowany do karabinów Berthiera wz.07/15, ręczny karabin maszynowy Chauchat wz.1915.

Żołnierze 7 kompanii 42 pułku piechoty przed uroczystościami 3-majowymi, 3.05.1931 r., wym. 12 x 9 cm, nr. inw. MWB/D/3831, umundurowanie: wz.19, czapki garnizonowe wz.27, hełmy francuskie wz.15, uzbrojenie: karabin Berthier wz. 1907/15, ręczny karabin maszynowy Browning wz.28, wyposażenie tornistry żołnierskie wz. 25. W środkowym rzędzie czwarty z lewej – szer. Piotr Piłaszewski.

Żołnierze 42 pułku piechoty podczas przemarszu wojska na Rynku Kościuszki, 1938 r., wym. 9 x 5,7 cm, nr. inw. MWB/D/3609/5, umundurowanie: wz.36, czapki garnizonowe wz.35, uzbrojenie karabin Mauser wz.98. Pierwszy z lewej por. Stanisław Uniśkiewicz.

Kalendarzyk żołnierza na rok 1937, Warszawa 1937, wym. 10 x 14 cm, nr inw. MWB/D/576.

Święto pułkowe 42 pułku piechoty do roku 1930 obchodzono 23 maja, potem zaś 12 lipca. Coroczne uroczystości odgrywały istotną rolę w integracji wojska i społeczeństwa Białegostoku. Stałymi elementami uroczystości były m.in. msza polowa, defilada, dekoracja medalami i odznakami pułkowymi, obiad żołnierski, zawody sportowe. Koszary przy ul. Traugutta otwierane były dla mieszkańców i rodzin żołnierzy odbywających służbę. Okolicznościowe pogadanki przybliżały ludności cywilnej problematykę wojska i tradycje wojenne pułku. [wg. *Życie pułkowe w okresie międzywojennym, w: 42 pułk piechoty. Jednodniówka z okazji Święta Pułkowego, 12.07.2003, s.4-5.*]

Święto pułkowe 42 pułku piechoty, 12.07.1938 r., wym. 8,8 x 5,4 cm, nr. inw. MWB/D/3546, umundurowanie wz.36, czapki garnizonowe wz.35. Stoją od lewej: 1 - gen. Józef Olszyna Wilczyński, 2 - biskup polowy Stanisław Gawlina.

Kompania reprezentacyjna 42 pułku piechoty podczas święta pułkowego, 1928 r., wym. 12,6 x 8,6 cm, nr. inw. MWB/N/328, umundurowanie: oficerowie wz.27, żołnierze wz.19, helmy francuskie wz.15; uzbrojenie: szable polskie wz.1921/22, karabin Berthier wz.07/16 M.16

Oficerowie z rodzinami podczas święta pułkowego 42 pułku piechoty, 12.07.1938 r., wym. 8,7 x 6,2 cm, nr. inw. MWB/D/3609/3, umundurowanie: wz.36, czapki garnizonowe wz.35.

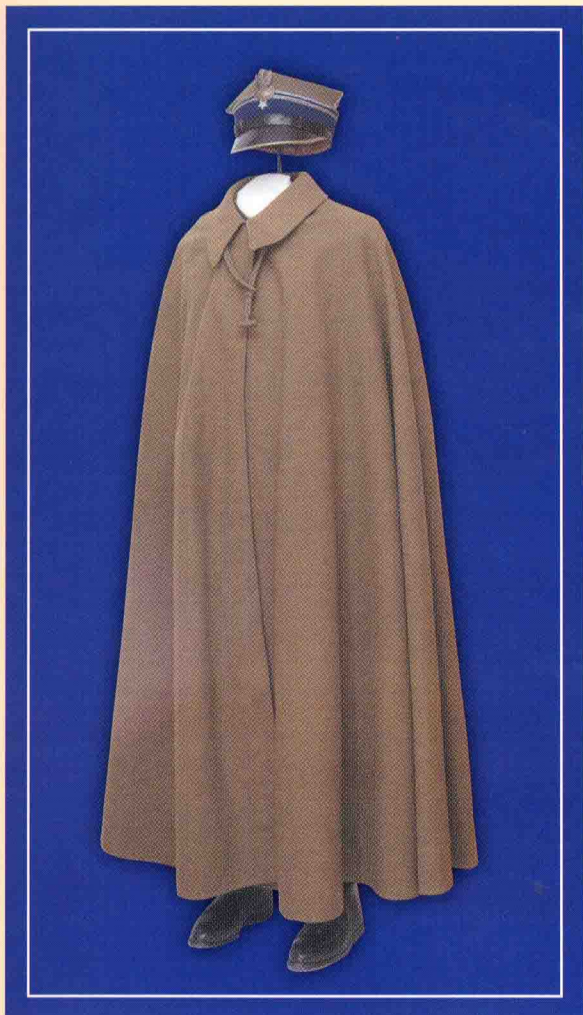

Widelec z kantyny oficerskiej 42 pułku piechoty, lata 1918-1939, dł. 18 cm, nr. inw. MWB/3115, zdobiony dwustronnie bogatym ornamentem roślinnym, na ręczce sygnowanie: „42 pp”.

Karafka szklana, lata 1918-1939, wys. 17,5 cm, szer. 8,5 cm, nr. inw. MWB/1003, na jednej ze ścian tłoczony orzeł w koronie i monogram „WP” [Wojsko Polskie].

Mundur oficera 42 pułku piechoty mjr Stefana Wolskiego:

- Czapka garnizonowa wz.35, lata 1935-1939, nr. inw. MWB/4001, rogatywka wykonana z gabardyny koloru khaki. Denko usztywnione stalą, z naszytym na krzyż srebrnym galonem. Otok sukienny w kolorze granatowym (barwa piechoty) z naszytym podwójnym srebrnym galonem i jedną gwiazdką. Daszek czarny, fibrowy. Czapka z orzełkiem z oksydowanego metalu wz. 1919.
- Kurtka mundurowa wz.27, 2.05.1931 r., nr. inw. MWB/4000, kurtka uszyta z gabardyny w kolorze khaki. Zapięcie jednorzędowe na 7 guzików z wytłoczonym orłem. Kołnierz stojący – wykładany, zapinany na trzy haftki. Brak patek i naramienników. Na podszewce tkanina z napisem: „N.414 d.2/V 1931, Tel.500-62/ M.Goldberg/Warszawa/Nowy Świat 38”.
- Peleryna oficerska wz.36, 1936 r., nr. inw. MWB/3999, peleryna z sukna mundurowego w kolorze khaki. Kołnierz wykładany, spięty jedwabnym sznurem plecionym i dwiema haftkami. Na stojące kołnierza i podszewce tkaniny z napisem: „M.I.Kaufaks/Grodno/Dominikańska23”.
- Bryczesy, 1937 r., nr. inw. MWB/2753, uszyte z tkaniny czesankowej w kolorze khaki.
- Buty z cholewami z czarnej skóry, z ostrogami, ok. 1936 r., nr.inw MWB/2029.

Porucznicy 42 pułku piechoty z żonami, 25.09.1938 r., wym. 6,2 x 8 cm, nr.inw MWB/D/3608/9, umundurowanie: wz.36, czapki garnizonowe wz.35. Z lewej siedzi por. Władysław Moniuszko, stoi por. Stanisław Uniśkiewicz.

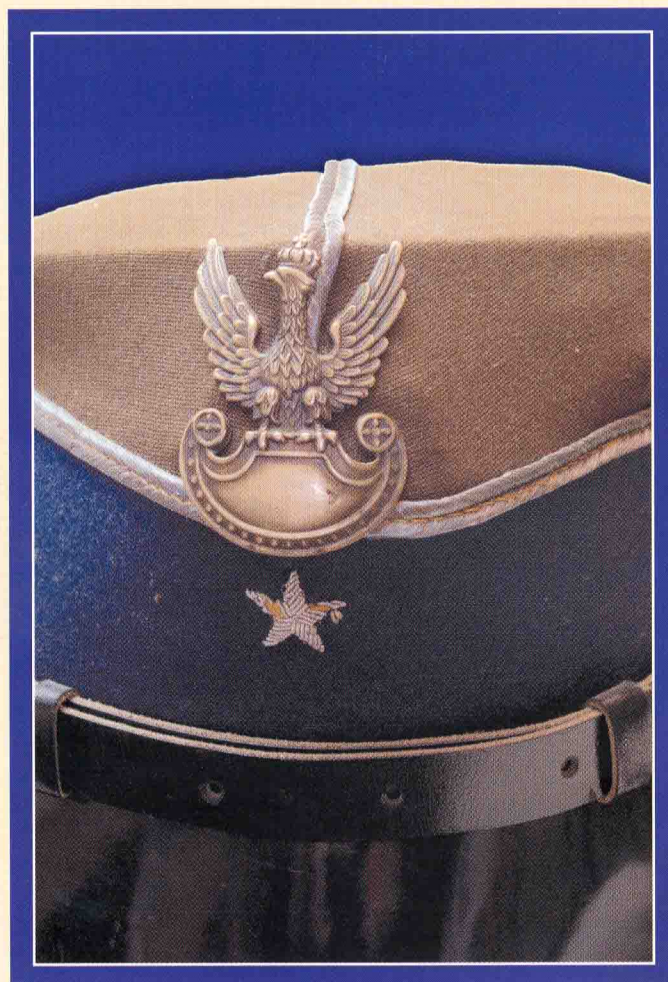
Porucznicy 42 pułku piechoty, lata 1936-1939, wym. 8,1 x 5,6 cm, nr. inw. MWB/D/3606/5, umundurowanie wz.36, czapki garnizonowe wz.35. czwarty z lewej strony stoi por. Stanisław Uniśkiewicz.

Mundur podporucznika 42 pułku piechoty wz.1936, 1938 rok, MWB/606/1-3

Czapka garnizonowa wz.35, 1937 r., nr. inw. MWB/606/3, rogatywka wykonana z gabardyny koloru khaki. Otok sukieny w kolorze granatowym (barwa piechoty) z gwiazdką. Daszek czarny, fibrowy. Czapka z orłem z oksydowanego metalu wz.1919.

Orzeł wojskowy wz.19, lata 1919-39, wys. 5,7 cm, nr. inw. MWB/606/3, wykonany według Przepisu ubioru polowego WP z 1919 roku. Orzeł posiada zamkniętą pięciopalcową koronę z jabłkiem i krzyżem na uniesionej do góry głowie z ostrym dziobem, skrzydła składają się z trzech warstw piór o nieregularnym układzie: trzy górne pióra w zewnętrznej warstwie dużo dłuższe, przez co skrzydła tworzą nie jeden a dwa łuki, oddzielone zwężonym miejscem. Tarcza amazonek tradycyjna.[za: Polski orzeł wojskowy, Lublin 1978, s.51]

Naramiennik kurtki mundurowej wz.36, 1938 r., nr. inw. MWB/606/1, na naramienniku obok gwiazdki inicjał 42 pułku piechoty im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego [JHD]

Od początku lat dwudziestych w kawalerii, piechocie i artylerii pojawił się nowy zwyczaj umieszczania na naramiennikach inicjałów honorowych szefów pułków (odpowiednik dzisiejszych patronów). Była to inicjatywa własna pułków, nawiązująca do tradycji wojska z XVIII wieku, która zyskała później sankcję prawną w formie zatwierdzenia władz wojskowych. W 1938 roku 42 pułk piechoty przyjął imię gen. Jana Henryka Dąbrowskiego. [w: H. Wielecki, *Polski mundur wojskowy 1918-1939*, Warszawa 1995, s.77, A. Dobroński, K. Filipow, *Dzieci Białostockie*, Białystok 1993, s.22)

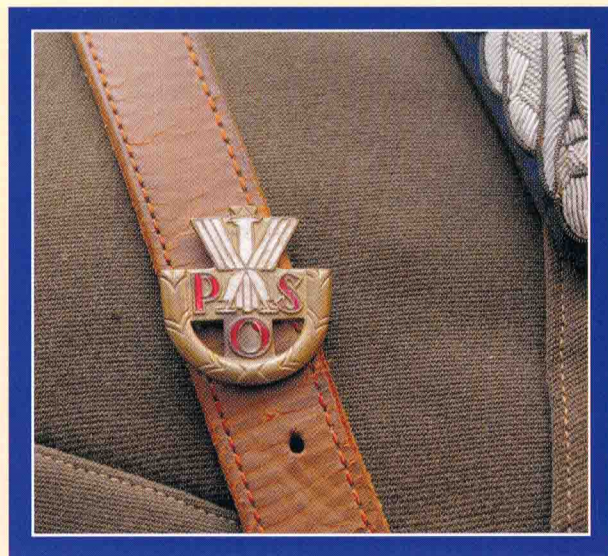
Ppor. Stanisław Uniśkiewicz, 1936 r., wym. 5,5 x 7,5 cm, nr. inw. MWB/D/3606/2, umundurowanie wz.36, na widocznym naramienniku obok gwiazdki cyfra pułkowa 42.

Szabla polska wz.1921/22 w pochwie, z żabką i temblakiem, 1930 r., dł. całkowita: 89,7 cm, szer. głowni przy zastawie: 3cm, krzywizna 2cm, MWB/419

Odnaka ustanowiona rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27.03.1930 roku, z regulaminem opracowanym przez Dyrektora Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego płk Kilińskiego. Jej celem było podniesienie sprawności fizycznej najszerzych warstw społeczeństwa oraz podtrzymanie tej sprawności przez najdłuższy okres życia. W celu uzyskania odznaki należało osiągnąć określone wyniki z zakresu wybranych dyscyplin sportowych. Egzaminacje – w podziale na kategorie wiekowe – odbywały się przed tzw. komisjami prób, w skład których wchodziła instruktorzy wf, sędziowie sportowi i komendanci przysposobienia wojskowego. POS nadawano w trzech klasach: złotej (I), srebrnej (II), brązowej (III). W każdej klasie obowiązywały cztery stopnie oznaczone cyframi arabskimi (np. POS II/3 oznaczała odznakę drugiej klasy [srebrną] trzeciego stopnia) [na podst. *Państwowa Odnaka Sportowa. Rozporządzenia i regulamin.* Warszawa 1931]

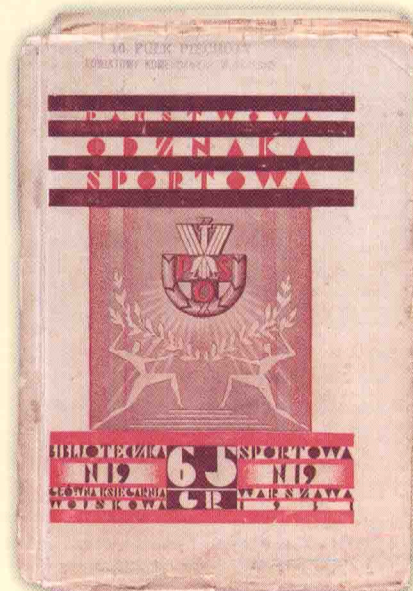
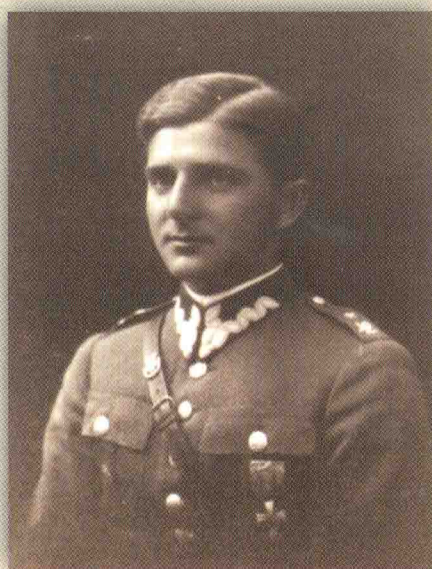
Państwowa Odnaka Sportowa, 1932 r., wym. 3,2 x 3 cm, nr. inw. MWB/529, na odwrocie: „P.U.W.G.256-7-2, oraz napis Wł. Grzyb Warszawa”. Nakrętka okrągła, metalowa.

Świadectwo Państwowej Odznaki Sportowej nr 51 Adolfa Sokólskiego, żołnierza 42 pułku piechoty, 8.07.1933 r., wym. 16,5 x 11,5 cm, nr. inw. MWB/D/460.

Państwowa Odnaka Sportowa. Rozporządzenia i regulamin. Warszawa 1931, Biblioteka MWB, sygn. 720

Porucznik Wacław Wasiak, 7.08.1933 r., wym. 8,7 x 12,7 cm, nr. inw. MWB/N/47, umundurowanie wz.27, na koalicję POS.

Odznaka pulkowa kpt. Edwarda Jackowskiego (wersja oficerska), lata 1928-1938, wym. 4,8 x 4,8 cm, nr. inw. MWB/2011. Brak medalionu z głowicą sztandaru.

Odznaka pulkowa (wersja żołnierska), lata 1928-1938, wym. 4,8 x 4,8 cm, nr. inw. MWB/2723, nakrętka z napisem wykonawcy: „JAN KNEDLER, WARSZAWA, NOWY ŚWIAT 45”.

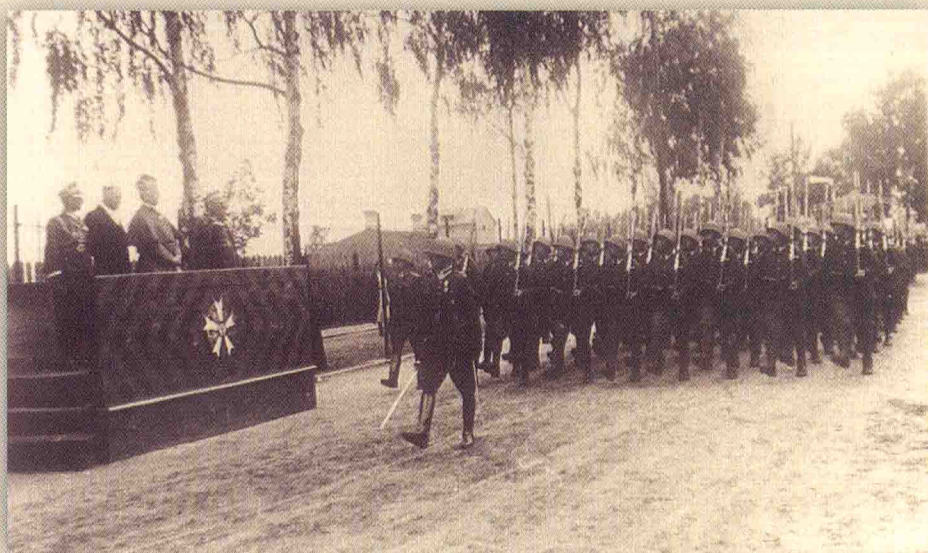

Legitymacja odznaki pamiątkowej 42 pułku piechoty nr 1117 chor. Jana Behcickiego, 30.12.1938 r., wym. 5 x 7,7 cm, nr. inw. MWB/D/1988

Chor. Henryk Fronczyk w towarzystwie kobiety z dzieckiem, lata 1919-1927, wym. 8,5 x 13,5 cm, nr. inw. MWB/D/1379, umundurowanie wz.19, na lewej piersi odznaka pamiątkowa 42 pułku piechoty.

Defilada podczas święta pułkowego 42 pułku piechoty, 12.07.1938 r., wym. 13,9 x 8,2 cm, nr. inw. MWB/D/906/7, umundurowanie: wz.36, hełm wz.31, uzbrojenie karabin Mauser wz.98. Na trybunie honorowej z odznaką 42 pułku piechoty od lewej: 1 - marszałek Edward Rydz-Smigły, 2 - prezydent Białegostoku Seweryn Nowakowski, 3 - bp. polowy Józef Gawlina, 4 - gen. Bryg. Ludwik Kmicic-Skrzyński.

Podoficerowie na ćwiczeniach w Czerwonym Borze, 1934 r., wym. 8,7 x 12,7 cm, nr. inw. MWB/N/227, umundurowanie: bluzy letnie wz.26, furażerki wz.19, hełmy francuskie wz.15. Podoficerowie przy usypanej z kamieni odznace 42 pułku piechoty. Czwarty z lewej stoi plut. M.Mieczkowski.

Orkiestra pułkowa, lata 1924-1927, wym. 13,5 x 9 cm, nr. inw. MWB/D/1358, umundurowanie wz.19, na rękawach łapki orkiestranta wz.1924.

Orkiestra 42 pułku piechoty powstała w 1921 r. Od początku brała czynny udział w obchodach świąt narodowych, pułkowych, balach, festynach i zabawach karnawałowych. Prezentując wysoki poziom artystyczny często występowała w mieście, podczas wieczorów muzycznych w Ogrodzie Miejskim i teatrze Palace. Dochody przeznaczano na potrzeby własne lub różne imprezy specjalne – Dni Morza, Dni Szopenowskie, na rzecz bezrobotnych, pomoc powodziarom itp. Orkiestrę 42 pułku piechoty uważano za orkiestrę reprezentacyjną miasta Białegostoku. Kierowali nią por. Jan Hryniewicz, kpt. Adam Zołobiński i por. Bernard Beczulka.

Trąbka orkiestranta armii gen. J.Hallera, ok. 1910 r., dł. 36 cm, nr. inw. MWB/2748, powierzchnia grawerowana w motywy roślinne z napisem: „PROFESIONAL MADE BY F.W.YORK AND PONS GRAND RAPIDS MICH”. Na ustniku „FRANK HOLTON. CHICAGO”.

*Szer. Aleksander Polubiński,
14.10.1925 r., wym. 8,3 x 13,4 cm,
nr. inw. MWB/D/1369, umundurowanie wz. 19, na rękawach łapki
orkiestranta wz. 1924.*

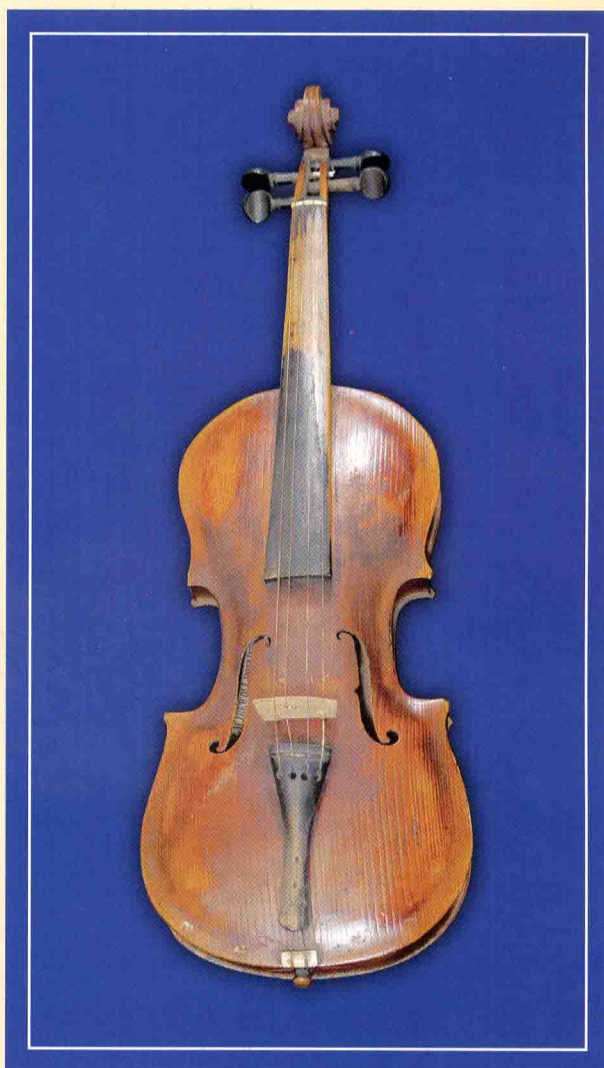
Orkiestra pułkowa po występie w Ogrodzie Miejskim, lata 1936-1939, wym. 13,5 x 8,5 cm, nr. inw. MWB/D/1376, umundurowanie: żołnierze wz.19, oficer wz.36, czapki garnizonowe wz. 35, łapki kapelmistrza i orkiestranta wz. 1924. W środku stoi por. Bernard Beczulka, obok niego z prawej Zygmunt Rymarski.

*Członkowie orkiestry pułkowej,
1931 r., 8,5 x 6 cm, nr. inw. MWB/D/1359, umundurowanie: wz.19,
letnie bluzy drelichowe wz.24.*

St sierż. Romandowski, lata 1924-1936, wym. 8,5 x 13 cm, nr. inv. MWB/D/1367, umundurowanie: wz.19, łapka kapelmistrza wz.24.

Skrzypce, 1916 r., dł. 60 cm, nr. inv. MWB/00841.

Orkiestra pułkowa przed estradą, lata 1924-1936, wym. 13,9 x 8,8 cm, nr. inv. MWB/D/1372, umundurowanie: letnie bluzy drelichowe wz.24. W środkowym rzędzie od lewej siedzą: 2-sierż. Abram Kowal, 7-sierż. Bieniak, 8-sierż. Stanisław Humiecki, 10-st. sierż. Romandowski, 11-sierż. Zygmunt Rycharski, 13-sierż. Kornilowicz, 14-sierż. Stefański, 16-kprł. Danielewicz.

Już w 1920 roku przy 42 pułku piechoty powstał Wojskowy Klub Sportowy. Od początku miał charakter wielosekcyjny, choć największą popularność wśród mieszkańców Białegostoku zdobyła drużyna piłkarska. W sierpniu 1921 jej towarzyskie spotkanie z Koroną (zakończone zwycięstwem 5:2) obserwował wizytujący miasto Józef Piłsudski. Od roku 1929 drużyna rywalizowała o mistrzostwo Okręgowego Związku Piłki Nożnej, zdobywając je po raz pierwszy w historii już w kolejnym roku.

Sukcesy klubowi zapewniali także lekkoatleci. W 1930 roku Julian Strzałkowski wywalczył tytuł Mistrza Polski w chodzie na 50 km, a w II narodowym biegu na przełaj zawodnik Dudek zajął 5 miejsce. [w: W. Łapiński, *Przyczynek do historii BKS Jagiellonia w latach 1932-39* (praca magisterska)]

Drużyna piłkarska WKS 42 pułku piechoty, wym. 12,7 x 8,7 cm, nr. inw. MWB/N/156, umundurowanie: wz.19 i nieregulaminowa kurtka mundurowa.

Zawody lekkoatletyczne 42 pułku piechoty, lata 1927-1932, wym. 12,7 x 8,7 cm, nr. inw. MWB/N/61, umundurowanie: oficer w nieregulaminowym płaszczu i czapce garnizonowej wz.27.

Medal za zajęcie I miejsca w biegu na 800 i 3000 m, 1937 r., śred. 2,9 cm, nr. inw. MWB/4012, awers: dwaj mężczyźni w strojach sportowych biegnący po bieżni, rewers: gałązka dębowa i laurowa, przy krawędzi napis: M-SZK. ZAWŁĘK.ATL, w centrum M/GRODNO 3.X./37/I M./BIEG NA 800 I 3000. Sygnowano GALMET.

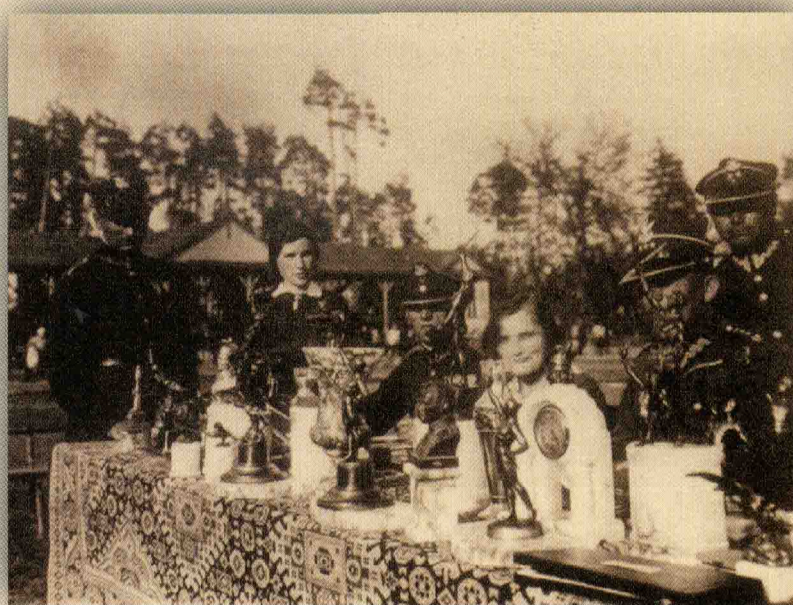

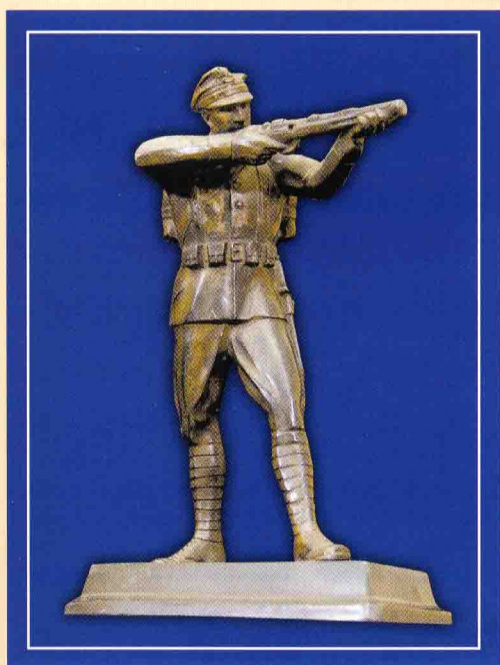
Żołnierze po meczu siatkówki, lata 1927-1935, wym. 12,7 x 8,7 cm, nr. inw. MWB/N/1720, umundurowanie: oficer wz.27, czapka garnizonowa wz.35, żołnierze wz.19, furazerki wz.23.

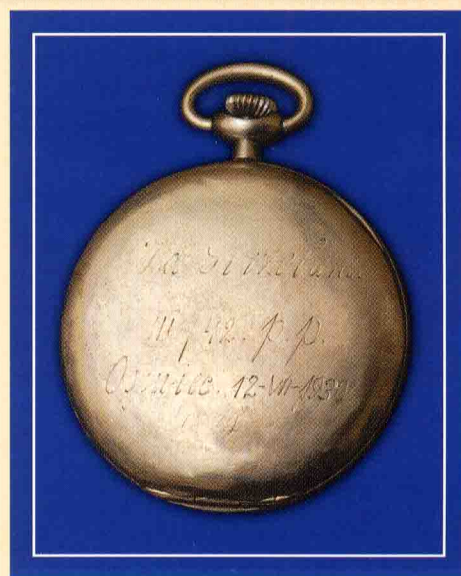
Stolik sędziowski i nagrody w zawodach sportowych 42 pułku piechoty, 17.05.1931 r., wym. 12,7 x 8,7 cm, nr. inw. MWB/N/362, umundurowanie: oficerowie wz.27, żołnierz i podoficer wz.19, czapki garnizonowe wz.27. Trzeci z lewej sierż. Władysław Zieliński.

42 Pułk Piechoty

Statuetka strzelca – nagroda w wojskowych zawodach strzeleckich, lata 1918-1939, wys. 26,8 cm, nr. inw. MWB/769.

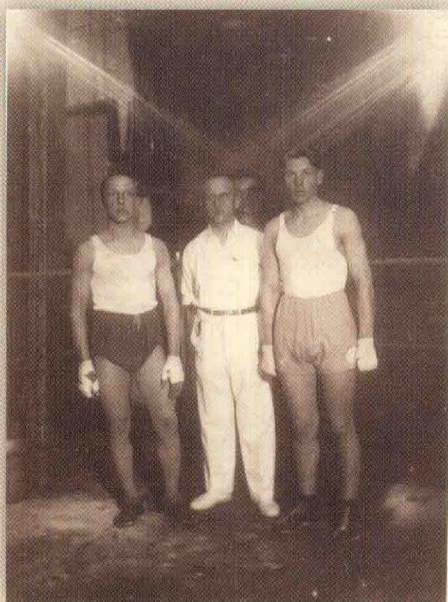
Zegarek kieszonkowy – nagroda w zawodach strzeleckich 42 pułku piechoty, śred. 5 cm, 12.07.1930 r., nr. inw. MWB/1672, na odwrocie koperty napis: „Za Strzelanie/III/42.p.p./Oswiec 12-VII-1930”.

Oficerowie z drużyną szermierzy 42 pułku piechoty, lata 1936-1938, wym. 12,7 x 8,7 cm, nr. inw. MWB/N/98, umundurowanie: wz.36. Pierwszy z lewej siedzi płk Wacław Malinowski, drugi z prawej stoi por. Wacław Wasiak.

Legitymacja sędziowska Polskiego Związku Bokserskiego chor. J. Nowakowskiego, 1.12.1933 r., wym. 8,5 x 11 cm, nr. inw. MWB/D/1375

Chor. J. Nowakowski jako sędzia bokserki w ringu, ok. 1934 r., wym. 9 x 13,8 cm, nr. inw. MWB/D/1373

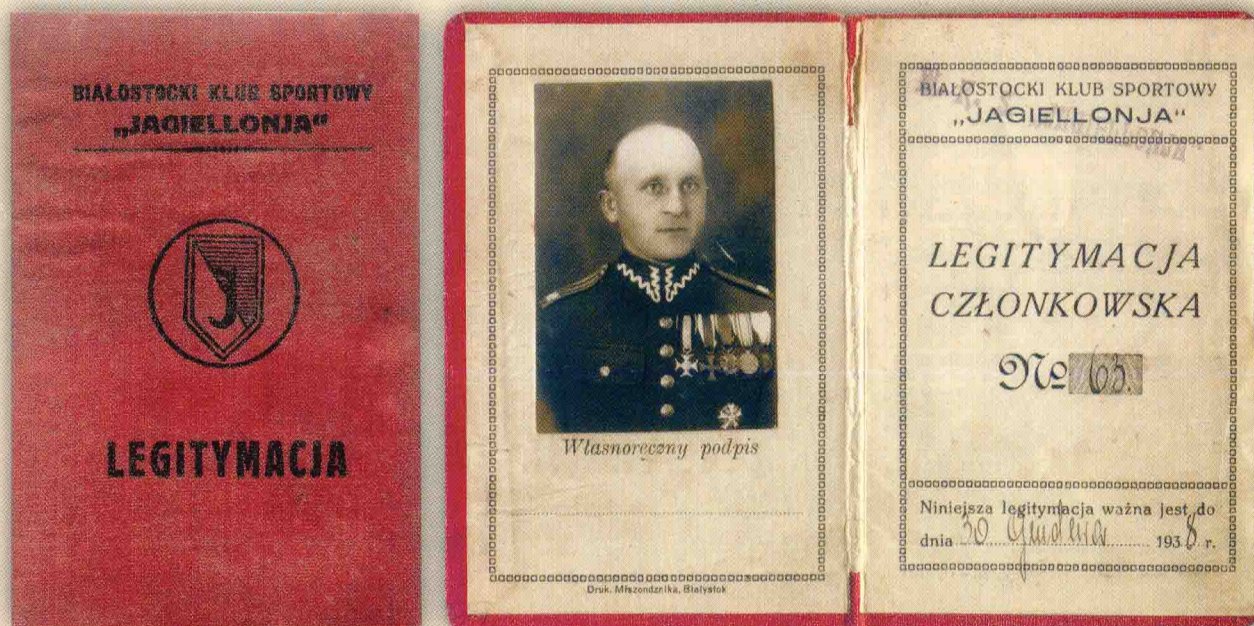

Spotkanie towarzyskie członków klubu sportowego, ok. 1934 r., wym. 17 x 11,5 cm, MWB/D/1378, żołnierze w umundurowaniu wz.27. W środku w mundurze stoi chor. J. Nowakowski.

W 1932 roku, w wyniku fuzji kilku towarzystw sportowych z terenu miasta, z których najważniejszy był WKS 42 pułku piechoty, został powołany Białostocki Klub Sportowy Jagiellonia. Członkami założycielami byli m.in. wojewoda Marian Zyndram-Kościałkowski, oraz d-ca 42 p.p. ppłk Kazimierz Bogaczewicz. Do najwybitniejszych reprezentantów białostockiego klubu przed wojną należeli: Edward Luckhaus (najlepszy polski trójskoczek, wielokrotny mistrz i rekordzista kraju, uczestnik igrzysk olimpijskich w Berlinie), Bernard Zasłona (wielki talent sprinterski, w 1936 roku przebiegł 100 m w czasie 10.06s, co przez 20 lat było rekordem Polski), Kazimierz Kucharski (wielokrotny rekordzista i Mistrz Polski w biegach na średnim i długim dystansie), tenisista Konstanty Szczawiński (Mistrz Polski w 1936 roku), bramkostrzelny napastnik drużyny piłkarskiej Borowski (w 1935 roku odszedł do I-ligowej Pogoni Lwów, reprezentant Polski). [w: W.Łapiński, *Przyczynek do historii BKS Jagiellonia w latach 1932-39* (praca magisterska)]

Legitymacja członkowska BKS Jagiellonia chor. J. Nowakowskiego, 1938 r., wym. 7,5 x 11,5 cm, nr. inw. MWB/D/1377

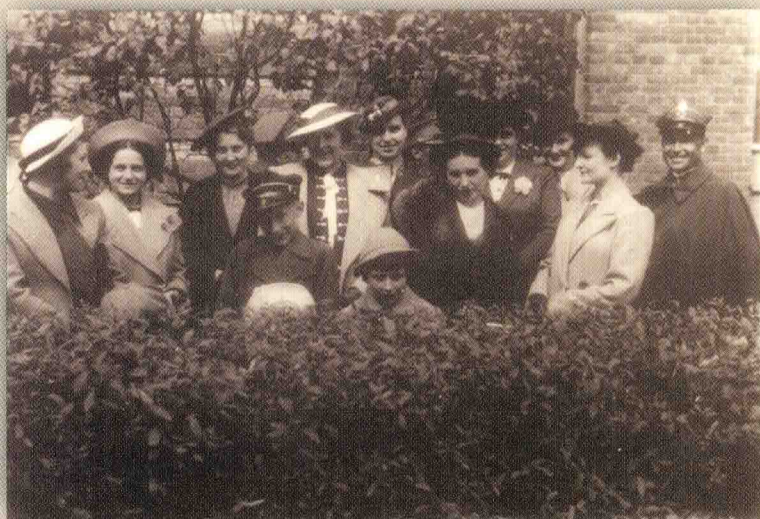

Drużyna piłkarska Jagiellonii Białystok, lata 1932-35, wym. 12,7 x 8,7 cm, nr. inw. MWB/N/300, umundurowanie: oficerowie płaszcze oficerskie wz.24, żołnierze płaszcze ogólnowojskowe wz.19, czapki garnizonowe wz.27. Na strojach sportowych zawodników charakterystyczna Jotka.

Stowarzyszenie Rodzina Wojskowa zostało powołane 3 lutego 1925 roku w Warszawie, na zebraniu około 300 przedstawicieli środowiska wojskowego. Inicjatorem powstania był Józef Piłsudski, który zwrócił uwagę na potrzebę obecności organizacji łagodzącej ciężki i trudny los żołnierski, a zarazem dającej możliwość brania udziału w życiu społecznym kraju. O osobistym zaangażowaniu Marszałka świadczy fakt objęcia honorowego patronatu nad stowarzyszeniem jego żony – Aleksandry.

O głównych kierunkach działania Rodziny Wojskowej decydowały coroczne Walne Zjazdy delegatek. Za najważniejszy uznano wychowanie obywatelskie dzieci i młodzieży. Łączono go z działalnością na rzecz umacniania polskości na terenach przygranicznych. Organizowano przedstawienia teatralne, występy artystyczne, zakładano ochronki i świetlice, do których przekazywano polskie książki. Drugim ważnym nurtem pracy społecznej była działalność kulturalno-oświatowa: organizowano kursy umiejętnościowe i zawodowe, uczono racjonalnego gospodarowania, zasad zdrowego żywienia i higieny, organizowano zebrania towarzyskie oraz zajęcia z wychowania fizycznego, udzielano bezpłatnych porad prawnych, tworzone kluby, biblioteki i czytelnie.

Członkinie Białostockiego Koła Rodziny Wojskowej w towarzystwie por. Stanisława Uniśkiewicza, 12.07.1938 r., wym. 8,6 x 6,2 cm, nr. inw. MWB/D/3608/1, umundurowanie wz.36, czapka garnizonowa wz.35.

Rodziny oficerskie na majówce, lata 1930-1935, wym. 8,7 x 12,7 cm, nr. inw. MWB/N/26, umundurowanie letnia bluza drelichowa wz.26.

Majówka Rodziny Wojskowej, lata 1936-1938, wym. 8,7 x 12,7 cm, nr. inw. MWB/N/208, umundurowanie wz.35. Drugi z lewej st.sierz. Jan Krygier.

Członkinie Rodziny Wojskowej
w towarzystwie oficerów podczas świę-
ta pułkowego, lata 1930-1936, wym.
8,7 x 12,7 cm, nr. inw. MWB/N/210,
umundurowanie wz.27.

Legitymacja osobista Haliny Bechcickiej,
8.01.1937 r., wym. 7,7 x 10,3 cm, nr. inw.
MWB/D/1989.

Informator Białostockiego Koła Rodzin Woj-
skowych, 7:1934, nr.inw. MWB/D/001109.

42 Pułk Piechoty

Złożenie kamienia węgielnego pod pomnik 42 pułku piechoty, 23.05.1928 r., wym. 8,7 x 12,7 cm, nr. inw. MWB/N/331, umundurowanie: wz.27, czapki garnizonowe wz.19 i 27. Na przymie piachu Inspektor Armii gen. Rydz Smigły. Z prawej strony biskup polowy Stanisław Gall.

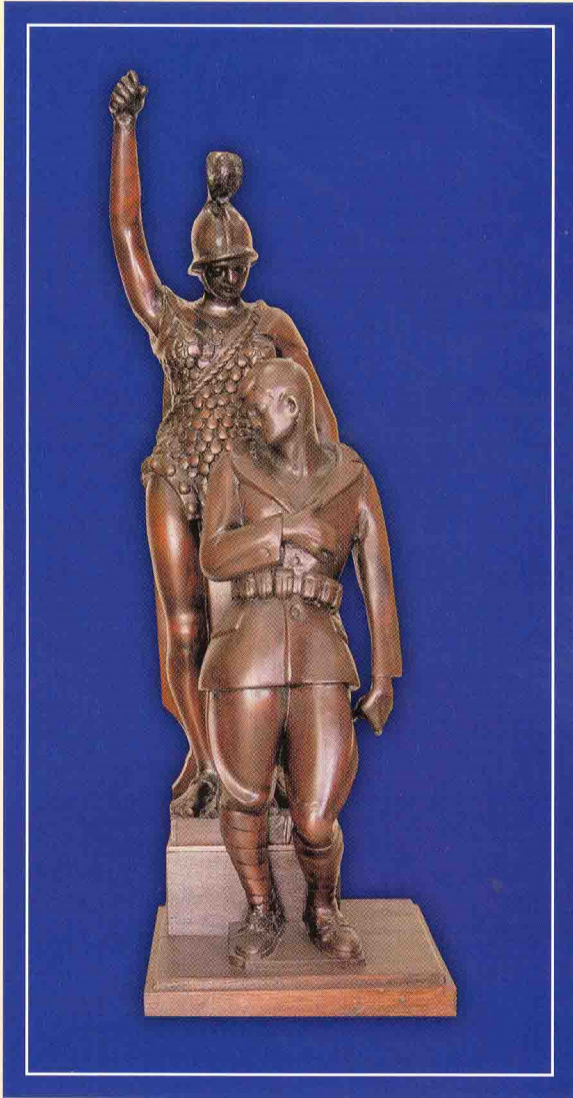
W roku 1928, w dziesiątą rocznicę powstania pułku pojawiła się idea pomnika Ku czci żołnierzy 42 pułku piechoty im. Jana Henryka Dąbrowskiego poległych w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. Ciężar organizacyjny budowy wzięły na siebie władze miasta. Przewodnictwo Komitetu Budowy Pomnika objął ówczesny wojewoda białostocki Karol Kirst. Ustalono, że obiekt stanie w Parku Zwierzynieckim, na wylocie ulicy Świętojańskiej. Uroczyste poświęcenie kamienia węgielnego odbyło się 23 maja, przy czynnym udziale m.in. biskupa polowego Stanisława Galla i Inspektora Armii gen. Rydza Smigłego. Po blisko dwuletniej wielkiej zbiórce pieniędzy 30.07.1930 roku odbyło się odsłonięcie pomnika. Wykonany w piaskowcu monument przedstawiał boginię zwycięstwa podtrzymująca rannego polskiego żołnierza. Autorem dzieła był rzeźbiarz Jakub Juszczyk, któremu przy pracy pomagał brat Kazimierz. [w: *Jakub Juszczyk 1893-1945*, katalog wystawy Muzeum Rzeźby Alfonsa Karnego w Białymstoku, listopad 2006-styczeń 2007, s.13]

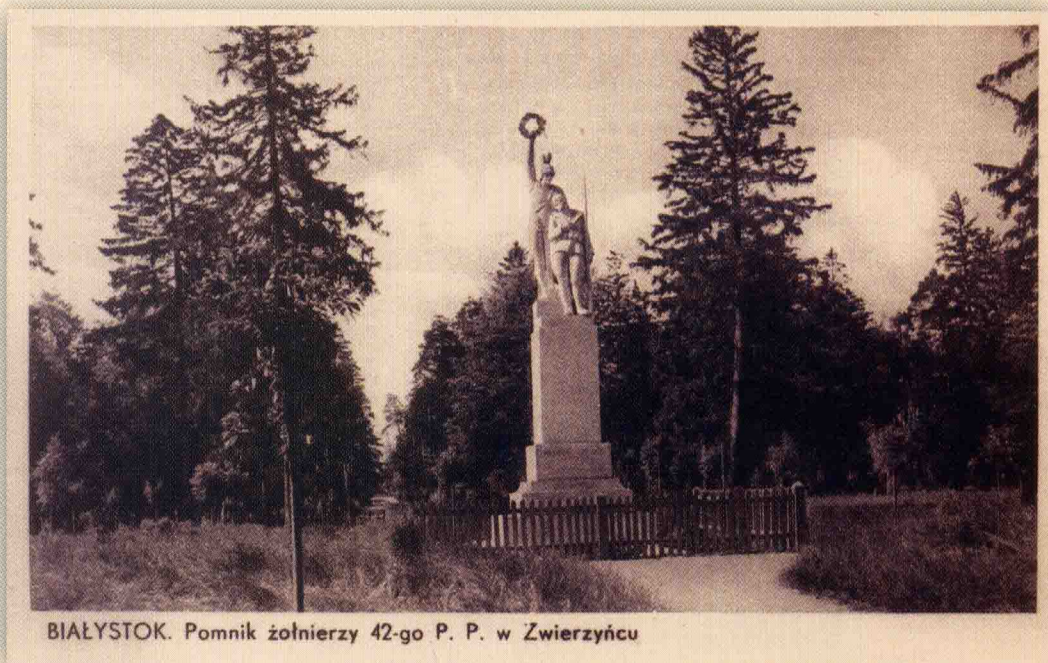
Poświęcenie kamienia węgielnego pod budowę pomnika 42 pułku piechoty, 23.05.1928 r., wym. 8,7 x 12,7 cm, nr. inw. MWB/N/330.

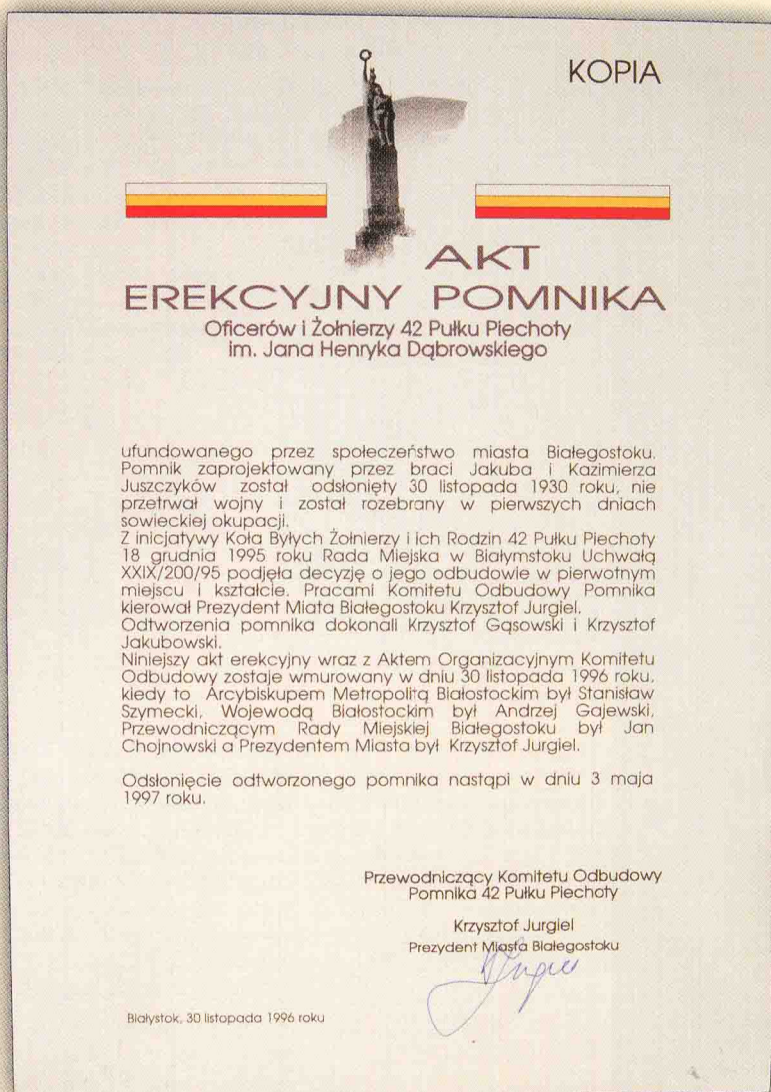
Projekt pomnika 42 pułku piechoty, drewno, wys. 126 cm, nr. inw. MWB/2099

Karta pocztowa „Białystok. Pomnik żołnierzy 42-go P.P. w Zwierzyńcu”, lata 1930-1938, wym. 14 x 9 cm, nr. inw. MWB/D/1286.

BIAŁYSTOK. Pomnik żołnierzy 42-go P. P. w Zwierzyńcu

Akt erekcyjny Pomnika Oficerów i Żołnierzy 42 Pułku Piechoty, 30.11.1996 r., wym. 21 x 29,5 cm, nr. inw. MWB/D/2377.

W 1940 roku pomnik 42 pułku piechoty zniszczyły wojska sowieckie. W czasach Polski Ludowej na jego miejscu powstała fontanna. Dopiero w nowej rzeczywistości politycznej, założone w 1993 roku koło Byłych Żołnierzy 42 Pułku Piechoty i Ich Rodzin mogło rozpocząć starania o odbudowę zniszczonego pomnika. Jak przed laty z pomocą przyszły władze miasta, które w końcu 1995 roku podjęły decyzję o odbudowie dzieła Jakuba Juszczaka w dawnym miejscu i kształcie. W kolejnym roku powstał Komitet Odbudowy Pomnika 42 pułku Piechoty, na którego czele stanął ówczesny prezydent miasta Krzysztof Jurgiel. 30.11.1996 r. wmurowano akt erekcyjny, a 3.05.1997 r. pomnik uroczystie odsłonięto. Autorami monumentu są dwaj białostoccy artyści-rzeźbiarze: Krzysztof Jakubowski i Krzysztof Gąsowski. [w: *Jakub Juszczak 1893-1945*, katalog wystawy Muzeum Rzeźby Alfonsa Karnego w Białymstoku, listopad 2006-styczeń 2007., s.15]

Pomnik Oficerów i Żołnierzy 42 Pułku Piechoty, 2008 r.

10 Pułk Ułanów Litewskich

Pułkowa odznaka pamiątkowa, wym. 5,4 x 3,9 cm, nr inw. MWB/1400; projektantem odznaki był por. Rudolf Bucholz, zatwierdzona przez Ministerstwo Spraw Wojskowych w 1926 r. (Dziennik Rozkazów MSWojsk. nr 2 z 1926 r., poz.15), regulamin zatwierdzono w 1929 r. (Dziennik Rozkazów MSWojsk. nr 9 z 1929 r., poz.81); opis: Odznaka przedstawia orła jagiellońskiego z tarczą romańską na piersi. Orzeł w koronie otwartej. Pod rozwiniętym ogonem orła tarcza baroko-

wa z herbem Litwy – Pogonią. Orzeł i tarcza umieszczone na podkowie, z sześcioma podkowiakami. Na piersi orła tarcza emaliowana w kolorach pułkowych: amarantowym i białym, z biało-granatowym paskiem na środku. Tarcza z Pogonią emaliowana na czerwono. Podkowiaki, korona, dziób i szpony orła złożone. Odznaka wieloczęściowa, wykonana w srebrze. Na nakrętce sygnatura producenta: „A. PANASIUK GRAWER/WARSZAWA ul. ŚWIĘTOJAŃSKA 4/6”.

Historia jednostki

Formowanie...

Z chwilą odzyskania niepodległości państwowej przez Polskę w listopadzie 1918 roku Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego rozpoczęło z miejsca budowę własnych sił zbrojnych. Powołany w międzyczasie z przedstawicieli ludności polskiej ziemi litewskiej i białoruskiej Komitet Obrony Kresów Wschodnich zwrócił się do Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego z prośbą jak najszybszego zorganizowania dla obrony tych ziem regularnej formacji wojskowej. Wyznaczony na jej dowódcę gen. Wacław Iwaszkiewicz przystąpił od 26 listopada 1918 r. do werbunku ochotników i formowania pierwszych oddziałów Dywizji Litewsko-Białoruskiej. W ramach tej jednostki, obok sześciu liniowych pułków strzeleckich i pułku artylerii polowej, przewidywano również zorganizowanie jednego pułku jazdy. Początkowo miał być nim 12 Pułk Ułanów, którego dowództwo z dniem 9 grudnia 1918 r. objął płk Władysław Obuch-Woszczatyński. Na mocy kolejnego rozkazu Sztabu Generalnego z 30 grudnia 1918 r. pułk ten poddany został renumeracji, otrzymując swą ostateczną nazwę i numer taktyczny – 10 Pułku Ułanów.

Pierwszymi załączkami organizacyjnym jednostki były samorządnie organizujące się od pierwszych dni listopada 1918 roku formacje ochotnicze: w Czyżewie – Szwadron Bielsko-Mazowiecki

por. Wiktora Jakubskiego i w Łochowie – Szwadron Ułanów Województwa Siedleckiego por. Witolda Ogrodzińskiego. Masowy napływ ochotników oraz trudności z zakwaterowaniem przyjmowanych ułanów przyczyniły się, iż szwadron por. Jakubskiego już w połowie tego samego miesiąca przemaszerował z Czyżewa do Pietkowa, gdzie w majątku Gabrieli ze Starzyńskich hr. Komarowej, zwanym potocznie pierwszym garnizonem pułku, kontynuował dalej swą rozbudowę. Rozrost liczebny szwadronu przyczynił się bezpośrednio do przemianowania go z czasem na Białostocki Oddział Jazdy. W końcu grudnia dalszy napływ ochotników, rekrutujących się swym pochodzeniem głównie z Ziemi Białostockiej i Kresów Wschodnich, pozwolił na całościowe sformowanie pierwszych oddziałów liniowych: 1 szwadronu mjr. Witolda Engela i 3 szwadronu rtm. Władysława Tomaszevicza. Kolejnym etapem rozbudowy było utworzenie do połowy lutego 1919 roku kolejnych pododdziałów, przewidzianych etatem dla pułku jazdy: szwadronu karabinów maszynowych por. Alfreda Reliszki, 2 szwadronu rtm. Hieronima Lisowskiego, szwadronu technicznego i oddziału gospodarczego. Wraz z przydziałem Szwadronu Ułanów Ziemi Siedleckiej por. Romana Goebła do 10 Pułku Ułanów, jako jego 4 szwadronu liniowego, zakończono pierwszy etap budowy struktur organizacyjnych pułku. Na dzień 11 kwietnia 1919 r. jego stany liczebne wynosiły odpowiednio: 34

oficerów, 50 podoficerów i 634 ułanów. W tym samym miesiącu rozpoczęto również organizację szwadronu zapasowego, którego dowództwo po przeniesieniu go w lipcu 1919 roku do koszar im. gen. Józefa Bema w Białymstoku objął ppłk Walerian Stefan Jachimowicz. Formalnie jednak organizacja 10 Pułku Ułanów jako regularnej jednostki bojowej zakończyła się dopiero w lipcu 1919 roku.

W walkach o wschodnią granicę Rzeczypospolitej...

W związku z wymarszem na front przeciwbolszewicki Dywizji Litewsko-Białoruskiej dowództwo 10 Pułku Ułanów otrzymało w połowie lutego 1919 roku rozkaz wysłania wraz z nią, jako jej jazdy dywizyjnej, szwadronu zbiorowego w sile 120 ludzi, nad którym komendę objął rtm. Tomaszewicz. Wchodząc w skład grupy bojowej płk. Boruszcza wziął on chlubny udział w kwietniowych walkach o Baranowicze, walnie przyczyniając się do zdobycia tego miasta. W ślad za nim wysłany został na front 1 szwadron por. Wielowiejskiego, który w zmaganiach z wrogiem kilkakrotnie wyróżnił się niespotykanym bohaterstwem i brawurą, a szczególnie w bojach o Nowojelnię i Nowogródek. W marcu 1919 roku u boku Dywizji Litewsko-Białoruskiej walczyły jako samodzielne oddziały jazdy również i inne oddziały pułku tj. 2 i 3 szwadron. Ich przybycie spowodowało w efekcie rozformowanie dotychczasowego oddziału zbiorowego rtm. Tomaszewicza. Do końca sierpnia 1919 roku poszczególne szwadrony operowały nadal oddzielnie na różnych odcinkach frontu. W ramach letniej ofensywy wojsk polskich na Białorusi wzięły m.in. udział w walkach o Mińsk, Rusaki, Liskowo, Kleck i Bobrujsk. Dopiero w pierwszych

dniach września 1919 roku w Chołopieniczach doszło do taktycznego połączenia się wszystkich szwadronów pułku, który operacyjnie podlegał rozkazom dowódcy II Brygady Jazdy.

Od 17 września 1919 r. do 4 marca 1920 r. 10 Pułk Ułanów obsadzał swymi oddziałami odcinek frontu na prawym brzegu rzeki Ptyczy, utrzymując łączność operacyjną między broniącą Bobrujską 14 Dywizją Piechoty i działającą na Polesiu 9 Dywizją Piechoty. Jako zwarta jednostka jazdy wziął udział w słynnym manewrze wojsk Grupy Poleskiej gen. Sikorskiego na Mozyrz i Kalenkowicze. W ramach kwietniowej ofensywy polskiej na Ukrainie 8 maja 1920 r. 10 pułk obsadził zachodni brzeg Dniepru. Dzień ten stał się potem dla wszystkich żołnierzy tej jednostki dniem święta pułkowego, tak uroczyście obchodzonego każdego roku. 11 maja 1920 r. nastąpiła zmiana na stanowisku dowódcy pułku. Jego obowiązki po płk. Obuch-Woszczatyńskim przejął ppłk Jachimowicz.

Od czerwca 1920 roku dotychczasowa sytuacja operacyjna wojsk polskich na Ukrainie uległa diametralnej zmianie. Zmuszone do odwrotu oddziały polskie wycofywały się na zachód kraju do połowy sierpnia, ponosząc szereg porażek i strat. Uwikłany w walki odwrotowe 10 Pułk Ułanów wycofywał się początkowo razem z Grupą Poleską. 18 lipca 1920 r. przetransportowany został do Nowojelni, gdzie podporządkowano go dowództwu 15 Dywizji Piechoty. Podczas tego transportu rozbite zostały przez wroga dwa szwadrony: techniczny i ckm. Ponadto ogromne straty poniósł w walkach pod Żytomierzem szwadron zapasowy dowodzony przez rtm. Brandenburgera. W ciągłych utarczkach z nieprzyjacielem pułk doszedł do linii Bugu, gdzie przez kilka dni toczył zacięte boje w rejonie Sarnaki-Konstantynów. Po przesunię-

ciu go do odwodu przeszedł w Grodzisku natychmiastową reorganizację i po wcieleniu uzupełnień wziął udział w decydujących zmaganiach na przedpolach Warszawy. Walcząc w składzie grupy gen. Kosteckiego stoczył w dniach 18-22 sierpnia 1920 r. zwycięskie bitwy pod Górą i Starożrebami. Po krótkiej przerwie w działaniach, we wrześniu 1920 roku, podporządkowany został ponownie dowódcy II Brygady Jazdy, z którą uczestniczył w bitwie nad Niemnem. W słynnej szarży z 24 września 1920 r. rozbił całkowicie oddział piechoty litewskiej i zajął miasteczko Porzecze. Zawieszenie broni kończące wojnę polsko-bolszewicką zastało żołnierzy pułku w rejonie m. Krzywicze. 4 listopada 1920 r. w Parafianowie ułani otrzymują ufundowany przez hr. Julię Potocką sztandar bojowy. W grudniu 1920 roku 10 Pułk Ułanów włączony został do wojsk Litwy Środkowej.

W białostockim garnizonie...

Do stałego garnizonu wojskowego w Białymstoku 10 Pułk Ułanów Litewskich przybył pod komendą nowego dowódcy ppłk. Terencjusza O` Brien de Lacy dopiero we wrześniu 1922 roku. Do dyspozycji pułku oddane zostały poro-syjskie koszary przy ul. Kawaleryjskiej, nazwane z czasem *Koszarami im. Marszałka Józefa Piłsudskiego*. W większości były to szeregowo ustawione drewniane baraki z dwoma budynkami mieszkalnymi dla żołnierzy. Na miejscu znajdowała się także murowana ujeżdżalnia i drewniane stajnie. Z uwagi na liczne zniszczenia niektórych budynków na polecenie dowódcy, który okazał się znamienitym gospodarzem i administratorem, zbudowano i wyremontowano we własnym zakresie łaźnię, dezynfektor, pralnię oraz niezbędne warsztaty pomocnicze.

Odnowiono ponadto budynki wojskowe i gospodarcze. Z czasem otwarto na terenie koszar kasyno oficerskie i podoficerskie. Z uwagi na to, iż część koszar przeznaczona była na składnicę uzbrojenia dwa szwadrony liniowe do wiosny 1925 roku kwaterowały czasowo w pobliskim Grajewie.

Z chwilą przejścia oddziałów na stopę pokojową rozpoczęło się w pułku normalne szkolenie przyjmowanych jesiennym poborem do obowiązkowej służby wojskowej nowych rekrutów. Z każdym rokiem udoskonalano prowadzone cykle szkoleniowe, kończone każdorazowo manewrami letnimi lub zimowymi. Dla podniesienia poziomu sprawności bojowej jednostek organizowano często wewnętrzne ćwiczenia garnizonowe, a w kilku przypadkach i zawody między sąsiednimi garnizonami. Staraniem kadry zawodowej zwalczono wśród żołnierzy analfabetyzm, organizowano kursy nauki czytania i pisanie oraz prowadzono pogadanki oświatowe z zakresu historii i geografii Polski. Wielkim uznaniem wśród żołnierzy cieszyły się zwłaszcza kursy z zakresu łączności oraz podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności w pułkowej szkole podoficerskiej. Ponadto oczkiem w głowie każdego dowódcy 10 Pułku Ułanów była pułkowa orkiestra tj. pluton trębaczy konnych. Zdaniem fińskich i szwedzkich oficerów, odbywających w latach trzydziestych staż w pułku, służba w tej jednostce była dla nich zaszczytnym wyróżnieniem.

Dużą wagę przywiązywano również do rozwijania życia sportowego wśród ułanów. W tym celu utworzono w pułku odpowiednie koła sportowe (strzeleckie, konne), a w 1935 roku na walnym zjeździe oficerów i podoficerów powołano Wojskowy Klub Sportowy 10 Pułku Ułanów Litewskich. Niezwykle uroczyście obchodzono każdego roku w dniu 8 maja

dzień święta pułkowego, na które tradycyjnie zapraszano licznych gości i byłych żołnierzy. Każdorazowo pułk ze swym sztandarem brał udział w najważniejszych uroczystościach państwowych, zarówno w Białymstoku, jak i poza nim. Oficerowie 10 pułku prowadzili również ożywioną działalność w zakresie przysposobienia wojskowego, przygotowując członków Szwadronu Konnego Krakusów powiatu Wysokie Mazowieckiego do trudów przyszłej służby wojskowej.

Do 1924 roku 10 Pułk Ułanów Litewskich operacyjnie wchodził w skład 8 Brygady Jazdy. Z chwilą utworzenia Dywizji Kawalerii „Białystok” przeszedł pod rozkazy jej dowódcy gen. Juliusza Rómmla, który przez dłuższy czas uważał pułk za jednostkę wzorcową. Reorganizacja wielkich jednostek kawalerii z 1929 roku spowodowała rozwiązanie dywizji i utworzenie w jej miejsce Brygady Kawalerii „Białystok”, która z dniem 1 kwietnia 1937 r. przemianowana została ostatecznie na Podlaską Brygadę Kawalerii. W jej składzie pułk walczył bohatersko podczas wojny obronnej we wrześniu 1939 roku.

Dowódcy pułku...

- **plk Władysław Obuch-Woszczatyński**
– od 17 XII 1918 r. do 30 III 1920 r.
- **plk Walerian Stefan Jachimowicz**
– od 30 III 1920 r. do 7 XII 1920 r.
- **ppłk Seweryn Grabowski**
– od 7 XII 1920 r. do 7 VI 1921 r.
- **p.o. ppłk Antoni Somssich**
– od 8 do 20 VI 1921 r.
- **plk Terencjusz O`Brien de Lacy**
– od 21 VI 1921 r. do 23 XII 1927 r.
- **plk Witosław Porczyński**
– od 23 XII 1927 r. do 18 II 1938 r.
- **ppłk Kazimierz Karol Busler**
– od 18 II do 6 X 1939 r.

W wojnie obronnej 1939 r....

Rozkaz o mobilizacji dotarł do dowództwa 10 Pułku Ułanów Litewskich w nocy 23 sierpnia 1939 r. Od świtu następnego dnia rozpoczęto intensywne przyjmowanie pierwszych rezerwistów. 25 sierpnia wszystkie szwadrony liniowe osiągnęły pogotowie marszowe, po czym przemaszerowały na wyznaczone przez dowództwo Podlaskiej BK punkty docelowe w celu zorganizowania obrony stałej. 1 szwadron zajął pozycje na północ od m. Borowskie, 2 szwadron i szwadron ckm w m. Olszewo-Góra, 3 szwadron w rejonie m. Mieczki, a 4 szwadron w okolicach m. Borowskie. Dowództwo pułku kwaterowało we wsi Orlikowo, rozpoznając wysuniętym plutonami rejon Przytuły-Radziłów.

Wybuch wojny w dniu 1 września zastał pułk na zajętych pozycjach obronnych. Następnego dnia dwa szwadrony (1 i 3) otrzymały rozkaz wykonania kawalerskiego wypadu na terytorium wroga, nacierając na nieprzyjaciela broniącego się w rejonie Brzózki Małe-Cibory. Walki z nieprzyjacielem całością sił 10 pułku trwały do wieczora 4 września, kiedy to dowództwo Podlaskiej BK zarządziło natychmiastowy odwrót z Prus Wschodnich. Po wykonaniu tego manewru 10 Pułk Ułanów skoncentrował się w okolicach Grabowo-Świdry-Dobrzyce. Następne dni to przede wszystkim ciągle przemarsze i walki poszczególnymi szwadronami w okolicach Ostrowi Mazowieckiej, Broku i Mienia. Po rozbiciu 18 Dywizji Piechoty z SGO „Narew” pułk przedarł się do Puszczy Białowieskiej, gdzie razem z innymi oddziałami kawalerii przeszedł reorganizację struktur i wszedł w skład Brygady Kawalerii „Plis” z nowoutworzonej Dywizji Kawalerii „Zaza” gen. Podhorskiego. Tam też dowiedziano się o agresji sowieckiej na Polskę.

Od 21 września pułk pod dowództwem ppłk. Buslera prowadził kolejne utarczki z niemieckimi oddziałami osłownymi w okolicach Czeremchy, Nurca, Milejczyc i Siemiatycz. Po przeprawieniu się przez Bug w Mielniku nawiązano również styczność bojową z oddziałami Armii Czerwonej. Po połączeniu się Dywizji Kawalerii „Zaza” z SGO „Polesie” gen. Kleeberga 10 Pułk Ułanów Litewskich wziął udział w słynnej z bohaterstwa postawy żołnierza polskiego bitwie pod Kockiem. Walczył ofiarnie pod Sero-

komlą, Wolą Gułowską i Adamowem, aż do momentu kapitulacji w dniu 6 października 1939 roku. Ostatni rozkaz pułkowy, zawierający podziękowania dowódcy pułku za do końca spełniony obowiązek żołnierski, przeczytany został w obecności 25 oficerów i 519 szeregowych. Od tego dnia rozpoczął się najsmutniejszy okres w życiu żołnierzy pułku – pobyt w niemieckich obozach jenieckich. Nie wiedzieli jednak, że potrwa on dla nich aż tak długo.

mgr Marek Gajewski

Do opracowania tekstu wykorzystano:

1. Buszyński H., *Zarys historii wojennej 10 Pułku Ułanów Litewskich*, Warszawa 1929.
2. Dąbrowski A.J., *Historia 10 Pułku Ułanów Litewskich*, Londyn 1982.
3. Dobroński A., Filipow K., *Dziesiątkacy z Białegostoku*, Białystok 1992.
4. Konopka A., Konopka H., *Tradycja „Dziesiątków” we współczesnym Białymstoku* [w]: „Białostockie Teki Historyczne”, t. II, Białystok 1996.
5. Podhorski Z., *Tak zapamiętałem... Wspomnienia i dokumenty (od 13 marca do 10 października 1939 r.)*, Grudziądz 2002.
6. Smoliński A., *Przyczynek do genezy nazwy oraz dziejów i tradycji 10 Pułku Ułanów Litewskich z lat 1918-1939* [w]: „Mars”, t. 20, Warszawa 2006.
7. Wojciechowski J.S., *10 Pułk Ułanów Litewskich*, Pruszków 2007.

10 Pułk Ułanów Litewskich

Pluton trębaczy na tle budynku koszar, Białystok, lata 1930-1934, wym. 16,2 x 20,9 cm, nr inw. MWB/D/427/2; umundurowanie: podoficerów wz.19, oficerów wz.27, czapki – wz.22, wz.27; instrumenty muzyczne: basy, tenory, alt, trąbki, fanfary z płomieniami; w środku czterech oficerów: podpułkownik, rotmistrz i dwóch poruczników, obok oficerów siedzi szwoleżer.

Szabla rosyjska dragonńska wz.1881 (wersja żołnierska), Rosja, 1884 r., wym.: dł. całkowita – 105 cm, szer. głowni – 3,3 cm, nr inw. MWB/538; opis: Rękojeść zamknięta, oprawa mosiężna. Jelec krzyżowo-kabłąkowy. Przednie ramię jelca łukowo dochodzące do głowicy, tylne ramię zakończone pierścieniem na temblak. Głowica nakryta owalnym kapturkiem, z nakrętką mocującą rękojeść. Trzon drewniany, ukośnie karbowany, przy jelicu ujęty pierścieniem. Na jelicu z zewnętrznej strony bicie: „24.C.C.П 50” oraz słabo czytelne bicie „Г 514.”, z wewnętrznej strony sygnatura fabryczna w kształcie podłużnej pieczęci z częściowo nieczytelnym napisem „ЗАТ. ОР.ФАБР”, pod nią rok produkcji „1884”. Głowica stalowa, szlifowana w pojedyncze zbrocze, zwężające się ku sztychowi. Pióro obosieczne, sztych decentryczny. Na zewnętrznym płazie u nasady wybite znaki: w kołach litery „Л” i „П”, na wewnętrznym: w kolistej formie napis „ЗАТОУСТ ОР. ФАБР” i w kole litera „С”. Pochwa drewniana, lakierowana na czarno, z dwiema ryfkami – jedna z ruchomym kółkiem. Okucia mosiężne.

Opinia o ul. Michale Starzyńskim z 3 szwadronu, Grajewo, 21 luty 1922 r., wym. 10,1 x 16,8 cm, nr inw. MWB/D/1127.

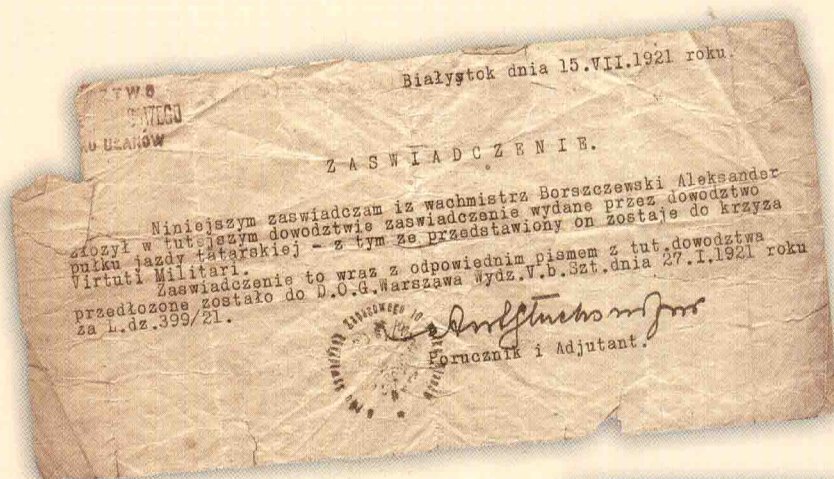
Pluton trębaczy, Białystok, ok. 1930 r., wym. 12,1 x 16,9 cm, nr inw. MWB/D/427/1; umundurowanie: podoficerów wz.19, oficerów wz.27, czapki - wz.22, dwie czapki typu „maciejówka”; instrumenty muzyczne: basy, tenory, alt, trąbki, fanfary z płomieniami; w środku siedzi czterech oficerów: 4 od lewej w stopniu rotmistrza z Orderem VM i Krzyżem Walecznych.

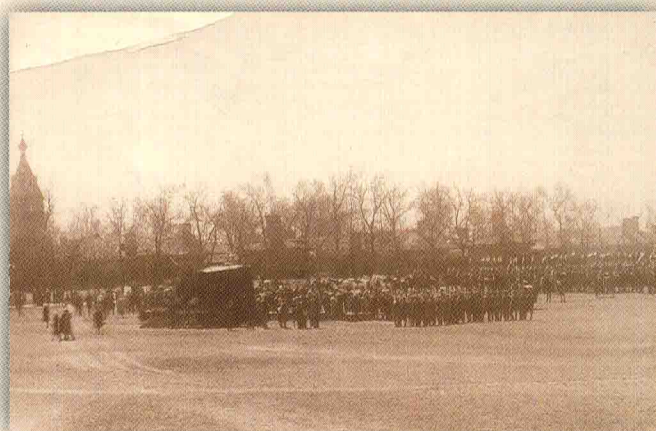

II pluton 1 szwadronu przed budynkiem koszarowym, Białystok, 6 luty 1924 r., wym. 8,5 x 13,7 cm, nr inw. MWB/D/1129; umundurowanie wz.19 i wz.22.

Helm francuski Adriana wz.15 tzw. wersja polska, lata 1920-1930 r., wym. 30 x 21 cm, wys. 16 cm, nr inw. MWB/263; w helmy tego wzoru wyposażone były pułki kawalerii polskiej od 1931 do 1939 r., jednak bez metalowego orła usuniętego formalnie rozkazem MSWojsk. z dnia 1 lipca 1930 r., Prezentowany egzemplarz z przymocowanym orłem wz.19.

Potwierdzenie złożenia w Dowództwie Szwadronu Zapasowego zaświadczenia w sprawie wniosku o odznaczenie wachm. Aleksandra Borszczewskiego Krzyżem Orderu Virtuti Militari, Białystok, 15 lipca 1921 r., wym. 11 x 21,9 cm, nr inw. MWB/D/1140

Msza polowa w dniu święta pułkowego na terenie koszar pułkowych, Białystok, 8 maj 1927 r., wym. 8,6 x 13,8 cm, nr inw. MWB/D/1128.

Wnętrze świetlicy żołnierskiej, Białystok, 1938-1939 r., wym. 8,8 x 13,8 cm, nr inw. MWB/D/1131.

Świetlica żołnierska w koszarach im. Józefa Piłsudskiego, Białystok, lata 1936-1939, wym. 8,7 x 13,7 cm, nr inw. MWB/D/1130.

Szabla polska kawaleryjska wz. 1934, wym.: dł. całkowita – 96 cm, szer. głowni – 3,4 cm; nr inw. MWB/271; opis: Rękojeść z uchwytem z drewnianych okładek mocowanych dwiema stalowymi śrubami z mosiężnymi nakrętkami i mosiężnym pierścieniem wzmacniającym u nasady. Okładziny karbowane. Jelec mosiężny, w części grzbietowej z otworem na temblak. Kapturek mosiężny mocowany nakrętką do trzpienia głowni. Głownia stalowa, płazy obustronnie szlifowane w bruzdę ze żłobinami na przygrzbieciu, pióro obosieczne. Na grzbiecie głowni u nasady: punca oficera odbierającego - w owalu „K2” oraz numer broni „B3102”. Na zewnętrznym płazy szabli u nasady napis „S.wz.34”, na wewnętrznym napis „H.LUDWIKÓW/KIELCE”. Pochwa stalowa, oksydowana, z jedną ryfką i pierścieniem.

Kpr. Jan Sosnowski przy koniu, Białystok, 8 maj 1937 r., wym. 8,3 x 6,3 cm, nr inw. MWB/D/1133; umundurowanie: kurtka wz.36, czapka wz.35, na lewej górnej kieszeni kurtki pułkowa odznaka pamiątkowa, na lewym rękawie oznaka dobrego celowniczego ckm.

Legitymacja Krzyża Niepodległości st. wachm. Aleksandra Borszczewskiego, Warszawa, przed 1939 r., wym. 9,6 x 6,9 cm, nr inw. MWB/D/1143.

Ul. Feliks Jędryczak (z lewej) z kolegą, Białystok, 1920 r., wym. 13,5 x 8,6 cm, nr inw. MWB/D/1135; umundurowanie: kurtki typu frencz z proporczykami pułkowymi na kołnierzu, czapki typu „maciejówka”, kozuszki austriackie; uzbrojenie: szable kawalerskie wz.17.

Ulani 10 pułku, Białystok, 1920 r., wym. 13,8 x 8,8 cm, nr inw. MWB/D/1136; umundurowanie: bluza rosyjska, kurtka „ulanka”, czapki typu „maciejówka”; uzbrojenie: szable - polska kawaleryjska wz.17, polska kawaleryjska z lat 1919-1920.

7,92 mm rkm Browning wz.28, Polska, Warszawa, Państwowa Wytwórnia Uzbrojenia - Fabryka Karabinów, 1935 r., wym.: dł. - 111 cm, dł. lufy - 61 cm, waga - 9,5 kg, nr inw. MWB/3957; opis: Broń składa się z kolby drewnianej, komory zamkowej, zamka, mechanizmu spustowego, lufy częściowo żebrowanej, tłoka gazowego i przyrządów celowniczych. Na grzbiecie komory zamkowej wybite

oznaczenia: wizerunek orła, napis „R.K.M./wz.28/P.W.U.F.K./1935” oraz nr broni „8408 E”. Z lewej strony broni nad językiem spustowym wybite litery „P” i „C”, z prawej strony częściowo nieczytelny napis: „Broń ta należy do stu karabinów / maszynowych ofiarowanych przez pracowników / P.W.U. - F.K. w Warszawie...”. Broń maszynowa tego typu znajdowała się na wyposażeniu szwadronów 10 Pułku Ułanów i z pozytywnymi wynikami wykorzystywana była podczas działań wojny obronnej 1939 r.

Ul. H. Madzewicz, Białystok, 1921 r., wym. 13,6 x 8,5 cm, nr inw. MWB/D/1154; umundurowanie: bluza wojskowa rosyjska, czapka okrągła typu „maciejówka”; uzbrojenie: szabla rosyjska dragonńska wz.1881.

Legitymacja osobista Antoniny Borszczewskiej - żony st. wachm. Aleksandra Borszczewskiego, Białystok, 5 lipca 1932 r., wym. 12,3 x 8 cm, nr inw. MWB/D/1146.

Ułani 10 pułku, Grajewo, lata 1920-1921, wym. 13,7 x 8,8 cm, nr inw. MWB/D/1156; umundurowanie: płaszcze wojskowe, kożuszki, czapki okrągłe typu „maciejówka”, buty długie.

Żołnierze w mundurach wyjściowych, ok. 1920 r., wym. 13,6 x 8,4 cm, nr inw. MWB/D/1155, umundurowanie: kurtka kawaleryjska „ułanka” i kurtka mundurowa typu frencz, buty długie.

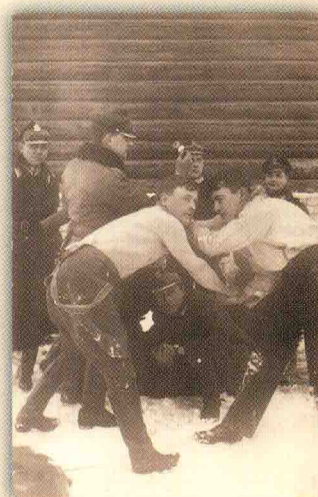
10 Pułk Ułanów Litewskich

7,92 mm kbk Mauser wz.29, Polska, Fabryka Broni w Radomiu, 1935 r., wym.: dł. całkowita -110 cm, dł. lufy - 60 cm, pojemność magazynka - 5 naboji; nr inw. MWB/1536; opis: Broń składa się z lufy, przyrządów celowniczych, komory zamkowej, zamka, mechanizmu spustowego, łoża, okucia kolby. Na komorze zamkowej wytłoczone: orzeł, pod nim napis „F.B./RADOM/1935”. Z lewej strony nad łożem wybite: numer broni „13566 P” oraz napis „wz.29”. Na ręczce zamkowej wybity napis „E 257”. Na wieczku pokrywy magazynka wybite: litera „B” i numer „5560”. Kolba posiada trzewik mocowany za pomocą dwóch śrub. Na nim wybite oznaczenia: cyfry „1” i „5” oraz numer broni „13566 P”. Kolba, łoże i nakładka drewniane. Karabinek tego wzoru był bronią bardzo dobrą, starannie wykonaną o dobrych osiągnięciach balistycznych, a wśród użytkowników cieszył się pozytywną opinią. Do kbk używano bagnetu wz.29, o jelicu z oczkiem do zakładania na lufę broni.

Legitymacja nr 1339 pułkowej odznaki pamiątkowej wydana na nazwisko Jana Górki, Białystok, 7 maja 1932 r., wym. 10,8 x 8,6 cm, nr inw. MWB/D/2206.

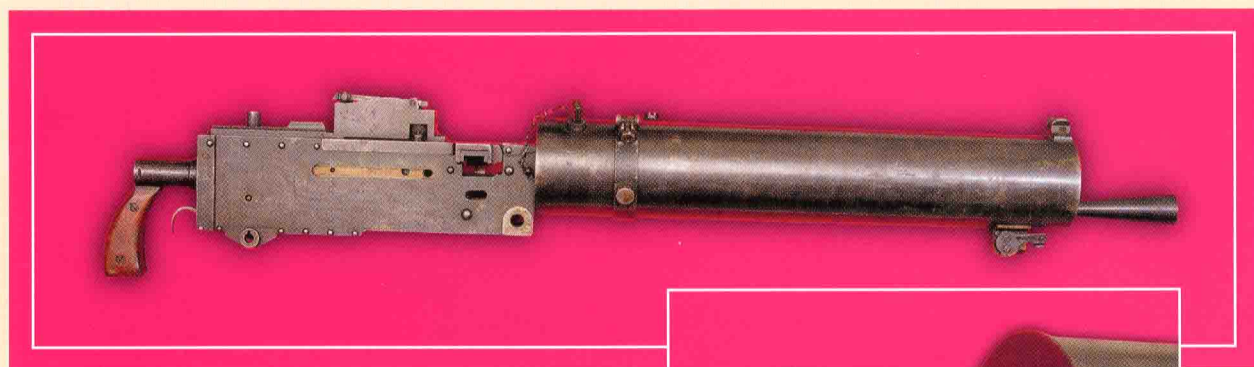
Ułani podczas ćwiczeń zimowych w koszarach, Białystok, lata 1923-1928, wym. 13,7 x 8,9 cm, nr inw. MWB/D/1157; umundurowanie: czapki - wz. 22, jedna okrągła typu „maciejówka”, płaszcze, kożuszki z wykładanym kołnierzem.

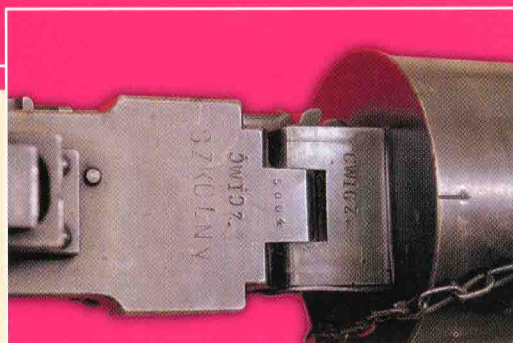
Grupa podoficerów i szeregowych, lata 1921-1923, wym. 11,7 x 16 cm, nr inw. MWB/D/1159; umundurowanie: kurtki - wz.19, typu frencz, kawaleryjska wz.19.

Ułan 10 pułku, Białystok, lata 1921-1924, wym. 13,4 x 8,8 cm, nr inw. MWB/D/1161; umundurowanie: kurtka typu frencz, spodnie bryczesy, buty długie z ostrogami, na lewej górnej kieszeni kurtki przypięta odznaka Dywizji Litewsko-Białoruskiej.

7,92 mm ckm Browning wz.1930 (wersja szkolna), Polska, lata 1931-1939, wym.: dł. całkowita – 120 cm, nr inw. MWB/1541; opis: Broń składa się z lufy, muszki, celownika, chłodnicy, wlewnika, komory zamkowej, chwytu, urządzenia spustowego, mechanizmu podniesień. Na komorze zamkowej wytłoczony napis „CWICZ.”, niżej numer „5004”, pod nim napis „CWICZ./SZKOLNY”, Z prawej strony komory zamkowej wybity numer „5004”. Na celowniku, od strony podstawy, znajdują się dwa oznaczenia: pierwsze „WwMg/42”, drugie nieczytelne. Brak podstawy trójnożnej.

Podoficerowie i szeregowi, lata 1921-1924, wym. 11,7 x 16,1 cm, nr inw. MWB/D/1160; umundurowanie: kurtki - wz. 19, typu frencz, kawaleryjska wz.19.

Dyplom za zajęcie 5 miejsca w biegu kolarskim plut. Aleksandra Łagody, Białystok, 23 lipca 1933 r., wym. 32 x 39 cm, nr inw. MWB/D/1172.

Ulan 10 pułku, Białystok, lata 1920-1922, wym. 13,8 x 8,9 cm, nr inw. MWB/D/1162; umundurowanie: kurtka typu frencz, spodnie bryczesy, czapka okrągła typu „maciejówka”, buty długie.

Grupa 6 ulanów w czasie pobytu w Grajewie, ok. 1923 r., wym. 13,8 x 8,9 cm, nr inw. MWB/D/1165; umundurowanie: kurtki- kawaleryjska wz. 19 „ulanka”, typu frencz, czapki – wz.22, okrągłe typu „maciejówka”; pierwszy z lewej wachm. Aleksander Borszczewski.

Dyplom za zwycięstwo w turnieju białardu plut. Aleksandra Łagody, Białystok, 1938 r., wym. 34,5 x 37 cm, nr inw. MWB/D/1173.

7,65 mm pistolet Frommer Stop wz.12, Austro-Węgry, Budapeszt, po 1912 r., wym. 11,5 x 16 cm, nr inw. MWB/3894; opis: Broń składa się z lufy, urządzenia spustowego i celowniczego, komory zamkowej, zamka, kurka, okładzin i magazynka. Na komorze zamkowej z lewej strony broni znajduje się wybity napis: „FEGYVERGYAR – BUDAPEST FROMMER – PAT. STOP CAL. 7,65 MM (32)”. Na szkielet z lewej strony nr broni „293244, a przy spuście litery „Sr” w kwadratowej ramce. Okładki drewniane koloru brązowego.

Grupa ulanów podczas przerwy w szkoleniu, lata 1923-1925, wym. 8,9 x 13,8 cm, nr inw. MWB/D/1163; umundurowanie: kurtki - kawaleryjska wz.19 „ulanka”, typu frencz, bluzy wojskowe, czapki – wz.22, okrągła typu „maciejówka”; uzbrojenie – szable rosyjskie wz.1881, polska kawaleryjska wz.17; wyposażenie – manierka. W ciemnej bluzie wachm. Aleksander Borszczewski.

Wachmistrz 10 Pułku
Ułanów Litewskich,
Grajewo, 1923 r., wym.
13,8 x 9 cm, nr inw.
MWB/D/1166; umun-
durowanie: kurtka typu
frencz, spodnie bryczesy,
buty długie z ostrogami.

Dyplom za zwycięstwo w turnieju szabli plut. Aleksandra Łago-
dy, Białystok, 1938 r., wym. 35 x 37 cm, nr inw. MWB/D/1174.

Kurtka mundurowa wz.36 st. wachmistrza, Pol-
ska, lata 1938-1939, nr inw. MWB/295; opis:
Kurtka z kołnierzem stojąco-wykładanym, za-
pinanym pod szyją. W części górnej dwie małe
kieszenie, w części dolnej dwie duże. Kieszenie
zapinane na małe, a kurtka na duże guziki mun-
durowe z orłem w koronie. Na naramiennikach
obszyta z białego galonu oznaka stopnia wojsko-
wego.

Plut. Aleksander Łagoda,
Białystok, przed 1939 r., wym.
5,8 x 3,8 cm, nr inw. MWB/
D/1176.

Ułani i strażacy w czasie kursu szko-
leniowego, Białystok, lata 1923-1934,
wym. 16,5 x 22,8 cm, nr inw. MWB/
D/1182.

St. ul. Romuald Hryniewiecki, Białystok, lata 1924-1934, nr inw. MWB/D/1183; umundurowanie: kurtka wz.19, spodnie bryczesy, pas, czapka wz.22; uzbrojenie: szabla rosyjska wz.1881.

Siodło kawaleryjskie wz.36, Polska, lata 1937-1939, wym. 40 x 70 cm, nr inw. MWB/675; opis: Składa się z terlicy, siedziska, tybinek, puślik i czapraka. Na siedzisku z lewej strony wytłoczona owalna pieczęć z napisem „P.Z.P.A.T.i R. WARSZAWA”. Do siodła przytroczone są: koc woj-skowy, szabla kawaleryjska wz.34 oraz dwie sakwy tylne.

Dyplom za zwycięstwo w biegu „Św. Huberta” plut. Aleksandra Łagody, Białystok, 7 listopad 1937 r., wym. 23 x 32 cm, nr inw. MWB/D/1175.

Kpr. Bernard Wasilewski, Białystok, 1938 r., wym. 9 x 6,4 cm, nr inw. MWB/D/1357; umundurowanie: kurtka wz.36 z przypiętymi odznakami – pułkową na lewej górnej kieszeni i Państwową Odznaką Sportową nad prawą górną kieszenią, czapka wz.35.

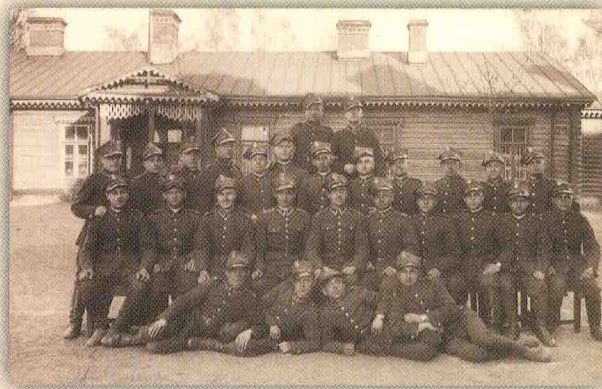
Sekcja rkm w czasie ćwiczeń polowych, przed 1930 r., wym. 8,7 x 13,4 cm, nr inw. MWB/D/1184; umundurowanie: polowe wz.19, furazerki; uzbrojenie: rkm Chau-chat wz.15, kbk Manlicher. Z lornetką w ręku kapral Romuald Hryniewiecki.

Wachm. Franciszek Krystek ze swymi dziećmi, Białystok, 1930 r., wym. 8,2 x 6,1 cm, nr inw. MWB/D/2187; umundurowanie wz.19 i wz.22.

Pluton zwiadowców konnych ze swym dowódcą wachm. Józefem Łopianeckim, Białystok, lata 1935-1938, wym. 9 x 14 cm, nr inw. MWB/D/1486; umundurowanie: kurtki wz.19 i wz.36, czapki wz.35.

Zaproszenie na obchody dziesięciolecia pułku adresowane do ppłk. Witolda Łady-Zabłockiego, 1929 r., wym. 18,5 x 12 cm, nr inw. MWB/D/1964.

Świadectwo ukończenia Szkoły Podoficerskiej karabinów maszynowych Jana Sosnowskiego, Augustów, 15 lipca 1935 r., wym. 41,6 x 29,6 cm, nr inw. MWB/D/1134.

Pluton ulanów podczas defilady w dniu święta pułkowego, Białystok, 8 maj 1933 r., wym. 8,6 x 13,7 cm; na czele defilady por. Ryszard Wiszowaty; depozyt w zbiorach Muzeum Wojska.

Bagnet do kbk Mannlicher wz.1895, Austro-Węgry, po 1895 r., wym.: dł. całkowita – 36 cm, szer. głowni – 2,3 cm, nr inw. MWB/4498; opis: Rękojeść ze stalową głowicą i zatrząskiem blokującym. Okładziny drewniane przytwierdzone do trzonu dwoma nitami na podkładkach. Jelec z pierścieniem, mocowany do trzonu dwoma nitami. Głownia jednosieczna, z wklęsłym zboczem i płaskim szlifem. Na progu tylnego płazu głowni litery „OE/WG”. Na jelicu wyryty numer „7948”. Pochwa stalowa, z gałką i dużym prostokątnym zaczepem. Na pochwie oznaczenia identyczne jak na bagnecie. Zabka z brązowej skóry, szyta i nitowana. Na odwrocie inicjały „JH”.

Żołnierze przy budowie kopca J. Piłsudskiego w Krakowie, 1937 r., wym. 8,8 x 13,9 cm, nr inw. MWB/D/1132; rozpoznani podoficerowie to: licząc od przodu wachm. Trochimiak, NN, wachm. Bilewicz, st. wachm. Jędryczak, wachm. Tokarczyk.

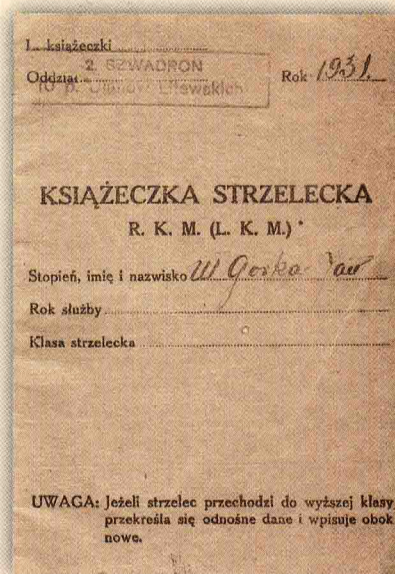
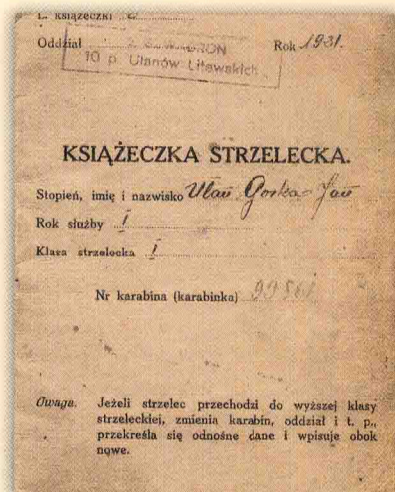
Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918-1921 st. wachm. Aleksandra Bor-szczewskiego, Polska, po 1928 r., wym.: średnica 3,5 cm, szer. wstążki 3,7 cm, dł. całkowita ze wstążką 9,5 cm, nr inw. MWB/2894; opis: Na awersie okrągłego medalu znajduje się wizerunek orła państwowego z krzyżem Orderu Virtuti Militari zawieszonym na szyi, po bokach orła daty 1918-1921, na rewersie - na środku napis „POLSKA/SWEMU/OBRONCY” w otoku dwudzielnego wienca dębowego, przewiązanego u dołu wstęgą. Wstążka – środek stanowi pionowy pasek niebieski szer. 12 mm (kolor Orderu Virtuti Militari), po bokach tego paska biegą paski symetrycznie rozmieszczone w następujący sposób: najbliżej czarny szer. 2 mm, następnie biały szer. 2 mm, po czym amarantowy koloru wstążki Krzyża Walecznych szer. 5 mm, następnie biały szer. 2 mm, obramowanie wstążki z obu stron paskiem niebieskim. Medal ustanowiony rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 21 września 1928 r.

2 szwadron przed budynkiem koszarowym, Białystok, 1922 r., wym. 17 x 22,8 cm, nr inw. MWB/D/3836; umundurowanie wz.19 i wz.22.

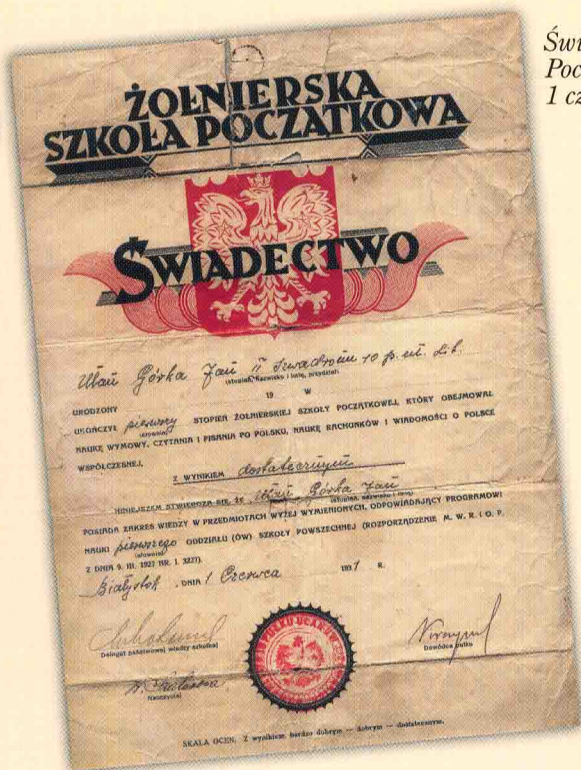
Książeczka strzelecka Jana Górki, Białystok, 1931 r., wym. 9,8 x 14 cm, nr inw. MWB/D/2204.

Książeczka strzelecka rkm (lkm) Jana Górki, Białystok, 1931 r., wym. 14,2 x 11,2 cm, nr inw. MWB/D/2205.

10 Pułk Ułanów Litewskich

Świadectwo ukończenia pierwszego stopnia Żołnierskiej Szkoły Początkowej przez Jana Górkę z 2 szwadronu, Białystok, 1 czerwca 1931 r., wym. 32 x 25 cm, nr inw. MWB/D/2207.

Defilada w dniu święta pułkowego. Poczet sztabowy prowadzi zastępca dowódcy pułku ppłk Józef Grad-Soniński, Białystok, 8 maj 1937 r., wym. 7,1 x 10,4 cm, nr inw. MWB/N/692; umundurowanie wz.35 i wz.36.

Szabla polska szeregowego kawalerii wz.1921, wym.: dl. całkowita – 94 cm, szer. głowni – 3,4 cm, nr inw. MWB/2510; opis: Szablę tego wzoru wprowadzono do uzbrojenia jednostek jazdy na podstawie rozkazu MSWojsk. z 12 kwietnia 1921 r. Rękojeść zamknięta, oprawa stalowa. Przednie ramię jelca zagięte pod kątem prostym dochodzi łukiem do głowicy, tylne ramię zakończone spłaszczoną wolutą. Jelec krzyżowo-kabłąkowy z wąsami, na prawym wąsie bity znak: litera „U”, a w niej cyfra „8”. Głowica wysunięta do przodu, nakryta kapturkiem przechodzącym w warkocz sięgający jelca. Trzon rękojeści drewniany, karbowany, koloru brązowego. Głownia stalowa, szlifowana w pojedyncze zboczce. Pióro obosieczne, sztych decentryczny. Na grzbiecie u nasady wybity numer broni „4559” oraz nieczytelny znak odbioru broni. Na wewnętrznej płazie u nasady sygnatura producenta broni „A.MANN/WARSZAWA”. Pochwa stalowa, polerowana, z jedną ryfką i pierścieniem.

Obchody święta pułkowego w koszarach garnizonowych, Białystok, 8 maj 1923 r., wym. 6,5 x 17,5 cm, nr inw. MWB/D/3097; w środku siedzi były dowódca pułku płk Walerian Jachimowicz.

Dowódca pułku płk Witosław Porczyński z żoną i kpt. Alfredem Voglem (oficer szwedzki na stażu w pułku), Białystok, 1937 r., wym. 6 x 8,8 cm; depozyt w zbiorach Muzeum Wojska.

Porucznik 10 Pułku Ułanów Litewskich, Polska, 1937 r., wym. 10,8 x 15,6 cm, nr inw. MWB/D/1902.

Partytura marszu pułkowego rozpisana na orkiestrę dętą, Londyn, 1958, wym. 35 x 28 cm, nr inw. MWB/D/3183.

Żołnierze przed kościołem garnizonowym, Białystok, 19 maj 1928 r., wym. 11,8 x 18 cm, nr inw. MWB/D/3084; umundurowanie: kurtki - podoficerskie wz.19, oficerskie wz.27, czapki wz.22, uzbrojenie ckm Schwarzlose wz.07/12.

Szabla polska szeregowego kawalerii wz.17, wym.: dl. całkowita - 97 cm, szer. głowni - 3,5 cm, nr inw. MWB/2492, opis: Szablę tego wzoru wprowadzono do uzbrojenia

w 1919 r. Rękojeść zamknięta, mosiężna. Jelec krzyżowo-kabłąkowy, z dwoma kabłąkami bocznymi. Głowica nakryta kapturkiem przechodzącym w warkocz sięgający jelca, z tłoczonym orłem w koronie. Na głowicy nakrętka w formie rozetki mocująca trzpień głowni. Trzon rękojeści drewniany, ukośnie karbowany. Głownia stalowa, szlifowana w pojedyncze zboczce, pióro jednosieczne, sztych przygrzbietowy. Na zewnętrznym płacie wybity numer broni „2619”, na wewnętrznym słabo czytelny znak przyjęcia na stan uzbrojenia armii: w kole napis „G.U.Z.A. - IX (Główny Urząd Zaopatrzenia Armii 1919 r.) oraz częściowo nieczytelna sygnatura producenta „G. BOROWSKI/WARSZ....”. Brak pochwy.

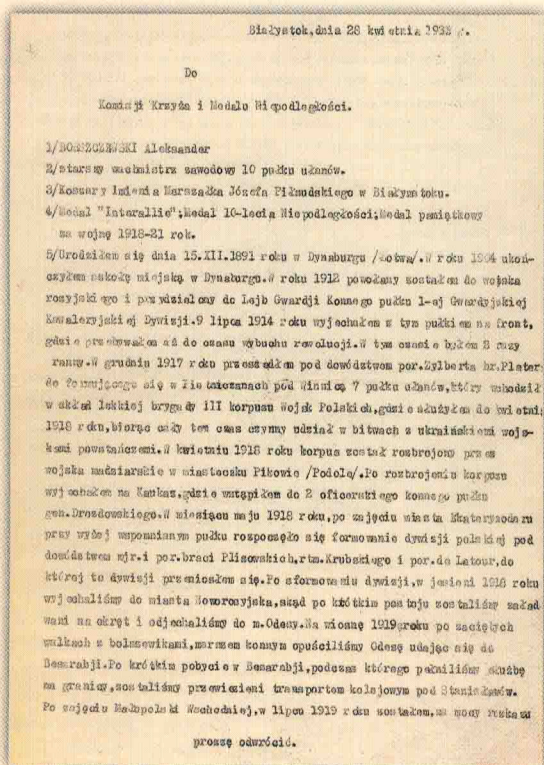

Ułani przed koszarową stajnią, Białystok, lata 1922-1926, wym. 14 x 9 cm, nr inw. MWB/D/001061; umundurowanie wz.19 i wz.22.

Poczet sztandarowy podczas defilady na ulicach miasta, Białystok, lata 1928-1935, wym. 8,3 x 11,2 cm, nr inw. MWB/N/694; umundurowanie wz.19, wz.27; na czele pocztu sztandarowego od lewej: por. Brzozowski, sztandarowy wachm. Karczewski i kpr. Wieczorek.

Pismo st. wachm. Aleksandra Borszczewskiego do Komisji Krzyża i Medalu Niepodległości, Polska, Białystok, 28 kwietnia 1933 r., wym. 29,7 x 21 cm, nr inw. MWB/D/1141; Po rozpatrzeniu wniosku Komisja przyznała mu odznaczenie o nr 17691.

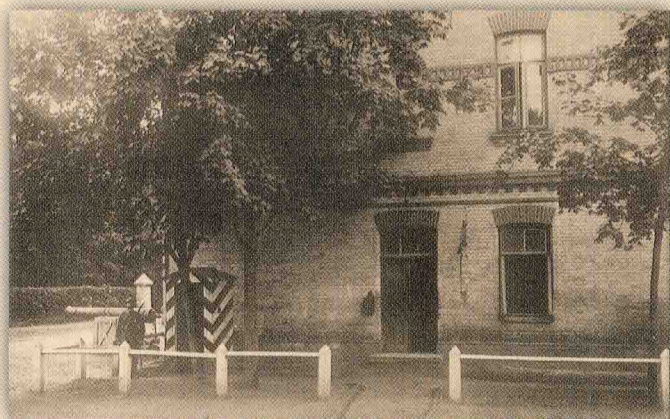
Legitymacja Medalu za Udział w Wojnie Obronnej 1939 Włodzimierza Czerepowicza, Polska, Warszawa, 29 lutego 1984 r., wym. 10,9 x 7,9 cm, nr inw. MWB/D/1688.

Medal Za Udział w Wojnie Obronnej 1939 r. st. wachm. Włodzimierza Czerepowicza, Polska, po 1981 r., wym.: średnica 4 cm, szer. wstążki 4 cm, nr inw. MWB/3323; opis: Na awersie okrągłego medalu znajduje się orzeł państwowy oraz napis „1939”, na rewersie – napis „ZA UDZIAŁ W WOJNIE OBRONNEJ OJCZYZNA”, między dwoma ostatnimi wyrazami dwa skrzyżowane miecze. Wstążka – na szarym tle pośrodku pas amarantowy szer. 9 mm, z białymi paskami szer. 3 mm po jego bokach. Medal ustanowiony przez Sejm PRL w dniu 3 lipca 1981 r.

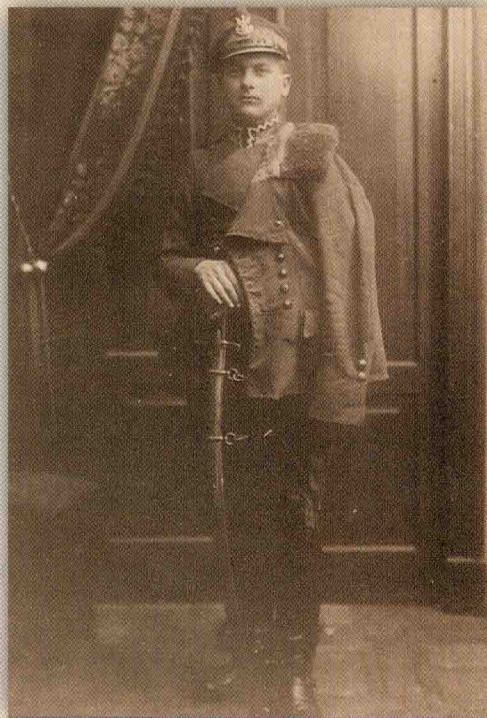
10 Pułk Ułanów Litewskich

Wartowania na terenie koszar pułkowych, Białystok, lata 1928-1938, wym. 8,9 x 14 cm; depozyt w zbiorach Muzeum Wojska.

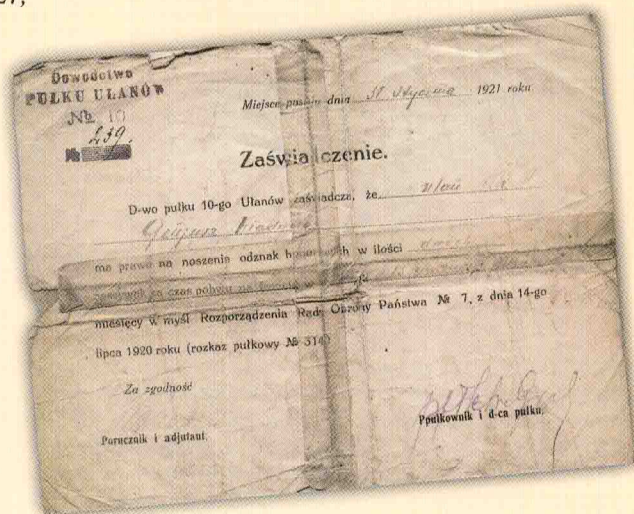

Plutony konne podczas obchodów Święta 3 Maja na Rynku Kościuszki, Białystok, 1930 r., wym. 8,8 x 13,8 cm, nr inw. MWB/N/1591; umundurowanie wz.19, wz.22, wz.27; uzbrojenie: karabinki, szable, lance.

Ul. P. Łodziński, Białystok, 1923 r., wym. 11,8 x 8,3 cm, nr inw. MWB/N/1613; umundurowanie wz.19, wz.22; uzbrojenie szabla polska wz. 21/22.

Zaświadczenie uprawniające ul. Władysława Genjusza do noszenia dwóch odznak honorowych wydane przez Dowództwo Pułku, Brańsk, 31 stycznia 1921 r., wym. 16,5 x 21 cm, nr inw. MWB/D/00585.

Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości st. wachm. Aleksandra Borszczewskiego, Polska, po 1928 r., wym.: średnica 3,5 cm, dł. całkowita ze wstążką 9,5 cm, szer. wstążki 3,8 cm, nr inw. MWB/2895; opis: Na awersie okrągłego medalu znajduje się wizerunek głowy z profilu Marszałka Józefa Piłsudskiego, na rewersie – wyobrażenie alegorii pracy - oracz z pługiem i daty „1918-1928”. Wstążka barwy jasnoniebieskiej. Medal ustanowiony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 września 1928 r.

Pluton trębaczy w szyku konnym, Białystok, 3 maj 1931 r., wym. 8,8 x 13,8 cm, nr inw. MWB/N/708.

Poczet sztandarowy z płtk. Józefem Grad-Sonińskim na czele, po 1930 r., wym. 8,8 x 13,8 cm; depozyt w zbiorach Muzeum Wojska.

Krzyż Niepodległości, Polska, lata 1930-1939, wym.: krzyż 4,2 x 4,2 cm, dł. ze wstążką – 11 cm, szer. wstążki 3,7 cm, nr inw. MWB/2010; opis: odznaka w kształcie krzyża równoramiennego, wykonanego z brązu pozłacanego. Ramiona o przekroju spłaszczonym ośmioboku, rozszerzonego na krawędziach, złączone na środku kwadratową tarczką. Na awersie ramiona krzyża pokryte czarną emalią, przedzieloną paskiem złotym, na którym umieszczono napis „BOJOWNIKOM NIEPODLEGŁOŚCI”. Na tracy środkowej stylizowany orzeł. Na rewersie cała powierzchnia krzyża złociona, bez emalii. Wstążka czarna z 3 mm paskiem czerwonym wzdłuż boków. Krzyż ustanowiony przez Prezydenta RP rozporządzeniem z dnia 29 października 1930 r.

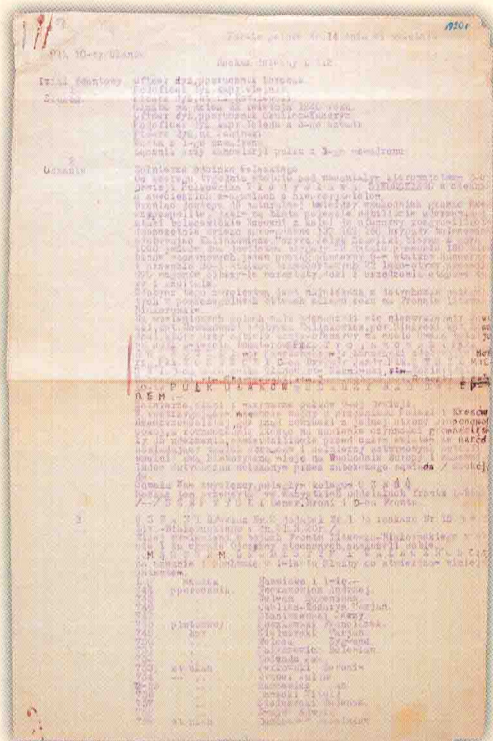

L I S T A S T R A T

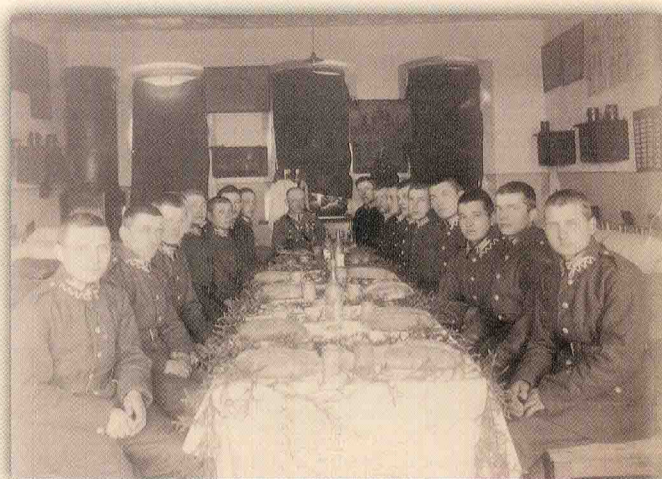
10-go Pułku Ułanów Litewskich

Nr.	Nazwisko i Imię	Stopień	Przedział	Miejsce śmierci	Data	Uwagi
1.	Bolesław Aleksander	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
2.	Adam Stanisław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
3.	Andrzej Władysław	"	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
4.	Adam K.	"	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
5.	Bułko Jan	st. rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
6.	Bolesław Henryk	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
7.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
8.	Bolesław Stanisław	st. rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
9.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
10.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
11.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
12.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
13.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
14.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
15.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
16.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
17.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
18.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
19.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
20.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
21.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
22.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
23.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
24.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
25.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
26.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
27.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
28.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
29.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął
30.	Bolesław Władysław	rotm.	5. szwad.	st. kol. Łomża	18.10.20	zginął

Lista strat bojowych, Polska, lata 1921-1939, wym. 21,5 x 35 cm, nr inw. MWB/D/0024. Odnaleziona została w mieszkaniu ks. Piotra Maziewskiego po jego śmierci w Białymstoku w 1991 r.

Rozkaz dzienny L.112 Dowództwa Pułku z 21 kwietnia 1920 r., Domowicze, wym. 35 x 23 cm, nr inw. MWB/D/2840.

Obiad Wielkanocny w izbie żołnierskiej, Białystok, 1928 r. wym. 12,8 x 17,9 cm, nr inw. MWB/N/1590; w środku siedzi dowódca pułku - ppłk Witostaw Porczyński; umundurowanie wz.19 i wz.27.

Oficerowie fińscy w czasie gościnnego pobytu w pułku, Białystok, 8 maj 1934 r., wym. 12,5 x 8,7 cm; depozyt w zbiorach Muzeum Wojska; w środku por. Franciszek Koprowski.

Wyjazd plutonu trębacz z terenu koszar, Białystok, lata 1930-1938, wym. 13,1 x 17,9 cm, nr inw. MWB/N/1584.

Szabla polska oficera kawalerii wz.1921/22, wym.: dł. całkowita – 92 cm, szer. głowni – 3,4 cm, nr inw. MWB/2507; opis: Rękojeść zamknięta, oprawa mosiężna. Jelec krzyżowo-kabłkowy z wążami. Przednie ramię jelca zagięte pod kątem prostym dochodzący łukiem do głowicy, tylne ramię zakończone spleśzczoną wolutą. Głowica wysunięta do przodu, nakryta kapturkiem przechodzącym w warkocz sięgający jelca. Trzon rękojeści drewniany, karbowany, obciągnięty czarną skórą, z opłotem z podwójnie skręconego drutu mosiężnego. Głownia stalowa, szlifowana w pojedyncze zbrocze. Pióro obosieczne, sztych decentryczny. Na grzbiecie wybite oznaczenia: numer broni „1077”, w kole litera „L” i orzeł. Na wewnętrznej płaszczyźnie u nasady sygnatury producenta: „A.MANN/WARSZAWA” i w owalu „AMA”. Pochwa stalowa, niklowana, z dwoma ryfkami i kółkami. Na asymetrycznej ostrodze pochwy numer broni „1077”, litera „L” w kole i znak producenta „AMA”.

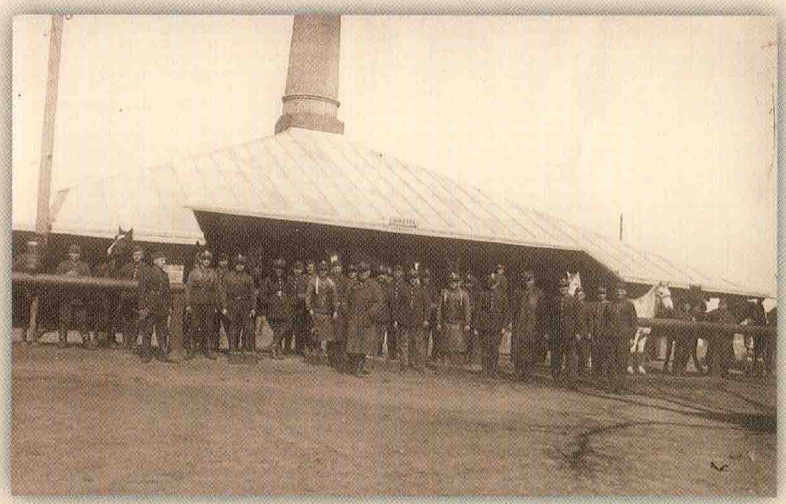

10 Pułk Ułanów Litewskich

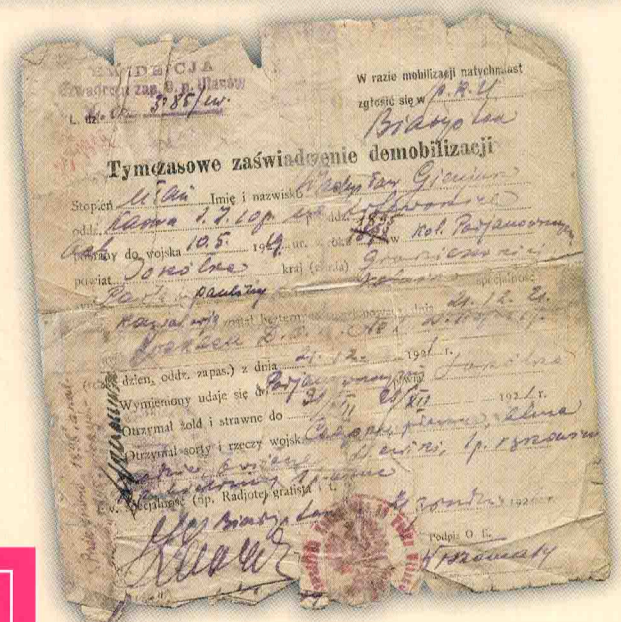

Grupa podoficerów przed kościołem garnizonowym, Białystok, 20 październik 1927 r., wym. 8,8 x 12,8 cm, nr inw. MWB/N/761; umundurowanie wz.19, wz.22, wz.24; stoją od lewej: kpr. Władysław Janicki, kpr. Bronisław Jaromski, kpr. Piotr Barabasz, wachm. Maksymilian Zarzycki, st. wachm. Franciszek Roszkowski, kpr. Walter Otto Berg, kpr. Stefan Sokolik, kpr. Jan Berbesz; klęczą: kpr. Jan Krajewski, kpr. Stanisław Hryniewiecki; leżą: kpr. Stanisław Sujkowski, st. wachm. Marian Trochimiak, plut. Stanisław Stępień, kpr. Paweł Otrębik.

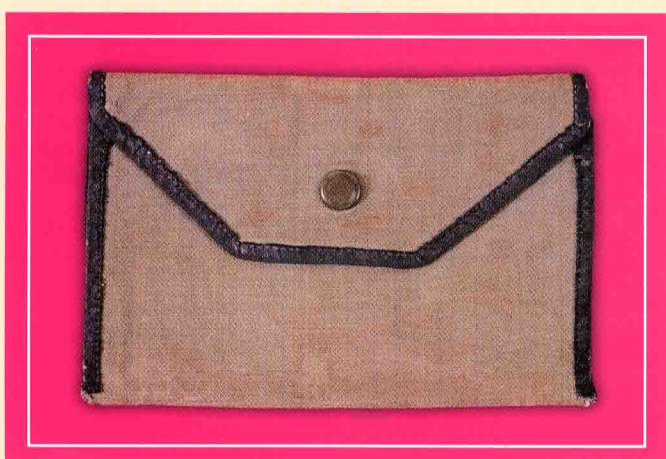
Kuźnia pułkowa, Białystok, lata 1928-1935, wym. 8,8 x 14 cm; depozyt w zbiorach Muzeum Wojska.

Fotografia ślubna Felicji Kolendo i wachm. Maksymiliana Zarzyckiego, Białystok, 27.04.1929 r., wym. 12,7 x 8,8 cm, nr inw. MWB/N/750.

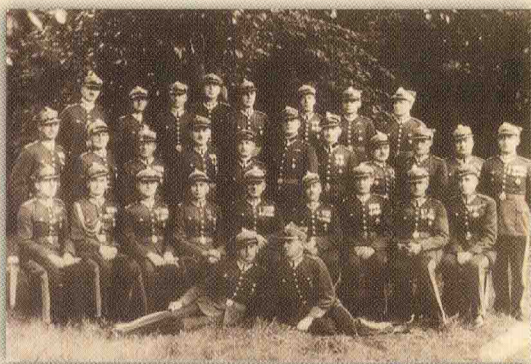
Tymczasowe zaświadczenie demobilizacyjne Władysława Genjusza wystawione przez Szwadron Zapasowy 10 Pułku Ułanów, Białystok, 21 grudnia 1921 r., wym. 14,9 x 15,8 cm, nr inw. MWB/D/00366

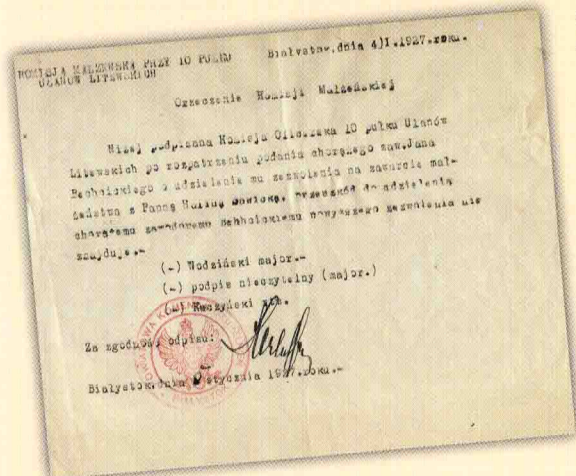
Portfel brezentowy st. wachm. Włodzimierza Czerepowicza, Polska, 1939 r., wym. 14 x 20 cm, nr inw. MWB/3322.

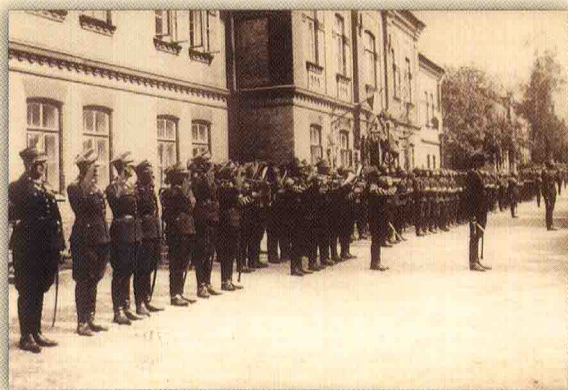
Grupa gości zaproszonych na uroczystości dziesięciolecia pułku, Białystok, 1929 r., wym. 8,8 x 11,6 cm, nr inw. MWB/N/678; umundurowanie wz.22, wz.27; siedzący od lewej: mjr Stanisław Stefan Wodziński, płk Walerian Stefan Jachimowicz (dowódca pułku w 1920 r.), płk Władysław Obuch-Woszczatyński (pierwszy dowódca i organizator pułku w latach 1918-1920), płk Terencjusz O'Brien de Lacy (dowódca pułku w latach 1921-1927), ppłk lek.wet. Ignacy Izidor Nowodworski, rtm. Feliks Maria de Rosset; drugi rząd od lewej: mjr Mieczysław Karol Dąbrowski, mjr Jarosław Michał Kaczyński, mjr dypl. Jerzy Jan Jastrzębski, por. Wiktor Adolf Jakubski (w cywilu), mjr Jan Witold Kerner, rtm. Andrzej Walerian Węclawowicz, por. NN; w trzecim rzędzie od lewej: rtm. Karol Wiktor Zawodziński, pan Sztukiel, por. Eugeniusz de Virion, por. Jerzy Bujalski, rtm. Zygmunt Mikołaj Ważyński, rtm. Jerzy Janusz Staniszewski.

Korpus oficerski 10 Pułku Ułanów Litewskich, Białystok, 1934 r., wym. 8,6 x 12,6 cm, nr inw. MWB/N/683; umundurowanie wz.22, wz.27; w górnym rzędzie od lewej stoją: rtm. Malsag, por. Marceli Cyryl Marcinkowski, ppor. Jan Karol Sochacki, por. Tomasz Dworzecki-Bohdanowicz, por. Tadeusz Józef Cichowski, por. Konstanty Kalinowski, por. Zbigniew Antoni Wroczyński, por. Brzozowski; w drugim rzędzie od lewej: por. Eugeniusz Zygmunt Majewski, por. Władysław Muszyński, por. Ryszard Wiszowaty, kpt. lek. wet. Stanisław Łukaszewicz, por. Stanisław Sylwester Bubnicki, kpt. dr Wacław Jaros, rtm. dypl. Ozyński, por. Stefan Anastazy Uchnast, chor. Tadeusz Biedrzycki, por. Napoleon Kostanecki; siedzący od lewej: rtm. Marian Okulicz-Kozaryn, rtm. Antoni Szczawiński, mjr Marian Korczak, mjr Jan Kallaur, płk dypl. Witostaw Porczyński, ppłk Józef Grad-Soniński (z-ca dowódcy pułku), mjr dr Otton Weldon, mjr Wiktor Feliks Arnoldt-Russocki, rtm. Mieczysław Gawryłkiewicz; w pozycji leżącej od lewej: ppor. Czesław Klimowicz, ppor. Szen-Wolski.

Odpis orzeczenia Komisji Matzeńskiej przy 10 Pułku Ułanów Litewskich adresowanego do chor. Jana Bechcickiego, Białystok, 5 stycznia 1927 r., wym. 17,8 x 22 cm, nr inw. MWB/D/1985.

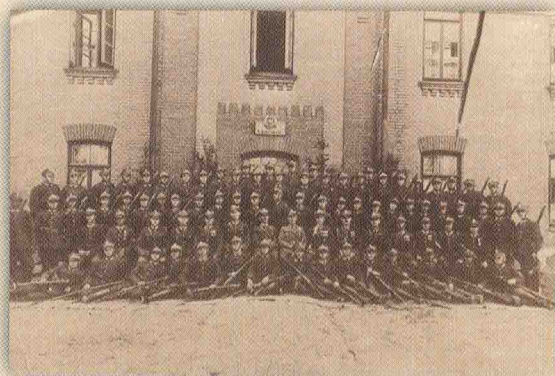
Niedzielny przegląd pododdziałów po nabożeństwie w kościele garnizonowym, Białystok, 1937 r., wym. 8,8 x 12,7 cm, nr inw. MWB/N/690; umundurowanie wz.35, wz.36.

7,92 mm karabin przeciwpancerny „UR” wz.35, Polska, lata 1938-1939, wym.: dł. całkowita – 176 cm, dł. lufy – 120 cm, nr inw. MWB/2641; opis: Broń konstrukcji polskiej produkowana od 1938 r. w Fabryce Karabinów w Warszawie. Posiadała zamek ślizgowo-obrotowy, ryglowany symetrycznie przez dwa rygły umieszczone w przedniej części trzonu zamkowego. Kurek posiada pierścień, który umożliwiał napięcie iglicy bez potrzeby otwierania zamka. W komorze zamkowej zastosowano ruchomy wyrzutnik, współdziałający z urządzeniem spustowym i będącym jednocześnie bezpiecznikiem chroniącym przed strzałem przy niedomkniętym zamku. Lufa wymienna z hamulcem wylotowym. Brak mechanizmu spustowego, dwójnogi, podajnik bez dna i sprężyny. Całość silnie skorodowana. Na komorze nabojeowej z lewej strony pod nakładką znajduje się wybity numer „9215”. Na komorze zamkowej z lewej strony wybity słabo czytelny numer „566”(?).

Korpus podoficerski przed kościołem garnizonowym, Białystok, 1936 r., wym. 8,2 x 11,2 cm, nr inw. MWB/N/786, umundurowanie wz.19, wz.35, wz.36; w górnym rzędzie stoją od lewej: Grabowski, kpr. Zalewski, plut. Edward Giszejter, wachm. Jędrzejewski, st. wachm. Edmund Wideryński, wachm. Józef Chłopecki, wachm. Antoni Wardawy, plut. Hipolit Laskowski, plut. Kamiński, wachm. Lucjan Bilewicz, wachm. Franciszek Backiel; w drugim rzędzie stoją od lewej: plut. Wasyl Tokarczuk, plut. Józef Gładzik, wachm. Władysław Karczewski, kpr. Guzowski, plut. Roman Telios, plut. Mieczysław Walesiuk, kpr. Sudakowski, plut. Wacław Grafowski; w trzecim rzędzie stoją od lewej: plut. Witold Olechowicz, wachm. Piotrowski, wachm. Konstanty Kragiel, st. wachm. Józef Nowak, wachm. Ignacy Nowicki, st. wachm. Mieczysław Harasimowicz, st. wachm. Krystek, plut. Kazimierz Kulakowski, wachm. Wincenty Szydłowski; w czwartym rzędzie siedzą od lewej: wachm. Antoni Pyzel, st. wachm. Bronisław Stanek, st. wachm. Stanisław Fabrycki, st. wachm. Feliks Jędrzyczak, chor. Marian Trochimiak, st. wachm. Aleksander Borszczewski, st. wachm. Hieronim Perkowski, st. wachm. Edward Derwiński, st. wachm. Józef Gałzka, st. wachm. Jan Kubiak; w piątym rzędzie od lewej: kpr. Lewkowicz, wachm. Władysław Dzieciol, plut. Czerwiński, wachm. Klaudiusz Legocki, plut. Walczak, plut. Jan Sawicki.

Żołnierze 4 szwadronu przed budynkiem koszarowym, Białystok, lata 1928-1934, wym. 8,3 x 11,7 cm, nr inw. MWB/N/539; umundurowanie wz.19, wz.22, wz.27.

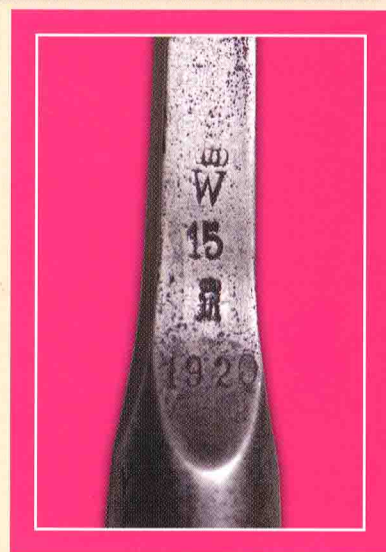
Korpus oficerski w czasie obchodów święta pułkowego, Białystok, 8 maj 1936 r., wym. 8,9 x 12,7 cm, nr inw. MWB/N/870; umundurowanie wz.27, wz.35; siedzący na ziemi od lewej: ppor. Jerzy Sarnecki, ppor. Władysław Michał Radzyński, ppor. Kazimierz Julian Domański, ppor. Zbigniew Antoni Chamski, ppor. Stanisław Lucjan Zdanowicz, siedzący na krzesłach od lewej: rtm. Mieczysław Gawrylkiewicz, rtm. Antoni Szczawiński, dr mjr Otton Weldon, ppłk Józef Grad-Soniński, płk dypl. Witostaw Porczyński, mjr Jan Kallaur, rtm. Eugeniusz de Virion, rtm. Napoleon Kostanecki, rtm. Antoni Paszkowski, stoją od lewej: por. Sznajder, chor. Tadeusz Biedrzycki, por. Zbigniew Antoni Wroczyński, por. Czesław Szadkowski, rtm. Władysław Abramowicz, rtm. Konstanty Kalinowski, rtm. Stefan Krzyżanowski, rtm. Franciszek Koprowski, por. Anatol Pierogorodzki, por. Władysław Muszyński, kpt. Marcei Midor (PKU Białystok), rtm. Majsner, w rzędzie górnym od lewej: por. Florian Berdowski, por. NN, por. rez. hr. Michał Stanisław Kossakowski, por. Tomasz Dworzecki-Bohdanowicz, por. Czesław Klimowicz, por. T. Domański, por. lek. wet. Józef Gabriel Wysokiński, por. Brzozowski, chor. Marian Trochimiak.

Zarys historii pułkowej opracowany przez Henryka Buszyńskiego w 1929 r., zbiory biblioteczne Muzeum Wojska, sygn. 6127.

Lanca niemiecka wz.1893 (na zdjęciu grot), Niemcy, po 1894 r., wym.: dł. całkowita – 319 cm, średnica rury – 2,8 cm, nr inw. MWB/1151; opis: na grocie lancy w pionowych kolumnach oznaczenia: 1) korona, litera „W”, cyfra „15”, korona, litera „M”, data „1920”, 2) napis „3./R.R.6.7.”;

a nad nim odwrócona do góry nogami liczba „37”; lanca tego typu używana często przez polską jazdę w wojnie polsko-bolszewickiej 1919-1920 r., w tym również przez 10 Pułk Ułanów Litewskich, którego organizujące się w 1918 i 1919 r. pierwsze szwadrony wyposażane były w większości w broń i umundurowanie produkcji niemieckiej.

Grupa oficerów w czasie tymczasowego postoju w Slonimiu, 1919 r., wym. 8,9 x 12,7 cm, nr inw. MWB/N/665; umundurowanie wz.17, wz.19.

Pluton konny 10 Pułku Ułanów, Pietkowo (?), 1919 r., wym. 8,7 x 12,6 cm, nr inw. MWB/N/872; umundurowanie: niemieckie wz.17, polskie wz.17.

2 szwadron przed wyjazdem na front, 1919 r., wym. 6 x 9 cm, nr inw. MWB/N/613; umundurowanie wz.17.

Ułani z II plutonu 1 szwadronu, Białystok, lata 1922-1925, wym. 8 x 12,6 cm, nr inw. MWB/N/1051; umundurowanie wz.19, wz.22.

Brązowy Medal za Długoletnią Służbę st. wachm. Aleksandra Borszczewskiego, Polska, po 1938 r., wym.: średnica 3,5 cm, dł. całkowita ze wstążką 9,3 cm, szer. wstążki 3,7 cm, nr inw. MWB/2893; opis: Na awersie okrągłego medalu wizerunek orła państwowego w otoku stylizowanego ornamentu oraz napis „ZA DŁUGOLETNIĄ SŁUŻBĘ”, na rewersie – rzymska cyfra „X” i gałązka laurowa. Wstążka koloru amarantowego z białym paskiem szerokości 1,1 cm, umieszczonym w środku. Medal ustanowiony przez Sejm RP ustawą z dnia 8 stycznia 1938 r.

Żołnierze 4 szwadronu liniowego, Białystok lub Grajewo, lata 1922-1925, wym. 8,8 x 12,7 cm, nr inw. MWB/N/715; umundurowanie wz.19, wz.22, większość żołnierzy ubrana w amerykańskie kurtki mundurowe.

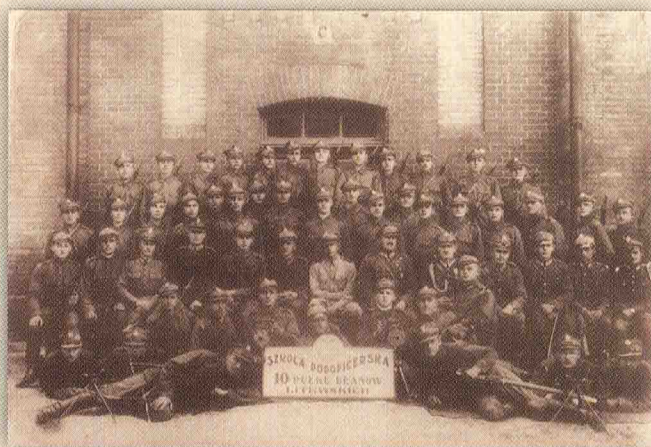

Żołnierze przed budynkiem koszarowym, Białystok lub Grajewo, lata 1922-1925, wym. 12,7 x 8,8 cm, nr inw. MWB/N/856; umundurowanie wz.19, wz.22, większość żołnierzy ubrana w amerykańskie kurtki mundurowe.

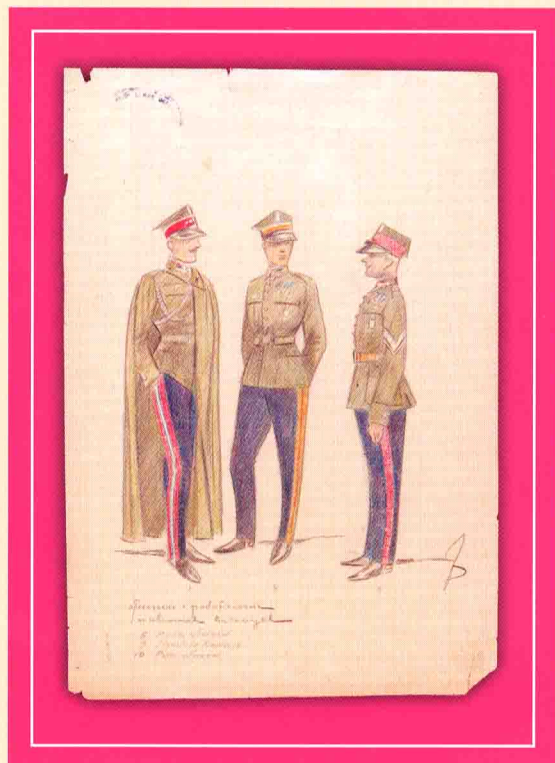
Przemarsz szwadronów ulicami Wilna, lata 1936-1938, wym. 7,9 cm x 11 cm, nr inw. MWB/N/ 633; umundurowanie: wz.36; uzbrojenie: kbk Mauser wz.29.

Akwarela „Oficerowie i podoficerowie 5 Pułku Ułanów Zastawskich, 9 Pułku Strzelców Konnych i 10 Pułku Ułanów Litewskich”, autor: Stanisław Jendrosz, Polska, lata 1950-1960, wym. 21 x 30 cm, nr inw. MWB/2958. Pierwszy z prawej podoficer 10 Pułku Ułanów Litewskich z Białegostoku.

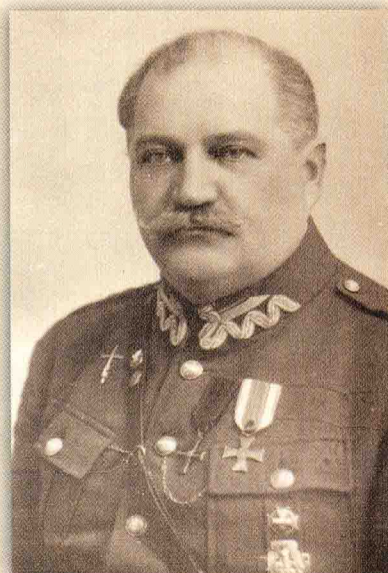

Kadra i absolwenci pułkowej Szkoły Podoficerskiej, Białystok, lata 1928-1933, wym. 8,2 x 12 cm, nr inw. MWB/N/545; umundurowanie wz.19, wz.22, wz.24, wz.27; uzbrojenie: rkm Chauchat wz.15, kbk Mannlicher, ckm Maxim wz.08.

Plk Terencjusz O'Brien de Lacy z kadrą podoficerską pułku przed kościołem garnizonowym, Białystok, 1927 r., wym. 7,7 x 11,6 cm, nr inw. MWB/N/508; umundurowanie wz.19, wz.22, wz.27.

Pierwszy dowódca i organizator pułku – plk Władysław Obuch-Woszczatyński, lata 1930-1935, wym. 13,3 x 9,2 cm, nr inw. MWB/N/538; umundurowanie wz.27.

Plk Walerian Stefan Jachimowicz – dowódca pułku w 1920 r., wym. 11,9 x 8 cm, nr inw. MWB/N/663; umundurowanie wz.19.

Płk Witosław Porczyński w otoczeniu żołnierzy z plutonu łącznościowego, lata 1928-1929, wym. 8,4 x 12,5 cm, nr inw. MWB/N/855; umundurowanie wz.19, wz.22, wz.27.

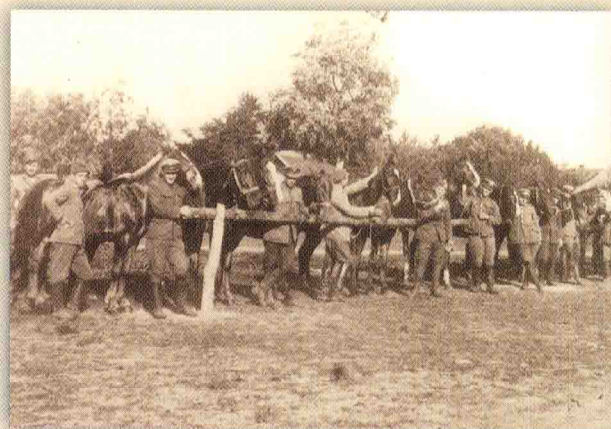
Leje skórzane kawaleryjskie wachm. Wacława Tokarzewskiego, Polska, 19 lipca 1937 r., wym. 29,5 x 70 cm, nr inw. MWB/2839; na dwóch zszytych kawałkach skóry znajdują się pieczęcie: a) „III” – w prostokącie, b) okrągła 10 Pułku Ułanów, c) okrągła DOK I, d) trójkątna wytwórni w Warszawie, e) w formie cyfr „1”.

Feliks Jędrzyzak (siedzący z lewej) z kolegami, Siemiatycze, 1919 r., wym. 9,2 x 6,3 cm, nr inw. MWB/N/596; umundurowanie: austriackie bluzy polowe, kożuszki, kurtka mundurowa „ulanka”, czapki wz.17 i wzoru angielskiego.

Tabory pułkowe w czasie postoju, 1920 r., wym. 8,8 x 12,7 cm, nr inw. MWB/N/783.

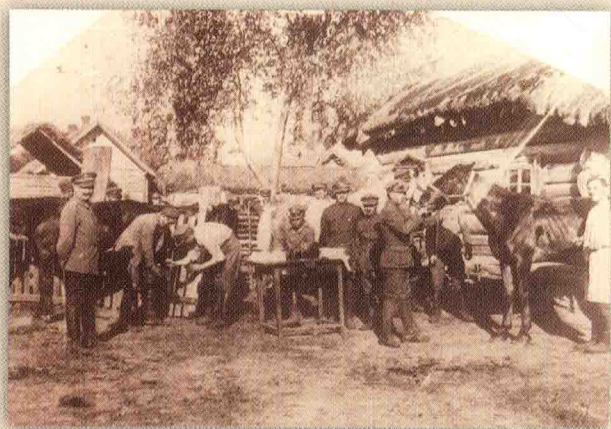
Obrządek koni w czasie przerwy w walkach na wschodzie, 1920 r., wym. 8,8 x 12,7 cm, nr inw. MWB/N/782.

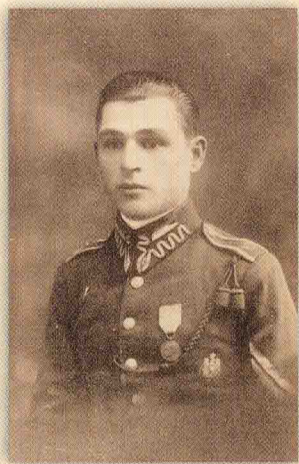
Patrol konny ulanów w czasie walk na wschodzie, 1920 r., wym. 8,2 x 11,2 cm, nr inw. MWB/N/865.

3 szwadron w czasie odpoczynku, 1919 r., wym. 8,8 x 12,7 cm, nr inw. MWB/N/666; umundurowanie: wz.19; siedzący na ławie pierwszy z lewej rtm. Jerzy Jan Jastrzębski – dowódca szwadronu, niżej siedzą: plut. Andrzejewski, ppor. Jerzy Staniszewski, st. wachm. Tadeusz Biedrzycki.

Przegląd rannych i chorych koni przez pułkowego lekarza, 1920 r., wym. 8,8 x 12,7 cm, nr inw. MWB/N/780, umundurowanie wz.19.

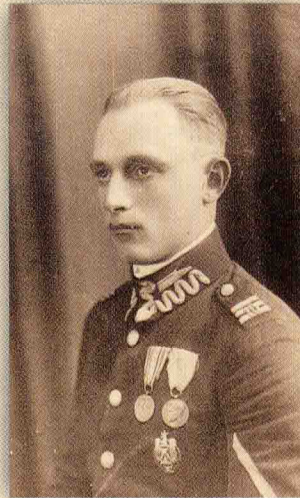
Wachm. Józef Łopianecki, Białystok, lata 1929-1935, wym. 10,8 x 6,9 cm, nr inw. MWB/N/503; umundurowanie wz.19.

Kpr. Kazimierz Kulakowski, Białystok, lata 1922-1935, wym. 10,5 x 8 cm, nr inw. MWB/N/540; umundurowanie wz.19.

Kawalerzysta 10 Pułku Ułanów, lata 1922-1927, wym. 14 x 9 cm, nr inw. MWB/N/579; umundurowanie wz.19, wz.22; uzbrojenie szabla polska wz.21/22.

Plut. Witold Olesiewicz, Białystok, lata 1928-1935, wym. 7,7 x 4,9 cm, nr inw. MWB/N/740; umundurowanie wz.19.

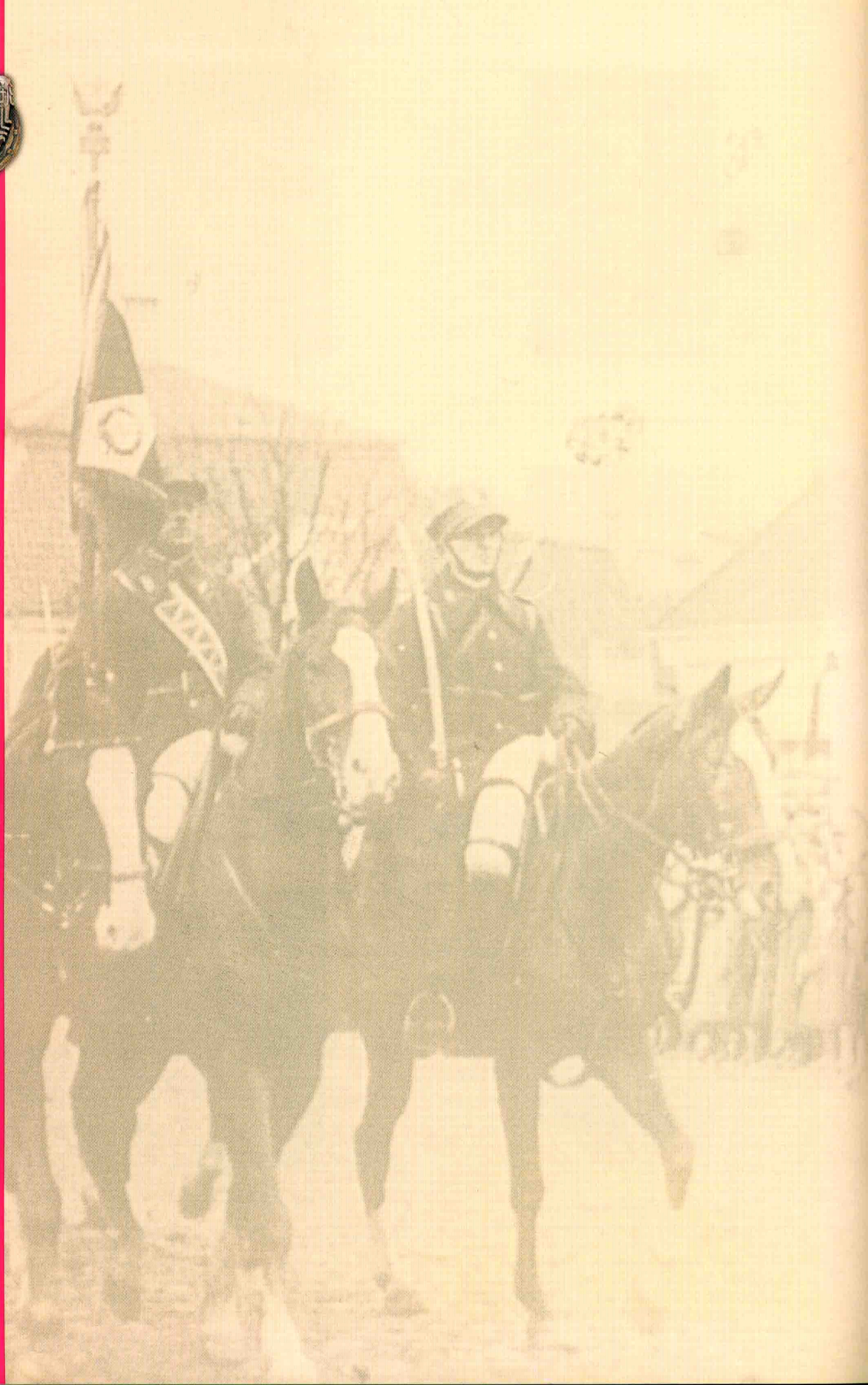
Kapral 10 Pułku Ułanów, lata 1921-1925, wym. 12,7 x 8,8 cm, nr inw. MWB/N/756; umundurowanie: kurtka wzoru amerykańskiego; odznaczenia: Order Virtuti Militari V klasy, odznaki pamiątkowe – Frontu Litewsko-Białoruskiego i Dywizji Litewsko-Białoruskiej.

Wachm. Ignacy Nowicki, Białystok, lata 1930-1935, wym. 12,2 x 8,3 cm, nr inw. MWB/N/548; umundurowanie: wz.19; odznaczenia: Krzyż Walecznych, Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918-1921, Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości.

10 Pułk Ułanów Litewskich

14 Dywizjon Artylerii Konnej

Odznaka oficerska Artylerii Konnej, mosiądz, emalia; 1922-1939 r., wym., 5 x 5 cm, nr inw. MWB/2677. Zatwierdzone rozkazem Ministra Spraw Wojskowych L. 9043/22 G. M. I. z dnia 20 maja 1922 r., projektu por. Witolda Grabowskiego. Symbolika odznaki nawiązuje do trzech okresów historycznych: Księstwa Warszawskiego (wizerunek Białego Krzyża Maltańskiego, którego kawalerem był hrabia Włodzimierz Potocki-fundator i dowódca baterii konnej z czasów Księstwa), Królestwa Polskie-

go (znak orła i skrzyżowanych armat, który w czasie Królestwa Kongresowego nosili na czapkach żołnierze artylerii konnej) i odzyskania niepodległości (szkarłatno-czarne barwy na proporczyku symbolizują krew przelaną w obronie Polski, wymieszaną z czarną ziemią). Na poziomych ramionach krzyża znajdują się daty: „1809-1918”. Na odwrocie na dolnym pionowym ramieniu wybito cyfrę „344”. 9 września 1922 r. odznakę pamiątkową otrzymał Naczelny Wódz Marszałek Józef Piłsudski.

Historia jednostki

Formowanie...

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku kolejnym zadaniem, jakie stanęło przed naszym krajem było wywalczenie granic i zorganizowanie ich obrony. Walki o granicę wschodnią prowadzone w latach 1918-1920 wymusiły tworzenie nowych jednostek wojskowych.

14 Dywizjon Artylerii Konnej (14 DAK) został utworzony 12 lipca 1920 r. w Górze Kalwarii. W jego skład weszły trzy baterie. 1 przybyła z Krakowa tzw. bateria Krakusów, powstała z zapasowej baterii 6 pułku artylerii polowej. Bateria rekrutowała się prawie wyłącznie ze studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego. W Górze Kalwarii zorganizowała się 2 bateria. 3 powstała z baterii alarmowej 18 pułku artylerii ciężkiej. Przybyła po zakończeniu obrony Twierdzy Modlin.

W sierpniu 1920 roku 1 bateria brała udział w obronie Warszawy. We wrześniu wchodząc w skład 9 BJ uczestniczyła w wyprawie za Słucz. 27 września walczyła pod Rohaczewem. Przeprowadzona akcja poważnie wstrząsnęła 44 DS. Ogniem posiadanej artylerii rozproszono jeden pułk. Pułk sowiecki został rozproszony, wzięto 350 jeńców, wielu rannych i zabitych. 2 października brała udział w walkach pod Ostróżkiem.

Dnia 27 kwietnia 1922 r. 1 bateria została przekazana do 10 DAK, a w jej miejsce sformowano nową baterię. Po-

dobnie było w 1924 roku, kiedy przekazano 2 baterię do 12 DAK. W tym samym roku rozwiązano też 3 baterię i odtworzono ją dopiero w 1937 roku w Ostrołęce, z 2 baterii 12 DAK.

Początkowo 14 DAK przyjął nazwę 9 Dywizjonu Artylerii Konnej. W czerwcu 1921 roku zmieniono ją na 8 Dywizjon Artylerii Konnej. Ostatecznie nazwa 14 Dywizjonu Artylerii Konnej została nadana w 1927 roku.

W białostockim garnizonie...

25 maja 1921 r. 14 DAK został przeniesiony z Przeworska do koszar carskich w Białymstoku, które adaptowano na potrzeby dywizjonu. Przyjęły one imię gen. Józefa Bema. Na terenie koszar znajdowały się następujące obiekty: brama wjazdowa z wartownią, budynek dowództwa dywizjonu, kasyno oficerskie, budynek, w którym mieściła się kantyna żołnierska, gabinet fryzjerski oraz świetlica; piętrowy budynek zajęła 1 i 2 bateria, w części piwnicznej znajdowała się kuchnia i stołówka, na zapleczu budynku sztabu znajdowały się warsztaty remontowe uzbrojenia; drewniana stodoła będąca magazynem pasz, magazyn mobilizacyjny, budynek parterowy z mieszkaniami dla najmłodszych wiekiem i stopniem oficerów i podoficerów; urządzenia lecznicze weterynaryjne i medyczne, działownie, w których stał sprzęt artyleryjski, stajnie dla koni

pociągowych i wierzchowych, budynek służb chemicznych i łączności, gołębnik dla gołębi pocztowych oraz zbiornik wodny zwany „stawem pionierskim”. W 1929 roku jeden z budynków przeznaczono na potrzeby Domu Oficerskiego dla rodzin kadry 14 DAK. Do 1939 roku w koszarach mieszkali i szkolili się żołnierze oraz kadra oficerska i podoficerska. Letnie szkolenie działonów i kanonierów we władaniu bronią białą oraz wołyżerką odbywały się na placu centralnym (obecnie boisko do gry w piłkę). Maneż zimowy znajdował się w miejscu obecnej hali sportowej funkcjonariuszy POSG. Na terenie koszar w 1937 roku odbyły się zawody konne „Militari”.

Artylerzyści posiadali swoją oznakę pułkową oraz szkarłatno-czarny proporczyk umieszczony na lancach w czasie boju i na patkach kołnierza przy umundurowaniu.

Rozkazem Ministra Spraw Wojskowych L. 9043/22 G. M. I. z dnia 20 maja 1922 r. zatwierdzono odznakę pamiątkową artylerii konnej projektu por. Witolda Grabowskiego.

Artyleria posiadała również swój marsz grany w czasie uroczystości wojskowych. „Marsz Artylerii Konnej” ułożony przez kapelmistrza 1 DAK-u kpt. Leona Cymermana, stał się wspólnym marszem dla wszystkich dywizjonów artylerii konnej. 14 DAK posiadał swoją orkiestrę, której kapelmistrzem w 1930 roku został ogn. Antoni Bartnicki.

14 Dywizjon Artylerii Konnej swoje święto pułkowe obchodził w dniu utworzenia pułku – 12 lipca.

W 1925 roku kadra jednostki założyła „Wojskową Spółdzielnię 8 Dywizjonu Artylerii Konnej w Białymstoku”. Jej celem było zaspokojenie gospodarczych i kulturalnych potrzeb przynależnych członków, czyli żołnierzy i ich rodzin. Spółdzielnia hurtowo zakupywała różne materiały, które przerabiała i wytwarzała nowe, aby

później odsprzedać je swoim członkom. Za uzyskane pieniądze zakładano czytelnice, biblioteki, wydawano pisma, urządzano odczyty, pogadanki oraz organizowano różnego typu rozrywki kulturalne.

1 września 1927 r. Minister Spraw Wojskowych zatwierdził statut Związku Jeździeckiego „Sport Konny”. Jego prezesem został płk Leon Dunin-Wolski. Siedzibą było dowództwo 1 DAK-u im. gen. Bema w Warszawie. Celem związku było m.in. doskonalenie oficerów w jeździe konnej, zachęcanie do używania koni szlachetnej krwi. Temu służyły organizowane corocznie, centralne zawody sportowe. Ustanowioną nagrodą był puchar przechodni artylerii konnej z żetonem. Wygrany dwa razy z rzędu przez oficera przechodził na własność dywizjonu.

W 1937 roku MSW zatwierdził nagrody za udział we współzawodnictwie o miano najlepszej baterii konnej: buńczuk dla mistrzowskiej baterii o zaprzęgu konnym (buńczuk wz.37) oraz proporzec dla mistrzowskiej baterii zmotoryzowanej.

Głównym zadaniem artylerii konnej było wzmocnienie oddziałów kawalerii. Z tego powodu jednostka ta wchodziła w skład związków taktycznych i operacyjnych kawalerii. 14 DAK podlegał kolejno: do 1921 roku 2 Pułkowi Artylerii Konnej, od 1921 do 1929 roku. 8 Brygadzie Jazdy, przemianowanej w 1924 roku. na 8 Brygadę Kawalerii, która wchodziła w skład 1 Dywizji Kawalerii w Białymstoku. Od 1929 roku został przydzielony do Brygady Kawalerii „Białystok”, która w 1937 roku zmieniła nazwę na Podlaską Brygadę Kawalerii. Pełen etat dywizjonu w 1939 roku wynosił 27 oficerów, 764 podoficerów i kanonierów oraz 902 koni.

Organizacja wewnętrzna 14 DAK przedstawiała się następująco:

- dowództwo dywizjonu z adiutanturą i plutonem sztabowym
- trzy baterie (każda po 4 działa)

- pluton łączności
- pluton gospodarczy i zaopatrzenia
- Szkoła Podoficerska (w okresie od października do lutego każdego roku)

Na wyposażeniu 14 DAK-u znajdowały się rosyjskie armaty polowe kalibru 75 mm wz.02/26. Każda bateria dysponowała sekcją ciężkich karabinów maszynowych typu Hotchkis, konstrukcji francuskiej, zamontowanych na taczankach. Dywizjon miał ich 6 sztuk. Na indywidualnym wyposażeniu żołnierza znajdował się: hełm francuski wz.15, później polski wz.31, szabla, kbk Mauser wz.98 z bagnetem. Każda bateria artylerii konnej posiadała również radiostację typu N2T, zamontowaną na taczankach łączności wz.36.

Dowódcy

- **ppłk Czesław Tabortowski**
– 1921 r.
- **mjr Stefan Dowbór**
– do kwietnia 1922 r.
- **ppłk Witold Majewski**
– do czerwca 1924 r.
- **ppłk Adam Sielicki**
– do maja 1926 r.
- **mjr Ludwik Kiok**
– do czerwca 1927 r.
- **ppłk Bruno Romiszewski**
– do stycznia 1931 r.
- **ppłk Włodzimierz Arwaniti**
– do listopada 1935 r.
- **ppłk Jan Kijowski**
– do czerwca 1938 r.
- **ppłk Tadeusz Żyborski**
– do końca działań wojennych

W wojnie obronnej 1939 r.

Dowódcy poszczególnych baterii w dniu 01.09.1939 r.:

- 1 bateria – kpt. Bronisław Przyłuski
- 2 bateria – kpt. Adam Gątkiewicz
- 3 bateria – kpt. Tomasz Skarżyński

Szlak bojowy 14 Dywizjonu Artylerii Konnej:

24.09.1939 – ogłoszenie mobilizacji.

27.08-01.09.1939 – zgrywanie baterii, rozpoznanie stanowisk ogniowych i urządzenie stanowisk obserwacyjnych. Jeden z działonów wziął udział w obronie Westerplatte.

01.09.1939 – Podlaska Brygada skoncentrowana była na płn. od Łomży w rejonie Wilamowo-Stawiski-Poryte-Jurzec. Tego dnia wieczorem 9 PSK wraz z 1 baterią otrzymał rozkaz przemarszu do okolic Szczuczyna, gdzie ostrzałem z karabinów bateria uzkodziła niemiecki samolot.

03/04.09.1939 – Podlaska BK zajęła podstawy wyjściowe do wypadu na Prusy Wschodnie w rejonie Milewo-Glinki.

04.09.1939 – o świcie 9 PSK wsparty przez 1 baterię uderzył na m. Brzóska Wielkie i wyrzucił nieprzyjaciela z lasu. Dalszy atak powstrzymał silny ogień broni maszynowej i artylerii wroga. W tym czasie reszta 14 DAK wspierała działania 5 P.Uł. ze stanowisk w rejonie wsi Glinki. Dzięki celnemu ogniovi prowadzonemu przez dwie baterie dywizjonu pułk zdobył wieś Sokół. Wkrótce opór wroga zatrzymał obie grupy w rejonie m. Kowalewo. Mimo to, 5 P.Uł opanował m. Klarheim (Długi Kąt), jednak pod naporem wroga musiano wycofać się. W wyniku silnego kontrataku Niemców w czasie walk poległ m.in. kpt. Gątkiewicz. Wobec nie osiągnięcia głównego celu (m. Biała), wieczorem rozpoczęto odwrót na podstawy wyjściowe do rejonu na północ od Stawisk.

05.09.1939 – odpoczynek i pogrzeb poległych. Dowództwo 2 baterii obejmuje por. Bolesław Domysławski.

- 08.09.1939** – uderzenie na Ostrów Mazowiecką i odwrót bocznymi drogami.
- 09.09.1939** – główne siły Podlaskiej BK dotarły do Broku i z marszu zaatakowały nieprzyjaciela. Po zakończonej walce wycofano się w kierunku wschodnim. Odwrót osłaniała swym ogniem 2 bateria.
- 10.09.1939** – 1 bateria odpiera niemiecki atak na 9 PSK pod m. Dmochy.
- 12.09.1939** – walki w rejonie szosy Szepietowo-Bielsk.
- 12/13.09.1939** – walki w rejonie Domanowa. W trakcie zajmowania przez oddziały pozycji wyznaczonych na postój ubezpieczony, czołgi niemieckie ostrzelały pułki oraz miejscowości Domanowo, Ząbki, Pietraszki. 1 bateria z otwartej pozycji zatrzymuje nieprzyjacielskie czołgi. Traci przodki i kilkunastu zabitych (m. Pietraszki). 3 bateria w walce traci dwa działa i uległa rozproszeniu. 2 bateria wycofuje się z dwoma działami, które później traci przy przejściu przez rz. Narew. Panika i chaos spowodowały, że Brygada i dywizjon przestają istnieć jako zwarte jednostki bojowe.
- 20.09.1939** – w Białowieży następuje reorganizacja części zebranej tam ka-

walerii z Podlaskiej i Suwalskiej BK (m.in. 4 i 14 DAK) i utworzenie Dywizji Kawalerii „Zaza”, której dowódcą został gen. Zygmunt Podhorski.

24/25.09.1939 – oddziały DK „Zaza” przekraczają Bug i maszerując na południe Polski, staczają pomyślne starcia z niemieckimi oddziałami na linii: Janów, Parczew, Kijany Bliższe i Dalsze.

26.09.1939 – DK „Zaza” łączy się z SGO „Polesie” gen. Franciszka Kleeberga.

01-05.10.1939 – udział żołnierzy 14 DAK w bitwie pod Kockiem.

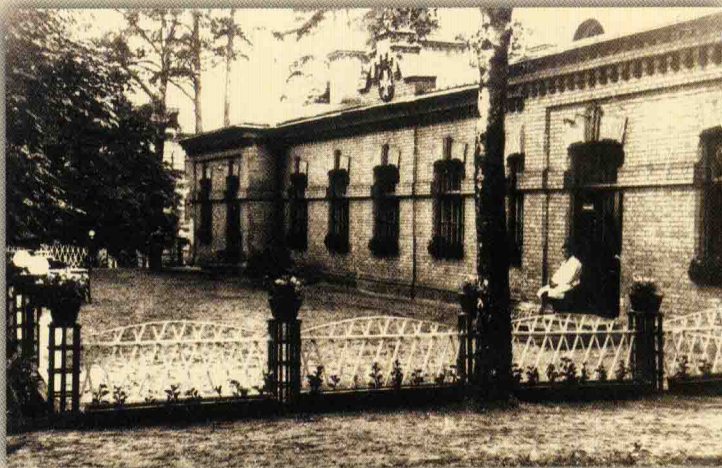
05.09.1939 – wobec braku amunicji i zaopatrzenia gen. Kleeberg podejmuje decyzję o kapitulacji. Ppłk Tadeusz Żyborski wraz ze swoimi podkomendnymi dostaje się do niemieckiej niewoli.

14 DAK istniał do 1939 roku, czyli 19 lat. W końcu 1971 roku z inicjatywy kpt. Wiktora Zahorskiego i st. ogn. Stanisława Kołodzieja zawiązał się Komitet Społeczny z byłych żołnierzy 14 DAK-u. Za cel postawił sobie upamiętnienie śmierci poległych żołnierzy we wrześniu 1939 roku.

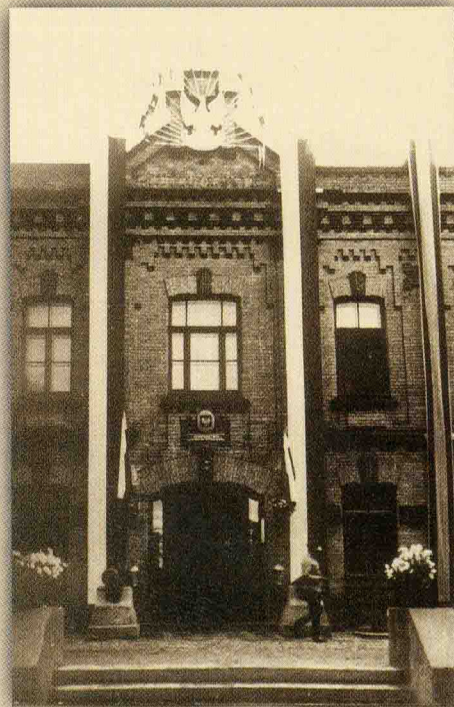
mgr Monika Kościukiewicz

Do opracowania tekstu wykorzystano:

1. *Dziesięć lat istnienia Artylerii Konnej*, Warszawa 1928.
2. *Kronika 14 Dywizjonu Artylerii Konnej*, nr inw. MWB/D/3888
3. Odziemkowski J., *Leksykon wojny polsko-bolszewickiej 1919-1920*, Warszawa 2004.
4. Szczepański K., *14 Dywizjon Artylerii Konnej*, Białystok 2004.
5. Zarzycki P., *Artyleria Konna w 1939 roku*, Warszawa 2007.

Budynek kasyna oraz zakładu fryzjerskiego, 1926-1939 r., wym. 9 x 14 cm, nr. inw. MWB/D/316-2-10-2.

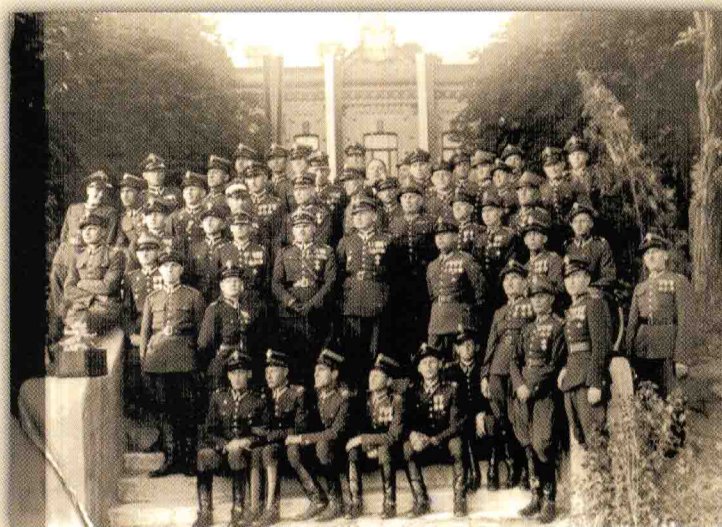
Budynek Dowództwa Dywizjonu, 1926-1939 r., wym. 9 x 14 cm, nr inw. MWB/D/316-2-10-3.

Przed budynkiem kasyna oficerskiego, 1926 r., wym. 8,6 x 11,7 cm, nr inw. MWB/D/3889.

Oficerowie przed dowództwem 14 DAK, 1927-1935 r., wym. 11,7 x 9,4 cm, MWB/D/3888. Ubrani w mundury i czapki wz.27 oraz bluzy letnie wz.26. Stoją od prawej: por. NN (siedzący), por. Ludwik Pyrowicz, mjr Michał Borek, por. Hieronim Myśliwski, ppor. Zbigniew Leer.

Kadra jednostki na tle budynku dowództwa w dniu przekazania obowiązków płtk. Tadeuszowi Zyborskiemu, 28.06.1938 r., wym. 1,7 x 9,2 cm, nr inw. MWB/D/3889. Kurtki mundurowe wz.36, czapki garnizonowe wz.35. (Płtk. T. Zyborski stoi po środku kadry, bezpośrednio za osobami siedzącymi).

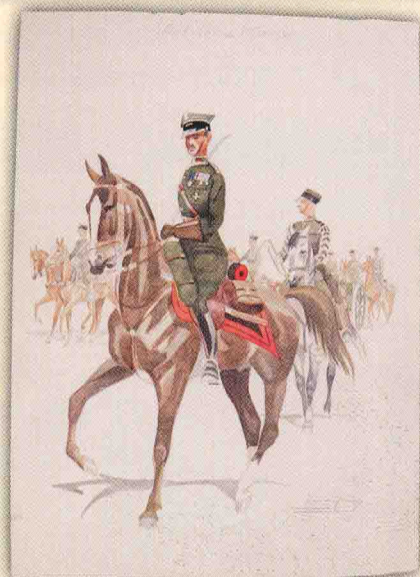

2 bateria. Obóz ćwiczeń Pohulanka k/Wilna, 01.06-15.07.1928 r., wym. 11,5 x 22,8 cm, nr inw. MWB/D/3889.

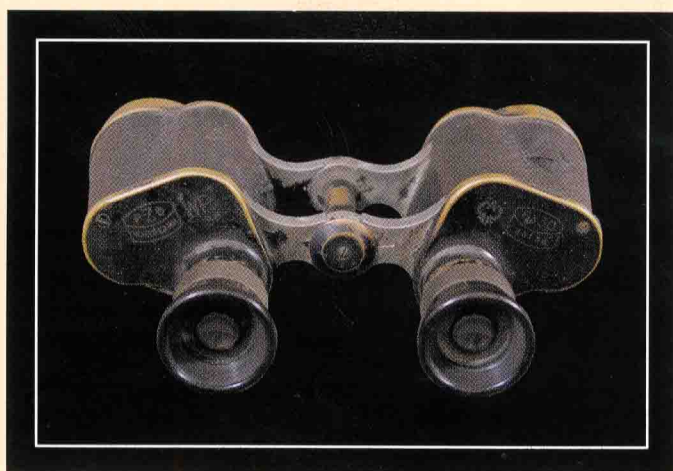
1 bateria. Obóz ćwiczeń Pohulanka k/Wilna, 1928 r., wym. 8 x 22,7 cm, nr inw. MWB/D/3889.

Stanisław Jendrosz, „Artyleria Konna”, papier, akwarela, 21.01.1945 r., wym. 34,6 x 24,5 cm, nr inw. MWB/2988.

I działon kpr. Sokółowskiego na ćwiczeniach pod Białymstokiem, 1938 r., wym. 13,2 x 18 cm, nr inw. MWB/D/3889. Płaszcz wz.19 oraz oficer w płaszczu wz.36, furazerki wz.23. Instruktorzy: ppor. Konieczko, plut. Babicki, kpr. Sokółowski.

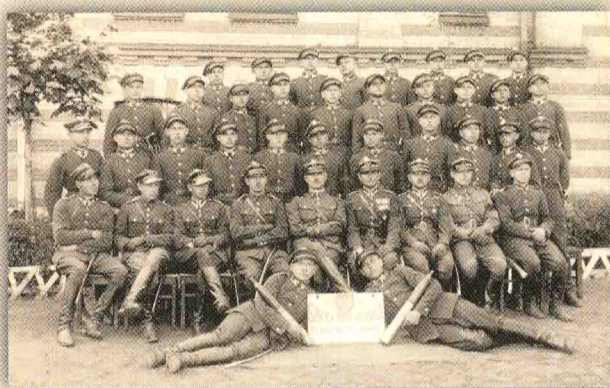
Lornetka pryzmatyczna, polowa, I poł. XX w., wym.: wys. 11,5 cm, szer. 17 cm, nr inw. MWB/1912. Oslona obiektywów, oś przegubu, osłona okularu wykonane z mosiądzu. Pozostałe elementy przegubu oraz obudowa z cynku. Lunetki okularów wykonane z bakelitu. Ścianki boczne osłonięte tworzywem chropowatym, koloru czarnego na podłożu płóciennym. Na prawej pokrywie górnej w zarysie w kształcie pryzmatu napis: „PZO WARSZAWA”, obok „WP”. Na lewej pokrywie górnej orzeł państwowy oraz w zarysie w kształcie pryzmatu napis: „6 x 30” / „35156”. Skala na pierścieniu dioptryjnym i na przegubie zamalowana czarną farbą. Mosiężne elementy pomalowane również czarną farbą. Na obudowie przymocowane dwa ucha do paska nośnego.

Świadectwo Szkoły Podoficerskiej 14 DAK wydane Antoniemu Kulisiewiczowi, 30 V 1936 r., wym. 41 x 29,3 cm, nr inw. MWB/D/552.

Odznaka szeregowego Dywizjonu Artylerii Konnej, mosiądz, srebro; 1922-1939 r., wym. 2 x 2 cm, nr inw. MWB/665.

Szkoła Podoficerska 14 DAK, 1927-1936 r., wym. 8,8 x 13,8 cm, nr inw. MWB/D/3889. Umundurowanie wz.19 i 27.

Elewi Szkoły Podoficerskiej 14 DAK wraz z instruktorem, 27.06.1928 r., wym. 9 x 11,7 cm, nr inw. MWB/D/3889. Kurtki mundurowe wz.19, czapki garnizonowe wz.22. Widoczny c.k.m. produkcji francuskiej Hotchkis. Na fotografii: kpr. Harasimowicz - instruktor, Romanowicz, Mazerski, Łazarczyk, Ogrodnik oraz Cudowski.

Szkoła Podoficerska 14 DAK, 1936-1939 r., wym. 13,2 x 18,4 cm, nr inw. MWB/D/3888. Umundurowanie wz.19 i 36, czapki garnizonowe wz.35.

Pptk dypl. Tadeusz Żyborski - ostatni dowódca 14 DAK, 1936-39 r., wym. 10 x 6,5 cm. Urodził się 17 lipca 1894 r. w miejscowości Rutki koło Sambrowa. W I wojnie światowej dowodził baterią moździerzy 300,5 mm i walczył w Belgii, Francji i we Włoszech. W II wojnie światowej po bitwie pod Kockiem dostał się do niewoli i przebywał w oflagu VII A w Murnau do kwietnia 1945 r. Po wojnie pracował pod nazwiskiem Heinrich Mayer jako tłumacz w norymberskim procesie nazistowskich zbrodniarzy wojennych. W grudniu 1946 r. powrócił do Polski. Zmarł 2 marca 1978 r. Był wielokrotnie wyróżniany i odznaczany min.: Krzyżem Walecznych, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Tysiąclecia, Orderem Orła Białego, Królewskim Orderem św. Sawy, Orderem Kambodży.

Mjr Józef Borowski, 1936-1939 r., wym. 14 x 9 cm. Kurtka mundurowa wz.36. Według pokojowej oraz mobilizacyjnej obsady personalnej szef 2 baterii.

Por. Jan Ilczuk, 1935-1939 r., wym. 9 x 6 cm. W latach 1923-1927 oficer 14 DAK (ówcześnie 8 DAK), w roku 1928 przeszedł do 10 DAK i został w nim aż do wojny.

Plut. Jan Rycz, z-ca puszkarzy, 1922-1936 r., wym. 8,5 x 6,3 cm. Kurka mundurowa wz.19, na lewej piersi: Medal Pamiątkowy Za Wojnę 1918-1921 oraz Medal Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości. Po lewej stronie: Państwowa Odznaka Sportowa i Odznaka Strzelecka.

Kpr. Władysław Weber, podoficer zaprzęgowy, 1927-1936 r., wym. 13,7 x 7,2 cm. Kurtka mundurowa wz.19. Na lewej piersi Medal Pamiątkowy Za Wojnę 1918-1921 oraz Odznaka Pamiątkowa Artylerii Konnej.

Kan. Kazimierz Grabowski, żołnierz 2 baterii, 1935-1936 r., wym. 9 x 6,3 cm. Kurtka mundurowa wz.36, czapka garnizonowa wz.35, nad prawą kieszeń Państwowa Odznaka Sportowa.

Fotografie pochodzą z Kroniki 14 Dywizjonu Artylerii Konnej, nr inw. MWB/D/3889.

Działo na terenie koszar, 26 V 1933 r., wym. 8,9 x 13,7 cm, nr inw. MWB/D/2312. Na zdjęciu widoczna armata rosyjska wz.1902/26 kal.75 mm oraz jaszczak amunicyjny. Żołnierze w letnich bluzach drelichowych wz.24 i czapkach furazerkach. Porucznik w bluzie letniej oficerskiej wz.26 i czapce garnizonowej wz.27. Na ogonie armaty siedzi ogn. Kazimierz Młott.

Manewry jesienne, 1924-1939 r., wym. 6,3 x 9 cm, nr inw. MWB/D/3889. Umundurowani: letnie bluzy drelichowe wz.24, furazerki, czapki garnizonowe.

Odjazd transportem PKP z Białegostoku na poligon w Leśnej k/Baranowicz, 1924-1936 r., wym. 9 x 12 cm, nr inw. MWB/D/3889. Letnie bluzy drelichowe wz.24, furazerki, czapki garnizonowe. Na fotografii kpr. Weber, Mazerski, Romanowicz i kanonierzy baterii łączności.

We wsi Łuzki k/Łukowa Podlaskiego, 1931 r., wym. 6 x 8,5 cm, nr inw. MWB/D/3889. Umundurowanie: letnie bluzy drelichowe wz.24, furazerki i czapki garnizonowe.

Maska przeciwgazowa produkcji polskiej R.S.C. w pokrowcu metalowym, 1930-1935 r., wymiary: całkowita wys. maski z przodu - 20 cm, śr. komory zaworu wydechowego - 10,8 cm oraz wys. - 2 cm, wys. pochłaniacza - 5,5 cm, śr. pochłaniacza - 9,8 cm, wys. puszek 23 cm, śr. puszek 12 cm, nr inw. MWB/344. Na części twarzowej maski z lewej strony napis: „S.W.W.S.P. 1930”, z prawej pieczęć okrągła z napisem „11/30 r” oraz druga z napisem „Pc”. Maska połączona z komorą zaworową z odcisniętą pieczęcią podłużną z napisem: „W.W.S.P. , N°...-1931 r.”. Na pochłaniaczu pieczęć podłużna z napisem: „W.W.S.P. N° 2-I-1931 r.” oraz w pieczęci okrągłej „Pc”. Puszka blaszana z wieczkiem, wewnątrz wieczka „Sposób użycia maski” z odcisniętym napisem w kolorze czerwonym: „Marz 1935”.

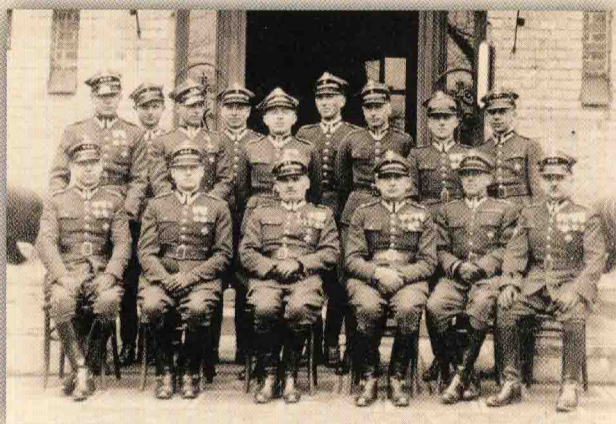

Czapka rogatywka podporucznika dywizjonu artylerii konnej wz.35, wym.: długość boku denka - 18 cm, obwód - 60 cm, wysokość otoku - 6 cm, nr inw. MWB/3634. Czapka wykonana z tkaniny czesankowej koloru khaki, otok sukienny barwy czarnej, daszek fibrowy, czarny, okuty blachą. Na podszewce przyszyty i zabezpieczony folią napis: „PRZYBORY WOJSKOWE I WYTWÓRNIA CZAPEK A. JUCHOWSKI”. Z boku nakreślona ołówkiem cyfra „7”.

Na placu ćwiczeń w koszarach, 1927 r., wym. 8,8 x 13, 6 cm.

Dowódca i oficerowie przed Dowództwem Dywizjonu, 1937 r., wym. 9 x 13,5 cm. Kurtki mundurowe wz.36, czapki garnizonowe wz.35. Siedzą od lewej: kpt. Tadeusz Cichoszewski, kpt. Plotkowik, płtk. Kijowski Jan, mjr Michał Borek, kpt. Płosa, kpt. Adam Gątkiewicz. Stoją od lewej: kpt. Bronisław Przyluski, ppor. Antoni Borysewicz, por. Wiktor Zahorski, ppor. Hyży Leon, kpt. Ludwik Pyrowicz, ppor. Tomasz Lerchenfeld, por. Witold Korbel, por. Huhn, kpt. N.N.

Oficerski Rajd Zimowy 300 km – 3 dni, 1933 r., 9 x 13 cm. Uczestnicy: rtm. Waśniewski – 1 szwadron pionierów, kpt. Leonid Jarnowiecki – 14 DAK, ppor. Wiktor Zahorski – 14 DAK.

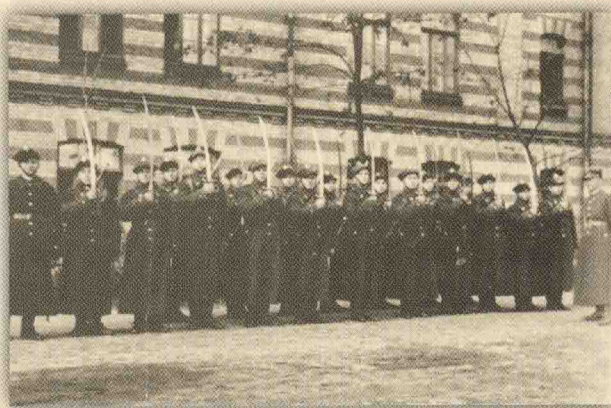
Dowództwo 14 DAK na granicy Prus Wschodnich. Walki Wrześniowe 1939 r., wym. 9 x 13,5 cm. W środku – płtk. T. Żyborski, z lewej – kpt. Paulo de Gilva i por. Markiewicz.

Fotografie pochodzą z Kroniki 14 Dywizjonu Artylerii Konnej, nr inw. MWB/D/3889.

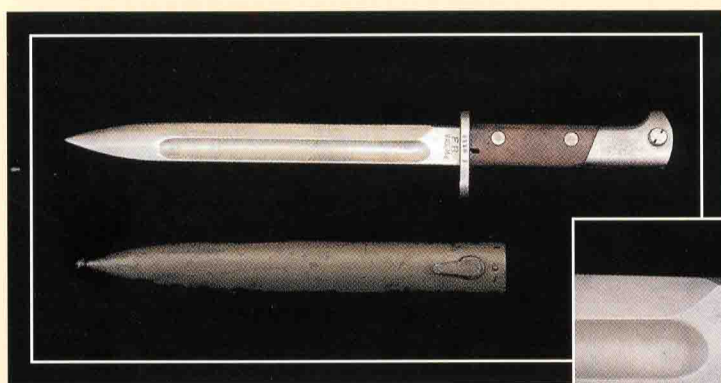
Szabla pruska artylerii konnej M-1848 z pochwą, wym. całkowity 92 cm, szer. głowni 3,1 cm, nr inw. MWB/2579. Opis: głownia stalowa, lekko zakrzywiona, na nasadzie po stronie zew. pod wąsem wybito nazwę producenta: „E. P. Hörster, Solingen”. Na grzbiecie nasady wybito koronę, pod nią litera „W” niżej „13”, w niewielkim odstępie poniżej znak elipsy a po nią przekreślony znak „X”. Rękojeść zamknięta, z kabłąkiem przednim załamany u dołu pod kątem prostym łączący się z jelcem. Krzyż jelca prosty, tylne ramię zakończone leżką. Warkocz kapturka ma dwa boczne skrzydełka przymocowane do okładek trzonu rękojeści, wykonanych z masy plastycznej, prążkowane. Pochwa stalowa z jedną ryfką i nieruchomym kółkiem oraz wystającym trzewikiem.

Defilada żołnierzy 14 DAK, 1922-1936 r., wym. 8,4 x 13 cm, nr inw. MWB/D/2834. Żołnierze ubrani w płaszcze ogólnowojskowe, na głowach czapki garnizonowe, uzbrojeni w karabiny, szable, bagnety do kbk, prowadzą przy boku konie bez jeźdźców tzw. „luzaki”. Konie w pełnym rynsztunku bojowym.

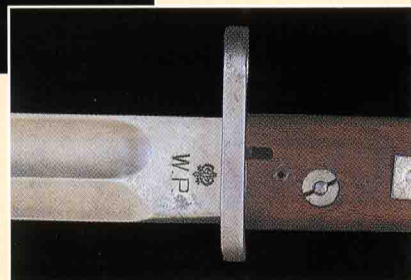
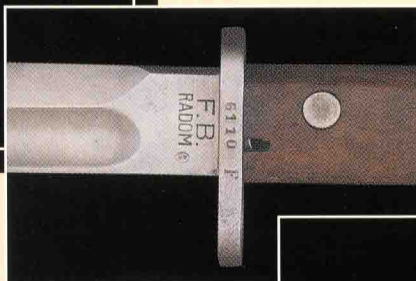

Warta honorowa Szkoły Podoficerskiej 14 DAK w święto Wielkiejnocy. Dowódca warty kpr. Frankowski, 1939 r., wym. 13 x 18,5 cm, nr inw. MWB/D/3889.

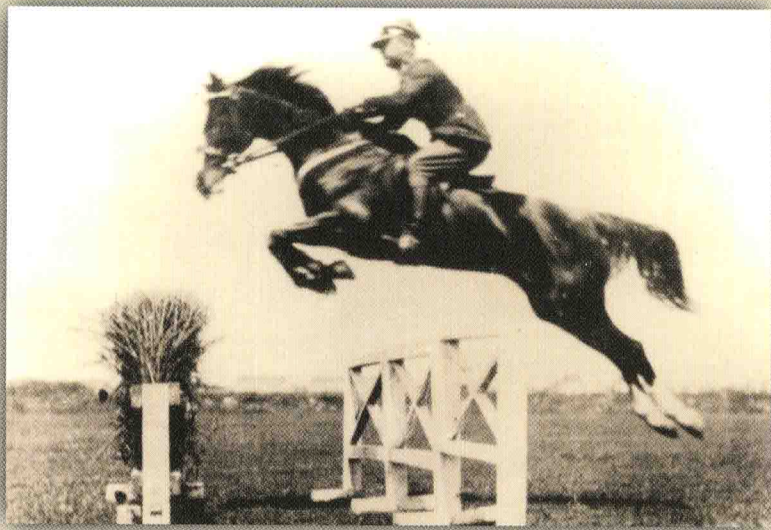

Bagnet wz.29, będący na wyposażeniu artylerii konnej, 1933-1939 r., wymiar całkowity: 40 cm, szer. głowni: 2,5 cm, nr inw. MWB/1621.

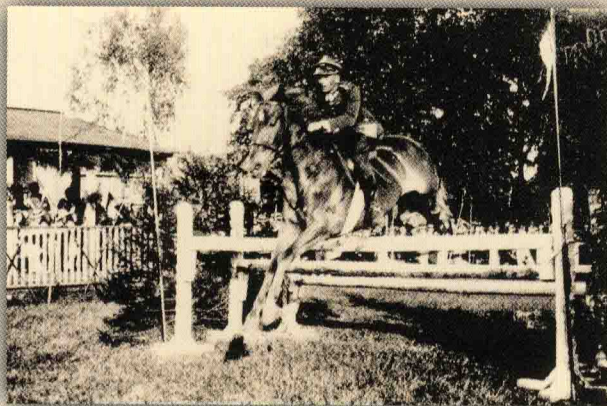
Głownia stalowa, płazy głowni z obustronnym progiem szlifowanym w bruzdę. Na zew. progu głowni wytłoczono markę: „F.B” / „RADOM”, obok w owalu znak odbioru wojskowego: „D” poniżej „2”. Na wew. progu głowni orzeł państwowy, a pod nim skrót „W. P”. Rękojeść składa się z trzonu, okładek drewnianych i głowicy z zatraskiem blokującym. Głowica z wyfrezowanym wypustem do osadzenia na karabinie. W okładzinach i trzonie kanał wyciora. Na trzonie zaraz pod wypustem wytłoczono znak słońca. Jelec stalowy z pierścieniem na lufę karabinu, na zew. stronie numer i seria bagnetu: „6110 F”. Pochwa stalowa z przylutowanym owalnym zaczepem do żabki, zakończona gałką.

Por. Jan Ilczuk w skoku przez przeszkodę, 1923-1927 r., wym. 9 x 13,5 cm.

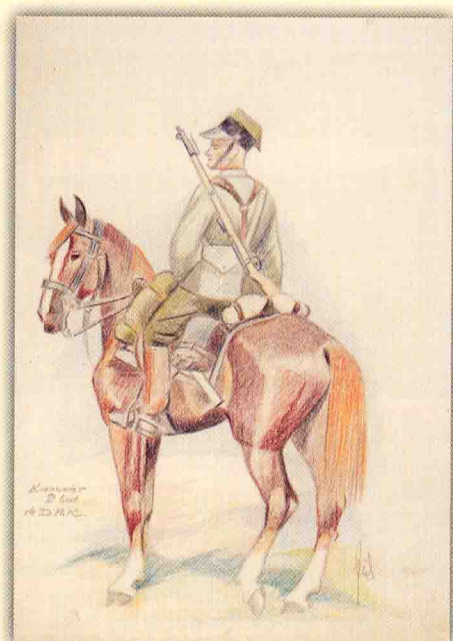

Zawody hippiczne w 14 DAK. Ppor. W. Zahorski w skoku przez przeszkodę, 1927-1936 r., 8,9 x 13,2 cm.

Zawody konne „Militarii Armii” na terenie koszar 14 DAK. Bieg terenowy. Rozstanie się z koniem, 1937 r., wym. 9 x 12,7 cm.

Dyplom dla 14 DAK za zdobycie nagrody przechodniej Szefa Departamentu Brygady Kawalerii Białostok w zawodach konnych, 1935 r., wym. 29,6 x 37,5 cm, nr inw. MWB/D/3244.

Stanisław Jendrosz, „Kanonier 2 baterii 14 D.A.K.-u”, papier, pastele, lata 40. XX w., wym. 30 x 21 cm, nr inw. MWB 2974.

Fotografie pochodzą z Kroniki 14 Dywizjonu Artylerii Konnej, nr inw. MWB/D/3889.

Zawody hippiczne w 14 DAK. Wręczenie nagród zwycięzcom, 1932 r., wym. 9 x 13,5 cm. Kurtki mundurowe wz.19 i 27, czapki garnizonowe wz.27.

Widzowie zawodów konnych „Militarii Armii”, 1937 r., wym. 9 x 12,9 cm.

Puchar kryształowy - nagroda przechodnia 14 DAK w konkursie hippicznym oficerów, lata 20. XX wieku, wymiary: śr. podstawy 16 cm, śr. kielicha 20 cm, wysokość 26,8 cm, nr inw. MWB/4352. Na brzegu kielicha mosiężny okrąg z wygrawerowanym napisem: „NAGRODA PRZECHODNIA 14 DAK KONKURS HIPPIKZNY OFICERSKI”. Puchar ustanowiony przez „Towarzystwo-Sport Konny”. Zdobyty wielokrotnie przez kpt. Adama Gątkiewicza, dowódcę 2 baterii 14 DAK.

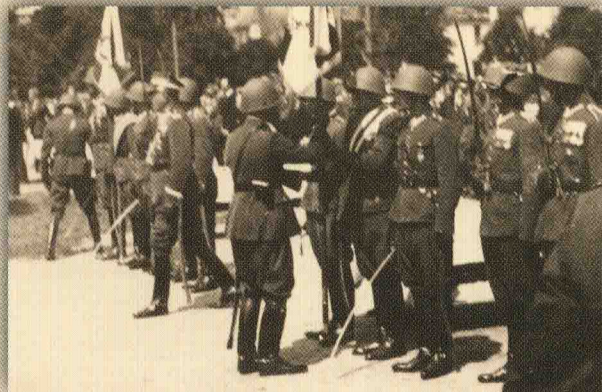
Dyplom 14 DAK nadany Franciszkowi Zachowiczowi w dniu święta dywizjonowego, 1930 r., wym. 24 x 31 cm, nr inw. MWB/D/135.

Fotografie pochodzą z Kroniki 14 Dywizjonu Artylerii Konnej, nr inw. MWB/D/3889.

Wbijanie gwoździ do drzewca. Marszałek Edward Rydz-Śmigły oraz ks. Arcybiskup Romuald Jałbrzykowski, 1937 r., 9 x 13 cm, nr inw. MWB/D/3889.

Wręczenie sztandarów jednostkom Artylerii, 1937 r., wym. 9 x 13,5 cm, nr inw. MWB/D/3889.

Sztandar 14 Dywizjonu Artylerii Konnej - strona główna, po 1938 r., wym. 9,3 x 11,8 cm, nr inw. MWB/N/947.

Sztandar - strona odwrotna, po 1938 r., wym. 9,3 x 11,8 cm, nr inw. MWB/N/946.

14 DAK otrzymał sztandar od społeczeństwa miasta Białegostoku w 1937 r. Uroczystość wręczenia odbyła się w Wilnie 3 lipca 1938 r. Sztandar wyświęcił biskup Józef Gawlina, a wręczył gen. dyw. Edward Rydz-Śmigły. Funkcję sztandarowego pełnił st. ogn. Jerzy Celler. W czasie walk wrześniowych, kiedy oczekiwano kapitulacji padł rozkaz spalania sztandaru. Ze sztandaru zostały zdjęte niektóre znaki oraz orzeł. Złożono je do kasy pancерnej i zakopano na głębokość 80 cm w lasu koło wsi Potulice (gm. Krzywiczki, pow. Chełm Lubelski)

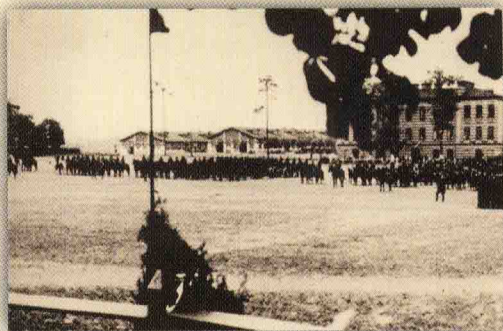
Defilada 14 DAK, na czele z Pocztą Sztandarowym po wyświęceniu sztandaru, 1938 r., wym. 9,2 x 14 cm, nr inw. MWB/D/3889. Umundurowanie wz.36, hełmy wz.31.

Hełm polski wz.31, 1931-1939 r., wym. dł. – 28,5 cm, szer. – 23 cm, wys. – 17 cm, nr inw. MWB/00146. Powierzchnia zew. malowana lakierem „Salamandra”. Wewnątrz hełmu są: wykładzina składająca się z trzech skórzanych wkładek z językami i dziurami do sznurowania, metalowa obręcz, poduszki wypełnione słomą, dwa metalowe zaczepy na pasek oraz stempel firmowy „LUDWIKÓW”, pod nim liczba „37” i „35”, wizerunek orła oraz litery „WP”.

Dyplom 10-lecia Artylerii Konnej kaprala Franciszka Zachowicza, 1928 r., wym. 33 x 39,5 cm, nr inw. MWB/D/116.

Święto 14 DAK. Dywizjon na placu w czasie Mszy św., 12.07.1935 r., wym. 9,1 x 13 cm.

Święto Pułkowe. Defilada w galopie, 12.07.1935 r., wym. 8,9 x 13,1 cm.

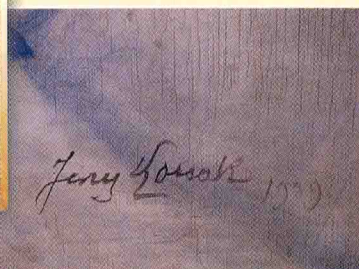
Po Mszy św. przed połowym ołtarzem, 1927-1936 r., wym. 9 x 14 cm. Umundurowanie, kurtki mundurowe wz.19, 27 oraz kurtki letnie polowe.

Msza św. polowa na terenie koszar w dniu Święta Pułkowego, 12.07.1933 r., wym. 7 x 8,8 cm. Kurtki mundurowe wz.19 i 27.

Jerzy Kossak „Oddział konny”, płótno, olej, 1939 r., wym. 100 x 70 cm, nr inw. MWB/300

Fotografie pochodzą z Kroniki 14 Dywizjonu Artylerii Konnej, nr inw. MWB/D/3889.

St. ogm. Stanisław Kołodziej z 14 DAK, 1936-1939 r., wym. 8,7 x 6 cm, nr inw. MWB/D/3889.

Urodził się 24 października 1894 r. w Niegorzynie pow. Rapczyce w Małopolsce. W lipcu 1914 r. został powołany do wojska austriackiego. Po przeszkoleniu rekruckim wysłany na front pod Dęblin. Przebywał na froncie: Kraków i Karpaty skąd wzięty został do niewoli rosyjskiej. W 1917 r. uciekł z niewoli i po 2-miesięcznym urlopie zdrowotnym wysłany został na front włoski, do armii rezerwowej austriackiej jako instruktor K. M., gdzie przebywał do rozpadu Austrii. 1 listopada 1918 r. wstąpił jako ochotnik do I pułku artylerii polowej Legionów. Brał udział w obronie Lwowa, marszu na Kijów i we wszystkich bitwach, w których uczestniczył I PAPL do zawieszenia broni. 23 czerwca 1921 r. zostaje przeniesiony do 8 DAK-u, który w 1927 r. przemianowany został na 14 DAK. Do wybuchu wojny w 1939 r. w wojsku był starszym ogniomistrzem na stanowisku kierownika Warsztatów Puzkarskich. Brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. W roku 1946 aresztowany za udział w AK a potem WiN. W 1955 r. został zwolniony. Zmarł 30 stycznia 1978 r.

Kpt. Adam Gątkiewicz, 1927-1936 r., wym. 13 x 9 cm, nr inw. MWB/N/2504.

Urodził się 24 grudnia 1902 r. w Pokrzywnicy, pow. Łęczycki. Po wybuchu wojny polsko-bolszewickiej został wcielony do 3 Pułku Piechoty Legionów i przez dwa lata walczył na froncie, biorąc udział w bitwach w Polsce i na Białorusi, łącznie ze zdobyciem Mińska. W 1925 r. otrzymał przydział do 8 Dywizjonu Artylerii Konnej w Białymstoku. W tej jednostce służył nieprzerwanie do 1939 r. pełniąc funkcje od dowódcy plutonu do dowódcy 2 baterii. W latach 1931 oraz 1937-1939 pełnił obowiązki adiutanta dowódcy dywizjonu. Na swym koncie miał wiele osiągnięć w sporcie jeździeckim, w tym największe - zdobycie nagrody ufundowanej przez Prezydenta RP w konkursie hippicznym oficerów artylerii konnej w Warszawie 15 października 1933 r. W 1939 r. w związku z prowadzoną mobilizacją zrezygnował z pełnienia obowiązków adiutanta dowódcy dywizjonu i mianowany został dowódcą 2 baterii artylerii konnej. Poległ 4 września 1939 r. pod Kowalewem.

Kurtka mundurowa wz.36 kpt. A. Gątkiewicza z 14 DAK, lata 1937-39, nr inw. MWB/336. Na kołnierzu naszyty wężyk oficerski oraz szkarłatno-czarny proporczyk. Nad lewą górną kieszenią baretki odznaczeń: Krzyż Walecznych, Krzyż Zasługi, Medal Pamiątkowy Za Wojnę 1918-1921, Medal 3-go Maja, Medal Za Długoletnią Służbę. Na prawym rękawie naszyte 4 odznaki za służbę frontową, jeden „kął” za pół roku, tu za 2 lata służby na froncie.

Grób kpt. A. Gątkiewicza, wym. 9,5 x 6,6 cm. Fotografię wykonano w latach 1945-1970, MWB/D/3889.

ZESPÓŁ PAMIĄTEK PO STANISŁAWIE KOŁODZIEJU

1. Kurtka mundurowa wz.36, 1937 r., nr inw. MWB/4279. Na kołnierzu wężyk podoficerski, na naramiennikach dystynkcje st. ogniomistrza z obramowaniem karmazynowym.

2. Krzyż Walecznych typu kawalerskiego, 1920-1923 r., wym. 4,2 x 4,2 cm, nr inw. MWB/4270. Krzyż Walecznych ustanowiony został rozporządzeniem Rady Obrony Państwa w dniu 11 sierpnia 1920 r. Krzyż bitý z brązu. Na ramionach awersu rozłożony napis: „NA-POLUCHWAŁY-1920”, tarcza środkowa z wizerunkiem orła państwowego. Rewers: wieniec z liści wawrzynu przedzianny mieczem obosiecznym, na ramionach poziomych napis: „WALE-CZNYM”.

3. Krzyż Zasługi Brązowy ze wstążką, ok. 1923-1938 r., wym. 4 x 4 cm, nr inw. MWB/4271. Ustanowiony na mocy ustawy z dnia 23 czerwca 1923 r. Na awersie środku krzyża w wieniec laurowym litery „RP”. Rewers gładki. Wstążka amarantowa z niebieskim paskiem.

4. Medal Pamiątkowy Za Wojnę 1918-1921, ok. 1930 r., wym. śr. 3,5 cm, nr inw. MWB/4274. Ustanowiony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 21 września 1928 r. Pomysłodawca: oficer WP Artur Oppman, projekt: kpt. Antoni Dziedzicki. Medal wybity w miedzi. Na awersie wizerunek państwowego orła w koronie z krzyżem Virtuti Militari zawieszonym na szyi, po bokach orła daty: „1918” / „1921”. Na rewersie: „POLSKA/ SWEMU/ OBRONCY”, w otoku dwudzielnego wienca dębowego, przewiązanego u dołu wstęgą. Wstążka w kolorze: niebiesko-biało-amarantowo-czarnym.

5. Srebrny Medal Za długoletnią Służbę, 1938-1939 r., wym. śr. 3,5 cm, nr inw. MWB/4273. Przysługiwał po 20 latach służby. Na rewersie rzymska cyfra XX. Wstążka amarantowa z podłużnym białym paskiem po środku.

6. Brązowy Medal Za Długoletnią Służbę, 1938-1939 r., wym. śr. 3,5 cm, nr inw. MWB/4272. Ustanowiony ustawą sejmową dnia 8 stycznia 1938 r., przysługiwał po 10 latach służby. Awers: wizerunek państwowego orła w koronie, w otoku stylizowanego ornamentu zwieńczonego kłosami zboża, w półokręgu napis: „ZA DŁUGOLETNIĄ SŁUŻBĘ”. Rewers: rzymska cyfra X pod nią gałązka wawrzynowa. Wstążka amarantowa z białym pasem.

7. Łotewski medal „Par Latwiju 1918-1928”, 1928-1939 r., wym. śr. 3,5 cm, nr inw. MWB/4269. Medal bitý w brązie. Awers: żołnierze w mundurach, z karabinami w rękach, w tle budynki i zachodzące słońce, napis na dole drobnymi literami: „ZIM.STROMBERGS GRAVBERCS”. Rewers: napis po środku „PAR/ LATVIJU/ 1918/ 1928”, wokół trzy pięcioramiennie gwiazdy z promieniami. Wstążka czerwona z niebieskimi paskami. Na wstążce dwa skrzyżowane miecze.

8. Odznaka Pamiątkowa Dowództwa Artylerii, 1920 r., wym. średnica 4,5 cm, nr inw. MWB/4278. Głównym motywem odznaki jest krzyż wykonany na wzór Krzyża Orderu Virtuti Militari, z orłem wojskowym po środku. Na tarczy umieszczone są skrzyżowane lufy armatnie. Na ramionach krzyża znajdują się napisy: na górnym „XI 18”, na dolnym „ŚLĄSK”, na lewym „I.1919”, na prawym „LWÓW”. Całość owija wieniec laurowy z wystającą listwą na której widnieje napis: „PAMIĘCI PIERW WALK I PRAC PIERW ARTYL. PIERW N. DOW. ART. KRAKÓW”.

9. Odznaka I Pułku Artylerii Polowej Legionów J. Piłsudskiego, 1929 r., wym. 3,3 x 3,3 cm, nr inw. MWB/4276. Zatwierdzona przez J. Piłsudskiego jako Ministra Spraw Wojskowych w Dzienniku Ustaw. Projekt por. Bronisław Sylwain Kencbok z 1 PP Legionów, wyk. Adam Nagalski w Warszawie. Odznaka wykonana ze srebra, środek wypełnia miniatura odznaki I Brygady Legionów Polskich, na ramionach krzyża cyfra Brygady „I” / „Br” i inicjały Józefa Piłsudskiego „J” / „P”. Po środku krzyża godło nawiązujące do czasów Królestwa Polskiego. Topory z dwiema skrzyżowanymi lufami armatnimi i cyfrą pułkową „1”. Na stronie odwrotnej wybity numer: „766” oraz nagwintowany słupek z nakrętką. Na nakrętce wypukły napis: „I KRAJ. FABR. MEDALI/ A. NAGALSKI/ BIELANSKA 16”.

10. Odznaka Pamiątkowa „Orleń”, 1919 r., wym. 4,4 x 4,4 cm, nr inw. MWB/4277. Uformowana z czterech stylizowanych orłów polskich, wspartych na okrągłej tarczy z herbem Lwowa. Wokół napis: „OBRONCOM KRESÓW WSCHODNICH”.

11. Państwowa Odznaka Sportowa, 1931 r., wym. 3,2 x 2,7 cm, MWB/4275. Wykonanie A. Nagalski. Odznaka z brązu. Na podstawie w formie wienca, stylizowany, emaliowany orzeł oraz litery: „POS”. Na odwrocie przymocowany nagwintowany trzpień z nakrętką, wybito napisy: u góry - „PUWF/ 928 / 31”, w półkolu: „A. NAGIELSKI-WARSZAWA”.

12. Orzeł na czapkę wojskową wz.19, 1919-1935 r., wymiary 4 x 6,2 cm, nr inw. MWB/4268. Wykonany z ciemnooksydowanej blachy, na tarczy amazońki. Na odwrocie sztyft z nakrętką.

13. Orzeł na furażerkę wojskową, 1920-1937 r., wym. 2,5 x 4 cm, nr inw. MWB/4267. Z oksydowanej blachy, orzeł siedzi na tarczy amazońki, wewnątrz której, widnieje niewielka, gładka tarcza.

319763